

УНИВЕРЗИТЕТ СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ – СКОПЈЕ

Институт за Социјална Работа и Социјална Политика

ДОКТОРСКА ДИСЕРТАЦИЈА

**“КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА НА МОДЕЛИТЕ НА ДРЖАВАТА НА
БЛАГОСОСТОЈБА ВО ОБЕДИНЕТОТО КРАЛСТВО И ГЕРМАНИЈА”**

**Ментор:
Проф. Д-р Нано Ружин**

**Кандидат:
Мр. Агрон Рустеми**

Скопје, 2012

Содржина

Вовед.....	4
1. Дефинирање и карактеристики на социјалните држави.....	11
1.1 Дефинирање и поим на социјалните држави.....	11
1.2 Карактеристика на социјалните држави.....	25
1.3 Разлика помеѓу државата заштитник и државата на благосостојба	28
1.4 Придонесот на различните пристапи во креирање на социјалната држава	38
2. Историски аспект на појавата на социјалните држави	67
2.1 Општествените предуслови за креирањето на мислите за социјалните држави.....	67
2.2 Работничките револуции и нивното влијание врз создавањето на социјалните држави	72
2.3 Синдикалното организирање како предуслов за креирање на социјалните држави	75
2.4 Улогата на позначајните политички партии и нивната идеологија во креирањето на социјалните држави	84
3. Обединето кралство „Држава на благосостојба“	91
3.1. Историски аспект на креирањето на социјалните политики во Обединетото Кралство	91
3.2. Анализа на политиките на вработување во Обединетото Кралство.....	95
3.3. Анализа на социјалната заштита во Обединетото Кралство	103
3.4. Анализа на здравствената заштита во Обединетото Кралство.....	110
3.5. Анализа на детската заштита во Обединетото Кралство	119
3.6 Анализа на заштитата на старите лица и пензиски систем во Обединетото Кралство.....	124
4. Германија „Држава на благосостојба“	130
4.1. Историски аспект на креирањето на социјалните политики во Германија	130
4.2. Анализа на политиките на вработување во Германија.....	135
4.3. Анализа на социјалната заштита во Германија.....	141
4.4. Анализа на здравствената заштита во Германија.....	145
4.5. Анализа на детската заштита во Германија	152
4.6. Анализа на заштитата на стари лица и пензиски систем во Германија.....	159
5. Сличности и разлики на социјалните држави на Обединетото Кралство и Германија ..	173
5.1.Сличности и разлики во политиките на вработување во Обединетото Кралство и Германија.....	176
5.2.Сличности и разлики во социјалната заштита во Обединетото Кралство и Германија	181

5.3.Сличности и разлики во здравствената заштита во Обединетото Кралство и Германија	185
5.4.Сличности и разлики во детската заштита во Обединетото Кралство и Германија	191
5.5.Сличности и разлики во заштитата на стари лица и пензиски систем во Обединетото Кралство и Германија	195
Заклучок.....	200
Библиографија.....	219
Табела 1 Професионални држави на благосостојба според Ферера	65
Табела 2 Универзални држави на благосостојба според Ферера	65
Табела 3 Шематска анализа на мерките кои се предвидени за детска заштита во ОК	121
Табела 4 Симулација на возраста за пензионирање и раното пензионирање	143
Табела 5 Проекции.....	162
Илустрација 1 Процент на невработеност во Европските земји	179
Илустрација 2 Процент од БДР наменета за политики за вработува	180
Илустрација 3 Процент од БДР наменета за трошоци за социјална заштита	184
Илустрација 4 Процент од БДР наменета за здравствена заштита.....	190
Илустрација 5 Процент од БДР наменета за политики за детска заштита.....	194
Илустрација 6 Процент од БДР наменета за Пензии.....	199

Вовед

Предизвикот со кој се соочува секој автор при третирањето на теми кои имаат дескриптивна значајност и рефлексија врз современите текови на општественото живеење, бездруго претставува импулс за повторно откривање на нијансите на зададениот проблем. Како таков, во изработката на ова докторска дисертација е користен споредбениот пристап на две најзначајни Европски држави во делот на социјалните политики кои ги применуваат, Обединетото Кралство и Германија. Но пред да поминеме во делот на анализата на социјалните политики во овие две држави, редно е да се анализира поимот *држава на благосостојба*. Имајќи во предвид дека се работи за една мошна динамична и мошна актуелна проблематика која директно е поврзана со животот и благосостојбата на луѓето, во овој труд се анализираат различните модели на држава на благосостојба во Европско тло, се третира раѓањето, развивањето па и реформирањето на овие држави, се анализираат идеите на најзначајните автори и мислители кои се бавеле со оваа проблематика, се фокусира нивниот напор да ги класифицираат овие држави.

Во литературата, се сретнуваме со различни дефиниции за концептот на "Држава заштитник" и "државата на благосостојба". Концептот на "социјална заштита" изразува став за една институција да се промени, па во контекст на ова има многу дефиниции за него. Една од тие е дефиницијата на Меѓународната организација за труд (МОТ), која истакнува: "системот на социјална заштита им овозможува на општествата да ја унапредат благосостојбата и безбедноста на

своите граѓани штитејќи ги од ранливост и од сиромаштија, така што тие може да продолжат да живеат во подобар живот!”.

Од една страна Обединетото Кралство како најзначаен претставник на таканаречениот Бевериџов модел на социјална политика која е и доктрината на трите У (Unity, Universality, Uniformity). Под доктрината на фамозните три У Бевериџ, всушност заговарал унификација на сите режими на социјалното осигурување под единствена команда, проширување на осигурувањето врз сите граѓани и во однос на сите ризици, воведување на единствен придонес за сите како модел за финансирање и исплаќање на идентични престаии за секого во случај да ги изгуби приходите и издршката. Димензијата на единство во ова доктрина се идентифицира во два облика и тоа: како прво сите фактори на несигурност мора да бидат покриени со еден обединет систем за социјално осигурување кој би требало да ги обедини разните бранши на престаии; и како второ управувањето со социјалното осигурување треба да биде концентрирано во единствено тело - како во организациска така и во географска смисла на зборот.

Од друга страна Германија како најзначаен претставник на таканаречениот Бизмарков модел на социјална политика имплементира социјалното осигурување кое обезбедува бенефиции на доходот за вработените. Во овој систем ополномоштувањето е условно и зависи од дотогашните придонеси, додека финансирањето главно е засновано врз придонесите од односот работодавач/вработен.

При ваквото класификување може да се забележи дека категоријата на универзална држава на благосостојба кореспондира со Англо-Скандинавската

традиција на социјална политика, во чии рамки посебно се нагласуваат владините мерки финансирани од придонеси, додека од друга страна државите на благосостојба тргнуваат од принципот на професионалната поделба на корисниците се базираат врз придонесите на социјалното осигурување, кое е главна форма на мерки на благосостојба во континентално - европските држави како Франција и Германија.

Ваквите еднодимензионални класификации не успеваат до крај верно да ја претстават сложеноста на еволуцијата на државата на благосостојба на Европско тло, односно не можат да ја претстават онолку добро колку што тоа го прави современата дебата за социјалната заштита во многу европски земји. Идеално би било доколку класификацијата може да ги опфати аспектите кои припаѓаат на различни класификации, односно да се креира класификација која сеопфатно ќе ги комбинира дводимензионалните класификации - оние кои се засновани на квантитетот на благосостојбата (измерена преку социјалните издатоци) и онаа заснована на моделот кој е доминантен, односно пристапот врз социјалните политики.

Две категорично различни модели за иста проблематика, дали имаат допирни точки, дали имаат сличности и дали можат да се комбинираат но пак да не го губат првичниот карактер, се неколкуте прашања за кои е даден одговор во оваа докторска дисертација.

Во определувањата на социјалната држава и државата на благосостојба неретко се среќава позиционирање на истите во рамките на правната држава и на

правниот поредок на една држава. Во оваа докторска дисертација се истакнуваат современите трендови во размислите за социјалната држава во Обединетото Кралство и Германија каде што доаѓа до израз сето она што спаѓа под категориите на грижата за сиромашните, невработените, здравствената заштита и пензискиот систем, регулирање на доходот и оданочувањето и тн. Паралелно со рецентните усилби за унифицирање и стандардизирање на единствена социјална политика во областите на социјалната држава и државата на благосостојба во рамките на Европската унија, Улогата на Обединетото Кралство и Германија е огромна. Имајќи ја во предвид традицијата и успехот во полето на социјалните политики што ги спроведуваат и храбро ги реформираат во согласност со предизвиците кои ги наметнува современиот начин на живеење, овие факти се огромна општествена и научна актуелност.

Предмет на истражување во оваа докторска теза се две различни социјални држави кои имаат различни социјални политики. Овие држави се анализирани од историски, институционален и содржински аспект. Содржината на анализата на овие две социјални држави ќе вклучи разгледување на поединечните социјални политики во доменот на вработувањето, социјалната заштита, здравствената заштита, детската заштита, заштита на стари лица и пензискиот систем.

Со оглед на исклучително теоретскиот карактер на истражувањето и неговата компаративна поставеност, од методските техники во текот на истражувањето користена е дискурзивна анализа на содржината како и компаративна анализа. Тоа подразбира аналитички, полемички и компаративно критички читање на

соодветната литература од каде произлегуваат дескриптивни објаснувања, суштинска анализа и давање на конкретни примери.

Како позначајни техники би можело да се издвојат одговорите на прашањата од типот: Која е суштинската разлика во доктрината на социјалните политики помеѓу овие две земји? Какви споредби истакнуваат авторите? Кои фактори или варијабли најмногу влијаат врз аргументацијата на разликите? Која е логиката на аргументирање на разликите и дали може да се пронајдат грешки во аргументацијата на разликите помеѓу овие две социјални држави? Дали хипотезите на авторот се валидни во однос на дадената социо-историска околност и т.н.

Земајќи предвид дека во методологијата на општествените науки постои основна поделба на научни и општествени цели на истражувањето, во овој случај во првиот вид на цели би спаѓале следниве:

- Анализа на социјалните политики на Обединетото Кралство и Германија.
- Пронаоѓање и посочување на основните разлики, но и заеднички карактеристики меѓу социјалните политики на Обединетото Кралство и Германија.
- Утврдување на дадените историски детерминанти кои ја одредиле таквата теоретска поставеност на социјалните политики во овие две држави.
- Утврдување на степенот на влијание на позначајните мислителите на социјалните политики врз системите на овие две социјални држави.

Додека пак во општествените цели на истражувањето би можело да се наведат следните:

- Запознавање на пошироката и научна јавност во Македонија со резултатите од компаративното истражување на моделите на социјална држава на овие две земји од една страна, и моделите на социјалната држава и држава на благосостојба на некои од современите автори, со краток приказ на карактеристичните одлики на дадените држави и културни обрасци од каде доаѓаат третираните автори.
- Утврдување на релациите на моделите на социјалните држави на Обединетото Кралство и Германија со рецентните Македонски состојби во областа на социјалните политики.

Во насока на остварување на дадените научни и општествени цели, поставени се следниве задачи:

- изнаоѓање и критичко исчитување на литература соодветна на проблематиката која е од особен интерес за темата,
- изведување на клучните тези, аксиоми и ставови на авторите од дадената област
- прикажување (скицирање на содржина и концепт) на дадените сознанија во докторскиот труд кој ја третира проблематиката на анализа на две социјални држави, Обединето Кралство и Германија и детектирање на сличностите и разликите во спроведувањето на социјалните политики во овие држави.

Работна хипотеза или основното очекување на истражувањето е дека *Разликите во пристапот на социјалните политики помеѓу Обединетото Кралство и Германија зависат од повеќе детерминанти кои влијаеле врз утврдувањето на нивните модели од историски, политички, економски и културен карактер. Додека насочувачките, посебни хипотези се следните: Работничките движења, револуции и политичките идеологии имале клучна улога во креирањето на социјалните држави. Социјалните политики на Германија играат голема улога во реформирањето на социјалните политики во Обединетото Кралство. Социјалните политики на Обединетото Кралство играат голема улога во реформирањето на социјалните политики во Германија. Социјалните политики на овие две земји се приближуваат како резултат на процесот на глобализација на социјалните политики.*

1. Дефинирање и карактеристики на социјалните држави

1.1 Дефинирање и поим на социјалните држави

Поимот „социјална држава,, или „држава на благосостојба,, потекнува од германскиот збор *Wohlfahrtsstaat*, кој датира при крајот на 1920-те години. За прв пат овој поим е употребен од страна на првиот канцелар на Германија Otto Von Bismarck кој исто така се третира како пионер во креирањето на социјалните политики, од друга страна пак поимот *Welfare State* потекнува од Велика Британија, употребен во почетокот на 1940 година.

Подоцна, Винстон Черчил, (1874 - 1965), даде една нова политичка визија за државата, со акцент врз благосостојбата и социјалните и економските права на граѓаните кои права треба да се обезбедат во состав на државата, со што според него ќе се избегнат катастрофалните ризици што доаѓаат од марксистичките социјалисти. Черчил ќе нагласи: "... До кога Либералната партија нема да отстапи од некои нејзини ставови, кои што го прават шампион на сите форми на слобода... крајно е време да се освести дека политичката слобода, колку и да е „света,, е апсолутно нецелосна без минимални мерки на социјална и економска благосостојба...". Изразувајќи доверба во модерниот либерализам (либералната демократија), тој бараше државата да се обврзува со грижа за своите граѓани. Според Черчил ова е една од главните цели на либералната демократија. Тој имаше големата доверба во либералната демократија како спас на општеството од деструктивноста на марксистичкиот социјализам и комунизам, па така ќе изјави: "... постојат стотици илјади луѓе кои што социјалистите ќе ги искористат за насилна

револуција, ќе ги газат слободите на медиумите и ќе отворат пат за бирократската диктатура„(Fillo, 2006: 12).

Евидентни се напорите на светските лидери на тоа време не само во Германија и Обединетото Кралство но и на другите држави пред се светските сили за промени и за воведување на елементот на социјална благосостојба како составен дел на државата. Овој нов елемент во реформирањето и развојот на државите некои автори го протолкуваат како страв од проширување на марксистичкиот социјализам. Како факт ја наведуваат и изјавата на Франклин Рузвелт (1892 -1945), претседател на САД во 30 – тите години на минатиот век ". Владата има однапред одредена задача да ја искористи целата моќ и нејзините ресурси за да се справи со новите социјални проблеми, употребувајќи нови социјални контроли за да им го гарантира на граѓаните правото на економски и политички живот, слобода и потрагата по среќа". После втората светска војна концептот на социјална држава се шири речиси во сите европски земји. (ibid).

Во четвртата деценија на XX-тиот век, добро познатиот економист кој воедно е и пионер во креирањето и реформирањето на социјалните политики во Обединетото Кралство Вилијам Бевериџ (1879-1963) во неговиот говор во Британскиот парламент ќе ги определи функциите на социјалната држава. Според него државата треба да се соочи со пет проблеми:

1. неписменоста (незнаењето), која може да се ублажи со развивање на добри образовни политики;
2. побарувањето, исполнувањето на основните потреби на граѓаните, за кои треба да се развие одржлив финансиски систем;

3. болеста, против која треба да се развие одржлив систем за здравствена заштита;
4. невработеноста, која може да се ублажи преку развивање на политики за поттикнување на вработеноста и;
5. неспособноста, која се "лечи" со развивање на институциите на јавно здравство (институции за општествена грижа).

Според него, држава на благосостојба е таа држава која се бори против "петте зла на човештвото" за да постигне општа благосостојба, каде што секој ќе има доволни финансиски приходи, ќе биде здрав, ќе има добри услови за домување, соодветно образование и редовен одмор. (George & Wilding, 1994: 17 - 19).

Бевериџовата дефиниција може да се протолкува и поопширно, односно преку неговата дефиниција јасно доаѓа во израз универзалноста на социјалните држави каде што сите граѓани треба да ги уживаат истите права, без оглед на класа или нивната позиција во општествените односи.

Ова може да се аргументира со основните карактеристики или со спецификациите на Бевериџовиот модел на социјална политика како што се наведени во именуваниот извештај и тоа како одговори на три суштински прашања: секој план треба да биде носител на нови идеи, со водење сметка за минатото; планот треба да биде составен дел на една глобална политика за социјален напредок; социјалното осигурување мора да биде реализирано врз основа на соработката меѓу државата и индивидуата. (Ружин, 2006: 44).

Една од најзначајните карактеристики на Беверицовиот модел е и доктрината на трите У (Unity, Universality, Uniformity).

Под доктрината на фамозните три У Бевериц, всушност заговарал унификација на сите режими на социјалното осигурување под единствена команда, проширување на осигурувањето врз сите граѓани и во однос на сите ризици воведување на единствен придонес за сите како модел за финансирање и исплаќање на идентични престации за секого во случај граѓанинот да ги изгуби приходите и издршката.

Димензијата на единство во Беверицовата доктрина се идентификува во два облика и тоа: како прво сите фактори на несигурност мора да бидат покриени со еден обединет систем за социјално осигурување кој би требало да ги обедини разните бранши на престации; и како второ, управувањето со социјалното осигурување треба да биде концентрирано во единствено тело - како во организациска така и во географска смисла на зборот. Со ова димензија Бевериц во својата доктрина го антиципирал создавањето на министерството за труд и социјална политика. Како последица на ова, управувањето со социјалниот домен му бил препуштен на администрацијата.

За квинтесенција на ова доктрина се смета димензијата на универзалност на заштитата со која Бевериц предвидел социјалното осигурување да ги покрие и социјалните ризици и заштитените лица. Главната поента на димензијата универзалност е обезбедување гаранција на финансиски извори кои им се повеќе од потребни на лицата погодени со социјалните ризици: невработеност, болест или

несреќа на работа, инвалидитет, стареење, смрт на осигуреникот или смрт на лице кое е на издршка, издршка на дете и тн. Бевериц со ова го втемелил начелото социјалниот план да го покрие целото население, без оглед на висината на платите, а не само за вработените кои имале плати помали од утврдениот праг (карактеристично за Бизмарковиот модел). Бевериц населението го поделил на 6 социјални категории, на секоја категорија и признал специфични потреби, а од таму предвидел и соодветни престаии и придонеси. Одредени автори овој вид на „стратификација,, на Беверицовата доктрина ги навел да го означат како селективна универзалност (ibid: 50).

Димензијата на униформност во Беверицовата доктрина ја потенцира „желбата да им се признае на заштитените лица од иста категорија, еднаквост на обврските и правото на разновидни компоненти покриени со социјалното осигурување,,. Ова димензија е најевидентна преку воедначувањето на придонесите кои меѓусебно се разликуваат само според проширувањето на заштитните гаранции (на ова место најдобро се воочува т.н. селективна универзалност), а не од висината на заработката на привилегираните и не од униформноста на престаиите со идентична вредност.

Во однос на оваа димензија Бевериц во својот извештај инсистира на тоа социјалното осигурување да гарантира алокација со ниска стапка која не зависи од претходните приходи наспроти слабиот придонес кој им е наметнат на сите осигуреници. Планот за социјално осигурување на Бевериц ја поврзува хоризонталната редистрибуција - согласно логиката дека здравите плаќаат за болните, младите плаќаат за старите - и вертикална редистрибуција - согласно

логиката дека богатите плаќаат за сиромашните преку даноците, и особено преку финансирањето на социјалната помош и семејните престации (ibid: 51).

Покрај огромниот број на дефиниции за суштината на социјалната држава, исто така постојат и најразлични имиња за социјалната држава во европските јазици како што се: на француски *état sociale, état providence*, на италијански *stato sociale*, на шпански *estado social de derecho, estado de bienestar*, на англиски *welfare state*, на германски *Sozialstaat, Wohlfahrtsstaat*, на словенечки *država blaginje* и во добар дел, овие именувања значат и содржински корекции и различни толкувања (наведено во Рустеми, 2008:9; види: Pajaziti, 2009: 701-702).

Постои и друга теорија меѓу научните кругови дека поимот "welfare state" прв го употребил William Temple, свештеник од Њујорк во неговата книга "Citizen and Churchman" од 1941 година. Темпл во неговата книга укажува дека „Државите на благосостојба, кои што ќе се формираат по завршување на втората светска војна ќе им служат на заедничките интереси на сите граѓани, за разлика од тогашната состојба каде што според него, државите им служеле само на тираните. Поимот држава на благосостојба ќе добие голема популарност особено во Велика Британија, каде што ќе стане центар на дебати покрај таканаречената социјална програма на „сите луѓе без разлика,“. Исто така голем е бројот на научници кои што тврдат дека 5 јули 1948 фактички претставува роденден на државата на благосостојба бидејќи овој датум се поврзува и со воспоставувањето на националниот систем за социјално осигурување и бесплатна здравствена заштита во Велика Британија. (Barr and Whynes, 1993: 5 - 9).

Различни социјални теории имаат различно толкување за тоа што претставува и какви функции има социјалната држава. Според едниот пристап, социјалната држава не е апсолутна, федерална, капиталистичка или тоталитарна држава, наспроти тоа е посебна политичка форма која што претставува посебно организирање на политичките власти. Социјалната држава е целина на агенции или организации кои што се бават со планирање и имплементирање на политиките. Овие организации може да бидат институции од социјалната сфера како дел од поширокиот концепт на јавната администрација, локалната власт, цивилното општество итн.

Централната идеја на концептот “држава на благосостојба” е дека таа ја познава одговорноста на општеството во делот на планирање и дополнување на главните потреби на населението, употребувајќи ги сите можни средства и човечки ресурси. Човековиот живот е директно или индиректно зависен од социјалната поддршка од страна на државата. Државата со помош на креираните политики го реализира економскиот напредок во услуга на општествениот поредок, омекнувајќи ги негативните последици на пазарот на трудот, редуцирајќи ја невработеноста, болеста, неспособноста, итн. Преку социјалните програми, граѓаните се поттикнуваат или и се принудени да се осигураат од можните ризиците во животот, со цел не само да се одржи одреден стандард на живеење туку и да се одбегне товарот што општеството може да го има од нив во случај на социјален ризик. Во основа функцијата на социјалната држава е да им гарантира на нејзините граѓани солиден животен стандард, без разлика на нивната работничка вредност во слободниот пазар на трудот. Со солиден животен стандард подразбираме

осигурување на минимални услови за живот, особено за тие лица кои поради различни причини останале надвор од пазарот на трудот односно не се во работен однос, исто така и за сузбивање на големата разлика помеѓу граѓаните со различни приходи преку даночниот систем. (Kolberg, 1996: 30-33). Значи социјалните држави или држави на благосостојба се тие чии влади создаваат програми кои што обезбедуваат засолниште, социјални услуги, фондови, храна, облека како и други услуги со цел да им помагаат на поединците или семејствата кои се во потреба или немаат капацитет сами за себе да се грижат и подржуваат.

- Постои широк консензус во рангирањето на општествените цели кои што произлегуваат од социјалните држава. Овие цели може да се престават како:
Заштита на луѓето од ризиците кои што произлегуваат од пазарот на трудот и од промените во семејството;
- Сузбивање на сиромаштијата каде што е можно или олеснување на истата;
- Прераспределба на средствата од богатите кон сиромашните слоеви на општеството;
- Прераспределба на средствата во текот на животниот циклус;
- Поттикнување на индивидуалната независност;
- Промовирање на општествената кохезија;

Постои исто така широк консензус во врска со моралните вредности што традиционално ги сервира држава на благосостојба како што се:

1. Промовирање на економска ефикасност;
2. Намалување на сиромаштијата;
3. Промовирање на социјална еднаквост;
4. Промовирање на социјално интегрирање и искоренување на социјалната исклученост;
5. Промовирање на социјална стабилност;
6. Промовирање на автономност.

Социјална држава е таа држава во која власта се користи за најмалку три елементи кои се директно поврзани со благосостојбата на граѓаните:

Прво, преку обезбедување на минимален приход за поединци и семејства, без оглед на нивната пазарна вредност.

Второ, со намалување на неизвесноста преку овозможување на поединците и семејствата да се справат со социјални проблеми, како што се болеста, староста и невработеноста и.

Трето, преку обезбедување на соодветни стандарди во однос на голем број на социјални услуги за сите граѓани (Heidenheimer & Flora, 1998).

Социјални програми за заштита или помош за сиромашните, како клучна цел, која е проследена со трансфер на пензии, надомест за невработени, инвалидска грижа, детски додатоци и др. Редистрибуцијата не е само прашање на трансфер на средства од богатите кон сиромашните туку тоа претставува многу посложен процес. Државата на благосостојба служи и за постигнување на поголема еднаквост помеѓу

генераациите, за да се подобро перципирање на разликите како што се расните и половите, или разликите на здравствената состојба.

Историски гледано, главна задача на државата на благосостојба не беше само да ги интегрира „класите“, како што беше Маршаловиот концепт, но и да се интегрираат разните територии со различно етничко население. Бизмарк беше свесен за големата разновидност на Германскиот Рајх, кој се протегаше од Алзас - Лорен до Источна Прусија и од Рихенланд па се до Шлезија. Различните форми на социјална заштита служеа не само за намалување на класните разлики во Бизмарковиот Рајх, туку и како алатки за изградба на лојалноста во општество со различни етнички групи со која што империјата ќе го обезбедеше легимитетот. (Степаз, 2008: 138). Општо земено овие програми имаат намера да им помагаат на луѓето преку пренамена на приходите во текот на животниот циклус, за со тоа да се осигуруваат против настани или периоди кои предизвикуваат губење на приходите и во таков случај да се обезбеди чувство на сигурност на граѓаните. (Barnes, 1999: 5).

Современите програми на социјална благосостојба датираат од 1930 до 1940 година, кога за првпат во САД, Обединетото Кралство и во другите западно-европски земји беа имплементирани сеопфатни политики за социјално вклучување и политики против сиромаштијата. Според одредени теории ваквите програми ги имаат следните карактеристики: обезбедуваат „последна надеж“, за луѓето кои немаат извори на поддршка, секој граѓанин има законско право на надомест кои се одредуваат со посебни законски акти, месечната плата треба да гарантира нормален живот и треба да биде доволна за трошоците за живот. (Odekon, 2006: 1163)

Проблематиката на држава на благосостојба е од особено значење во последниве децении како во политичките кругови така и во научните дебати. Потребата од првично и методолошко определување на најважните термини од категоријалниот апарат од науката за социјалната работа и социјална политика, (а кои воедно се и основен поимен репертоар на ова истражување т.е. социјалната држава или држава на благосостојба) не значи и одбегнување на разногласијата кои постојат кај современите автори околу дефиницијата за нив. Ваквите разногласија освен што се природен елемент на научничката слобода при изразувањето и автентичноста при конципирањето, во одредени случаи доведуваат до толкава релативизацијата на поимите, што започнува да се губи и смислата на расправите за нив. Социјалната држава или државата на благосостојба е само еден од облиците на социјална политика, во која покрај другите, круцијален агенс претставува државата, најчесто во форма на државен интервенционизам. (наведено во Рустеми, 2008:7).

Евидентно е дека не постои конечна дефиниција за поимот држава на благосостојба. Затоа ќе се потрудиме да го разјасниме овој поим со помош на толкувањата и дефинициите на еминентни научници кои што се бавеле со ова проблематика. Општа дефиниција за тоа што претставува држава на благосостојба дава Антон Равниќ според кого социјалната држава е „онаа држава во која се уредени составите на социјалната сигурност и која ги контролира социјалните процеси. Со еден збор ,контрола преку планирање, заедничко одлучување, централизација, децентрализација па дури и комуникација. Значи, соочување со кризни ситуации и стабилизирање на економските и социјалните услови. (Ravnić, 1996: 239-40). Од друга страна пак друг хрватски автор, професорот Миличиќ смета

дека социјалната држава треба на граѓаните да им обезбеди, воспостави и оствари квантитет и квалитет¹ на нивните групни потреби, во кои спаѓа меѓу другото и социјалната сигурност. Според него, современата социјална држава треба да има авторитет на непореклива власт, со што ќе има и поинакво видување на општествените состојби, општествената промена, социјалните напнатости и посебните општествени потреби; нејзината суштина треба да се лоцира во обезбедувањето на општественото богатство, во можностите на една заедница, на власта во државата, потоа во волјата за социјална праведност, праведна прераспределба на материјалните вредности и помош на најслабите и најзагрозените (Miličić, 1998: 2). Постојат разлики и во толкувањата на поимот на држава на благосостојба помеѓу таканаречените Континентално- Европски автори и Англо -Скандинавски автори.² Ова диверсификација подобро ја појаснува Боноли. Според него, во голем дел од литературата на Англо-Саксонската традиција вниманието при класифицирањето на социјалните политики е насочено кон „квантитетот“ на мерките на благосостојба, односно димензијата која одговара на прашањето „Колку?“, додека кај континентално - европските автори (пред се на Французите) вниманието се концентрира врз различните модели на мерките на благосостојба, димензијата која одговара на прашањето „Какви?“, и во исто време го занемарува квантитетот на мерките кои ги овозможуваат различните системи (Bonoli, 1997: 352).

¹ Овие два поими играат важна улога во конституирањето на трудот, особено во делот на критериумите за класификација на државите на благосостојба (во најголем дел како одлики според кои се разликуваат Бизмарковата и Беверицовата социјална политика), каде се прикажани како посебни димензии, кои во себе инкорпорираат неколку различни индикатори. Поради нивната значајност за класифицирањето на системите на држава на благосостојба ќе бидат користени нивните современи алтернативи *колкавост* и *квалитет*.

² Континентално-Европски се мисли пред се на Франција и Германија и др, а Англо-Скандинавски Велика Британија, Холандија, Шведска и др.

Според Боноли, секоја сериозна класификација на системите на социјална држава - држава на благосостојба, би требало да ги содржи двете димензии кои претходно ги критикуваше како несоодветни во взаемно - исклучивата употреба. Значи, напоредната употреба на димензиите на *колкавост* и *каквост* можат да придонесат кон кристализацијата на издржлива класификација на системите на социјална држава, затоа што ја овозможуваат историската анализа и разбирањето на моментната промена. Впрочем, современата социјална политика односно социјална држава - држава на благосостојба ја карактеризираат два развојни правца, и тоа: од една страна експанзијата (или намалувањето) на државата на благосостојба, и од друга страна конвергенцијата (или дивергенцијата) кон средишен модел на социјална заштита. Затоа станува повеќе од јасно дека, комбинацијата на двата пристапа, на Англо-Саксонскиот модел на класификување кој се потпира врз и квантитетот или колкавоста, и континентално-европскиот или Францускиот модел кој ја нагласува компонентата на *каквост* во државата на благосостојба, би вродил со посакуваната хевристичка плодност на класификацијата. (наведено во Рустеми, 2008:11).

Државата на благосостојба и економијата не можат да бидат поделени и како такви да се анализираат. Во капиталистичката историја, секогаш било потребно да се прилагодат државните политики кон економијата за да се избегнат можните социјални кризи причинети од економијата и за да се постави еквилибар кој што нема да ја загрози социјалната кохезија. Поединечните елементи со кои што општеството се прилагодува со приоритетите и потребите на економијата, елементите со кои што државата на благосостојба се справува со феномени како

сиромаштија и социјална нееднаквост, се нестабилни, непроменливи но се повеќе историски детерминирани. (Odekon, 2006: 1168).

Дефиницијата на социјалните политики покрива политики и програми кои што делуваат во јавниот сектор, реализирани од страна на власта во централно и локално ниво. Но исто така има и други социјални организации кои што не се државни т.н. невладини непрофитабилни организации здруженија итн., кои што даваат услуги од сферата на социјалата. Линијата помеѓу државните и приватните социјални програми отсекогаш била некако нејасна или не била добро дефинирана границата до каде се надлежностите на приватните програми и иницијативи. Ова во главно се должи на финансиските средства од кои се финансираат социјалните услуги кои што се сервираат од страна на приватните или непрофитабилните организации но и од профитабилните организации. (Blau, 2003: 20). Како пример може да се земе и одлуката на Претседателот Буш во 2001 за отплата на трошоците за лекови за старите лица. Планот на Буш им даде можност на старците да се зачленат во клубови кои што се администрирани од страна на профитабилните организации каде што ќе се здобијат со членски карти со кои ќе им се овозможи попуст од 15 до 25%. (Denhardt & Grubbs, 2007: 92).

1.2 Карактеристика на социјалните држави

Имајќи ги во предвид модерните концепти како и дефинирањето што ги спомнавме погоре може да се заклучи дека постојат две особини или карактеристики на социјалната држава.

Првата карактеристика е дека таа вклучува поширок степен на интервенција од страна на владата или државата во сферата на економскиот и социјалниот живот, и на тој начин социјалната благосостојба станува составен дел на државата која што функционира како општествена одговорност на владите. Ова функција на социјалната држава е апострофирана од страна на голем број еминентни автори во нивниот напор за да се дефинираат базичните критериуми за заклучување дали државата е „Држава на благосостојба„ или е „држава заштитник„. Во врска со ова тие разликуваат два критериума:

А) Историска трансформација на функциите на либералната држава, кога на своите функции како што се одржување на редот и мирот, спроведување на законите поврзани со гарантираните права на поединците, одбрана на државата од надворешните закани, им се додава и една економска функција со која повеќето од дневните административни активности се предмет на социјалните потреби и услуги. и

Б) Институционализација на оваа функција во многу поголеми размери во административни насоки, и превземање на одговорност во континуирана и универзална форма.

Државите на благосостојба обезбедуваат минимум социјална заштита преку гарантирање на услуги и програми кои што ќе обезбедат заштита од дадените ризици. За заштита на нејзините граѓани социјалната држава креира политики за превенција на социјалните ризици, ги истакнува човековите потенцијали и им дава можности за подобар живот на тие луѓе или групи кои што се предмет на социјалната заштита. Сите овие цели кои што формираат широк концепт на социјална заштита се меѓусебно поврзани и меѓусебно комуницираат за да се спречат и излечат ефектите од несаканите животни настани. Овие цели имаат неколку основни функции, како што се:

- прераспределба на средства за намалување на сиромаштијата,
- подобрување на животниот стандард,
- семејна поддршка во време на економски кризи и
- задржување на нивото на приходите на сиромашите итн. (Gracia & Gruat, 2003: 22 - 23).

Различни автори укажуваат дека анализирајќи ги социјалните држави може да се сфати и новиот историски момент во модерното капиталистичко општество каде што државата не е само „ноќен чувар„ или само „контролор на редот и мирот,, каде што нејзината функција е многу поширока. Во овие држави постојат институции кои што се занимаваат целосно со „производство„ и дистрибуција на благосостојбата. Други пак го анализираат индивидуалното економско и социјално право односно социјалното право како неспорно природно човеково право. Во овие две толкувања централно место има социјалниот карактер кој што според енциклопедискиот социолошки речник има три значења:

А) Го изразува општеството како целина каде што централно место го има поединецот заедно со неговите загарантирани социјални права,

Б) Става акцент врз подобрувањето на човековите односи поврзувајќи ги со политичките релации и политичката стабилност,

В) Ја истакнува важноста на материјалната сигурност на поединецот, особено надминувањето на сиромаштијата, создавањето можности за слободен и сестран развој на личноста.

Третото значење е поврзано со второто. Присуството на сиромаштијата која што е преследена со лоша социјална состојба (болест, висока смртност, неписменост, суеверија, незнаење, немање дискреција заради колективните живеалишта), создава добар терен за извршување на кривични дела и дела кои што директно ја засегаат политичката стабилност. (Fillo, 2006: 12).

1.3 Разлика помеѓу државата заштитник и државата на благосостојба

Следејќи ја еволуцијата на државата на благосостојба, како еден дел од социјалната политика, особено во последните 60-тина години, може да се констатира забележливиот тренд на пораст на издашноста, односно дарезливоста на социјалните политики, при што постои едно прогресивно движење на државата на благосостојба од држава-чувар кон држава-заштитник, чија општа задача е обезбедување на еднаквост на можностите, односно шансите.

Во литературата, сретнуваме различни дефиниции за концептот на "држава заштитник" и "држава на благосостојба". Концептот на "социјална заштита" изразува став за една институција да се промени. Меѓународната организација за труд (МОТ) истакнува дека "системот на социјална заштита им овозможува на општествата да ја унапредат благосостојбата и безбедноста на своите граѓани штитејќи ги од ранливоста и од сиромаштијата за да можат да продолжат со подобар живот?".

Социјалната заштита може да ги задоволи основните потреби за преживување на луѓето, со тоа што за сите поединци, семејства и групи се предвидени основните социјални и економски потреби. Во исто време, тоа може да има пошироко влијание врз квалитетот на животот на поединците и групите преку развивање и ослободување човечки потенцијал, олеснување на структурни промени, зголемената стабилност, унапредување на социјалната правда и кохезија и промовирање на економскиот динамизам. (Gracia & Gruat, 2003: 1). За меѓународната организација на трудот, социјалната заштита содржи два принципа:

- Поединците и семејствата мора да имаат сигурност во моментот на криза и непредвидливост и,
- Поединците и семејствата мора да имаат пристап до здравствената заштита и да бидат безбедни.

Социјалните права во државите на благосостојба се третираат како едни од најосновните човекови права. За ова гарантира Универзалната декларација за човекови права од 1948 година, докумнет во кој се вели дека "Секој поединец, како член на општеството, има право на социјална заштита". И член 9 од Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права го предвидува правото на секој поединец за социјална сигурност, вклучувајќи социјално осигурување.

Концептот на заштита од страна на државата се однесува на суштинскиот дел од организираниот социјален живот, чија цел е да се задоволат основните потреби: храна, засолниште, облека, вработување, здравствена заштита. Овие потреби се од суштинско значење и се едни од главните компоненти на човечкиот живот. Општествата кои нема да ги исполнуваат овие потреби се сметаат за неорганизирани односно нефункционални.

Државата на благосостојба според некои автори се однесува на "понудената заштита од страна на државата", додека за социјална заштита во некои "држави на благосостојба", особено во оние во Западна Европа и скандинавските земји, социјалната заштита не се дистрибуира само од страна на државата туку и врз доброволна основа. Социјалната заштита е замислена како продолжување на активностите на организацијата за обезбедување на своите членови од заканите од губење или значително намалување на степенот на животните ресурси, на пример:

приходи поради невработеност, старост или намален капацитет за работа, поради болест, несреќи, како и поддршка во случај на потреба за медицинска нега кои се неопходни за продолжување на животниот циклус. (Xhumari, 2003: 11). Како и во претходните историски периоди така и во последно време, потребата за заштита од страна на државата била и се уште е потребна. Како во античките општества, така и во сегашноста, голема е потребата за взаемна помош меѓу поединци или групи. Денес во модерните времиња граѓаните бараат таа потреба да биде исполнета од државата.

Антропологот Петар Кропткин заклучи дека видовите кои преживуваат не мора секогаш да се помоќни, но битно е да бидат блиску едни до други. Тешко или невозможно е поединецот да расте, да се развие и да обезбедува услови за живот без поддршка на општеството и државата. На луѓето во општеството им е потребна поддршка, која може да се реализира само преку процесот на социјалната солидарност. (ibid: 11).

За потребата за социјална заштита на поединците, историски се развиле различни институции на социјална солидарност. Тие почнуваат со семејството, роднините, пријателите, добротворните организации, државните институции преку различните социјални мерки како што се социјално осигурување, социјална помош и заштита и др. Во поширока смисла, политиката за социјална заштита вклучува цели за поддршка на поединци/групи на општеството кои имаат потреба, како и инструментите кои се користат за постигнување на овие цели, како што се јавните институции за социјална заштита.

Со зголемување на комплексноста и инструментите на социјалната политика, се повеќе и повеќе се отежнува определувањето на обемот на социјалната политика. Крис Де Неуборг рedefинира социјалната политика како јавна интервенција со цел помагање на поединци и семејства за да се справат со евентуални ризици во животот. Овој пристап како појдовна точка го има концептот на „основните потреби“, која гласи дека животните ризици како што се невработеноста, болеста, инвалидноста, староста и др. се закана за исполнувањето на овие потреби. Социјалната политика не ги задоволува само основните потреби на поединците во даден момент, пред сè има за цел да ги спречи или избегне овие ризици што се случуваат и материјализираат, кои во еден момент го загрозуваат животот на поединците. Социјалната политика е конципирана како социјално управување со ризиците на животот. (ibid: 13). Според Mary Macht и Jean Quam, животот на луѓето во општеството се организира во комплексни системи, заедници, групи, држави кои создаваат сложени односи меѓу луѓето. Општествениот поредок бара системи за да се постигне одржлива социјалната кохезија. Некои аспекти на општествениот поредок се толку вкоренети што луѓето не го разбираат тоа како тие влијаат на нивниот начин на перципирање на реалноста и односот кон неа. Луѓето од нивното раѓање ги прифаќаат сите елементи на моралните вредности и менталниот склоп од општествените кругови во кој што живеат. (Match & Quam, 1986:188). Но, да се воспостави социјалниот ред, Gilbert и Spechtce се на мислење дека секоја институција треба да врши функција како што се производство, потрошувачка, дистрибуција, социјална контрола, социјална интеграција и взаемна поддршка. (Gilbert, 1992: 4-7). За да ги исполнат овие функции, социјалните системи се

развијаат како институции, како сет на "мрежа на односи". Покрај семејството, општеството како неорганизирана форма е државна институција создадена за да се задоволат општествените потреби и да бидат достапни за луѓето кои имаат потреба.

Формирањето на "држава на благосостојба" може да се перципира како еден долг историски процес на "преструктурирање" во сферата на социјалната заштита. Европскиот изум што подоцна се нарече "држава на благосостојба" се појави како резултат на бавниот процес на експериментирање на политиките, кој започна со "либералната мисла" со поддршка на конзервативците околу средината на XIX век и заврши со основање на социјалната безбедност во многу држави во втората декада на XX век. Социјалната заштита беше еден голем напредок на европските држави.

Претходно, управувањето со социјалните ризици беше сведено на доброволна иницијатива и тоа најчесто организирано од страна на институции закотвени на локално ниво. Овие услуги функционираа преку соодветни интервенции и се сметаа како добротворни цели со кои општеството доброволно им помага, односно им прави услуга на ранливите категории. Така корисниците беа стигматизирани, често губеа од нивните граѓански и политички права. Крајната дистрибуцијата на помош зазема различна форма на организирање кога социјалните услуги од локално ниво станаа национални т.е. еднакви за сите граѓани. Веќе цел на социјално осигурување беше да се обезбедат стандардни бенефиции, на непристрасен начин, преку автоматска форма, базирана на правата и прецизните обврски, според однапред утврдените процедури и во рамките на националните хоризонти каде што сите поединци односно државјани на таа држава биле предмет на овие нови правила.

Во различни степени, државата се грижи за потребите на поединците или семејствата. Треба да се истакне дека државната заштита, социолошкиот поим за општествена солидарност е тешко да се дефинираат. Често, дефинициите се однесуваат за карактеристиките како: заедничките односи на поединците, колективното однесување и колективноста во општествените групи. (Gilissen, 2002: 59). Социјалната солидарност може да се дефинира во однос на заедничките ставови на поединци кои изразуваат заеднички чувства за поддршка на социјалниот систем. (Johnsen, 1998: 284).

Ролер тврди дека овие чувства на поддршка се однесуваат на цели, фондови (институциите кои ги креираат социјалните политики како и краткорочни и долгорочни програми), начини на интервенција на владата за да се постигне социјална заштита и социјална правда. Во однос на целите на државната интервенција, Ролер разликува следните социјална димензии:

- Кога државата ја задржува одговорноста за одбрана и остварување на социјална и економска правда. Оваа димензија одразува предност, која се движи од минимална социјална држава (држава на ноќната стража) во универзална социјална држава. На ниво на заштита и социо - економска правда кои мора да се постигнат ако државата има одговорност за постигнување на овие цели. Оваа димензија е конципирана повеќе или помалку кон трошење за социјалните заштити или специфични области на социјалната политика, како што се невработеноста или здравствената заштита. (Borre & Scarbrought, 1995: 175 - 192).

Институционализирањето на солидарноста преку спојување на одредени ризици (старост, инвалидност, болест, повреда при работа и невработеност) во општата популација (или одредени категории од населението) значеше консолидација меѓу европските земји.

Една од основните карактеристики на новите методи на социјалното осигурување е природата. Државата како задолжение ги зема во предвид различните категории на работници кои им дозволија на новите институции да се наметнат како дистрибутивно возило што влијае врз судбината на милиони граѓани. Новите методи на задолжително осигурување може да се перципираат како конкретни манифестации на процесот на голема институционална диференцијација кон области на надворешната и внатрешната структура, со што се карактеризираа европските држави во средината на XIX век. и во почеток на XX век. (Ferrera, 2005: 55).

Во минатото главната улога во социјалната заштита го имаше семејството. Семејството и пазарот се “природниот” канал на благосостојбата и кога овие лошо функционираат луѓето се потпираат на структурите на јавната благосостојба. Спротивно на тоа, во институционалните видови, структурите на јавната благосостојба се составен дел на општеството, обезбедувајќи организиран систем на социјални услуги на редовна и легитимна основа да им помогне на поединците и групите за да се постигне задоволителен стандард на животот и здравјето. (Sainsbury, 1996: 10).

Семејства или групи на поединци создадоа заеднички фондови кои се чуваат за да се покријат различни потреби. Ваквите заеднички фондови продолжија и во

средниот век, каде во системот на социјално осигурување исто така беа вклучени корпорации на различни професионалци, религиозните институции, дури и принцовите, кои зедаа одговорност да и се даде помош за населението кое што живееше на нивната територија. Ова се случи, бидејќи ризикот од болести / епидемии и се закануваше на целото население, на богатите, принцовите, феудалната аристократија па така и на сиромашните, селаните, слугите. (Xhumari, 2003: 17).

Како што семејството и власта можат да ги апсорбираат неуспесите на пазарот, на сличен начин и пазарот (или власта) можат да ги надоместат неуспесите на семејството. Кога никој не е во можност да го замени “неуспехот”, тогаш се соочуваме со сериозен дефицит на благосостојба или криза. Не може да се избегне фактот дека некои граѓани ќе се соочат со ситуацијата на тројниот “неуспех”. (Esping-Andersen, 2002: 12). Реалниот свет на благосостојба е производ на тоа како комуницираат трите столба на заштита (држава, пазар, семејство). Ако еден столб “откажува”, голема е можноста одговорноста да ја апсорбираат останатите две колони. (ibid: 13).

Претставниците на нео-либералната теорија ја бранат надмоќта на пазарите (обично го игнорираат семејството), додека конзервативците го фаворизираат семејството и општествената одговорност на локалната заедница. А пак со придобивки од социјалните држави подразбираме придобивки од организирана држава за граѓаните и разните општествени групи. Во таа насока, социјалната држава не може да функционира без финансиски трансфери, даночни олеснувања и социјални услуги. (Blome, Keck & Alber, 2009: 26).

Кај социјалните држави распределбата на различни производи е од особена важност. За да функционира социјалната држава, не е доволно присуството само на државата, затоа што фактор на социјалната помош е пазарот и семејството. Преку своето учество, пазарот нуди вработување и осигурување на приходи за физички лица, во исто време овозможува стекнување на богатство. Ако семејството е независно и приватно ја одредува благосостојбата на своите членови, во комерцијалните активности се регулираат по пат на интервенција на државата. Така пазарот во зависност од интервенцијата на државата ги регулира различните нивоа на социјалната помош. Првата европска држава која имплементираше политики на задолжително осигурување беше Германија, во 1883 законот за здравствено осигурување, во 1884 закон за работници, во 1889 закон за старите лица, законот за осигурување во случај на смрт 1911, законот за осигурување во случај на невработеност 1929 како и кодексот на социјални осигурувања. Квалификуваните работници од индустриските сектори беа под оваа капа. Примарната цел на реформите на Бизмарк беше да се ублажат разликите помеѓу класните слоеви. Во таа насока, три социјални закони во областа на безбедноста од 1880 се значаен чекор кон зајакнување на централната државна извршна власт, на законодавната одговорност за социјална политика (политиките Arbeiteter) ови надлежности беа распределени на федерално ниво со што беше создадена централната бирократија .

Реформите во Германија во 1880 имаа меѓународни реперкусии. Австро - Унгарија беше првата земја што го следеше германскиот модел (во 1887 година го воведо системот за безбедност на повредени при работа и во 1888 година за

болните). Пред крајот на XIX век Данска го примени моделот на националните пензии во 1891, Норвешка (повредени при работа 1894), Финска (повредени во работа 1895) и Италија (повредени во работа 1898).

И другите земји почнаа да обезбедуваат доброволна помош, која се трансформира во задолжителна шема во првата деценија на XX век. Со избувнувањето на Првата светска војна, само Белгија не беше дел од овој модел листата (задолжително пензиско осигурување за прв пат се примени во оваа земја во 1924 година). Дури и Швајцарија, каде што кантоните остро се спротивставија на федералните интервенции во оваа област, имаше успех во воведувањето на задолжително осигурување од професионални повреди во 1911 година. (Ferrera, 2005: 56).

1.4 Придонесот на различните пристапи во креирање на социјалната држава

Основите на создавање на социјална држава може да ги најдеме во Атинското општество коешто ја поддржуваше индивидуалната слобода, активното учество во јавниот сектор и владата. Истовремено, таа ги прифати разликите помеѓу богатите и сиромашните; улогата на владата во економските и социјалните прашања. Полисот веруваше во добрината на многу работи кои покасно станаа дел од државата. Платон и Аристотел беа против социјалната нееднаквост за етичките прашања и за прашања поврзани со социјална стабилност. За нив сиромаштијата беше неприфатлива и во таа насока беа подготвени да им помогнат на сиромашните. Помошта за сиромашните полесно може да се понуди преку вработување отколку преку финансиски средства. (Gregor, 2010:19).

Континуитетот и промените беа константни карактеристики во развојот на идеологиите и теориите за благосостојба во текот на историјата. Но тешко е да се одредат специфични датуми за раѓањето на идеологиите или теориите. Тие се создавале во минатото и постепено се применувале со текот на време. Развојот на различни идеологии за благосостојба во грчко - римскиот период ги илустрира многу јасно овие трансформации. Во грчко - римскиот период многу идеи се превземени од Платон и Аристотел, кои со тек на време се трансформираат во различни идеологии. Овој период придонесе во процесот на создавањето на различни идеологии на благосостојба како - Скептицизмот, Цинизмот, Епикуреизмот, Стоицизмот. Епикуреизмот беше првата идеологија за воведување на

таксономија³ на потребите за благосостојба, како и Стоицизмот кој стана доминантната идеологија во времето на Римската империја. Една идеологија станува доминантна тогаш кога се поддржува од страна на елитните групи, а ова се случува само додека таа идеологија и служи или не им наштетува на економските и политичките интереси на елитните групи. (ibid: 21). Најголемиот придонес на епикуреизмот беше таксономијата на потребите и инсистирањето во тоа дека благосостојбата на луѓето може да се постигне доколку се обезбедат основните потреби; како второ тие ја сакаа природата и веруваа дека духовната смиреност е интегрален дел од човечката благосостојба; и како трето, мислеа дека луѓето се општествени битија. Стоицизмот придонесе на две полиња кои се поврзуваат прво, со светот на идеите на човечката благосостојба и како второ, со улогата на правниците како и кодифицирањето на римското право. Ова ја создаде основата за понатамошна работа и најде употреба во односите помеѓу владетелите и граѓаните. Во поглед на сиромаштијата и богатството, нивното вреднување е дека човечката благосостојба не зависи од богатството или конзумирањето на доброто. Стоиците сметаа дека сиромаштијата не е хендикеп и богатството не е предност за подобар живот – „виртуелен живот„. (ibid: 38).

За раѓањето на социјалните држави голем удел имаат и религиите кои преку своите свети книги укажуваат на солидарност и меѓусебно помагање. Како и христијанството за кого ќе зборуваме подолу, така и исламот играл голема улога во креирањето на овие држави. Проучувачите на христијанството имаа големо влијание во животот на поединците и општествата; како и во идеите кои се дел од

³ Таксономија е наука која се занимава со класификација преку идентификација, групирање и именување на организмите на структуриран начин.

потребите на соживотот. На црквата и биле доделени проблемите за социјална грижа. Светите книги како Стариот и Новиот Завет, Коранот се осврнуваат многу во концептот соживот, солидарност, милостиња... Од една страна овие книги се осврнуваат на еднаквоста помеѓу луѓето пред очите на Господ. Предноста на религијата е помошта во зајакнување на општествениот поредок кој е фундамент за соживотот на луѓето како: љубовта за блиските, пријателите, странците, добрината кога треба да им се понуди на сиромашните од страна на богатите. Но некои христијански свештеници биле корумпирани, така да намалувањето на сиромаштијата била речиси невозможна. Црквата барала богатите да им помагаат на сиромашните. Приходите кои ги примале од страна на богатите биле наменети за општеството. Интелектуалните дебати и иновативните практики биле забранети така да тоа доведувало до креирање на нетолерантното општество кое кулминирало со персекуции и егзекуции.

Понатамошниот период таканаречен Ренесанса и Реформација придонел во намалување на улогата на црквата во политичките, економските, социјалните како и во верските прашања. Придонесот на Ренесансата и Реформацијата во намалување на влијанието на црквата биле економските и социјалните промени во аспект на производството, бизнисот, банкарството, инвестициите, потрошувачката, урбаниот живот и др. Во намалувањето на силата на Црквата како институција вреди да се нагласат и индивидуалните погледи за религијата. Двата движења придонесеа со нови идеи во службите за благосостојба и помошта за сиромашните. Над се тие ја поттикнаа свеста на власта за одговорноста за социјалната благосостојба на локално ниво, иако тие не беа секогаш подготвени да го прават тоа. Приоритет на оваа време

беше образованието на двата пола, особено на машката популација. Лутер ги критикуваше родителите кои не ги носеа нивните деца во училиште иако беше бесплатно. Во шеснаесеттиот век почна трансферот на одговорноста за помагање на сиромашните од црквата на локалната власт. Општините ја презедоа одговорноста за помагање на сиромашните. За сите се нудеше бесплатна здравствена грижа. Приватниот имот и приватните служби се укинаа според концептот на „Утопија“. Имотот на општината се делеше меѓу граѓаните. Младите се обучуваа за земјоделие употребувајќи облека обезбедена од страна на државата. За да се нагласи јавниот карактер, куќите не смееја да се заклучат. Исто така и храната се делеше бесплатно. Значи имаше утописко влијание за социјалната благосостојба. (ibid: 66 - 83).

При крајот на 17 век и почеток на 18 век или во периодот на таканаречениот абсолютизам и либерализам забележуваме други политички идеологии во врска со социјалната благосостојба. Поголемиот дел на политичката филозофија на Томас Хобс беше дека главната функција на државата е да обезбеди физичка безбедност за граѓаните и да ја наследи монархијата. Според него, луѓето имаат повеќе потреба за казни и страв; тие имаат потреба за цивилизирана традиција и институции, како еден добар начин за живеење.

Придонесот на Хобс во дебатите за материјална благосостојба се состои од основниот теоретски аргумент, во тоа дека нема едно „општество“ со колективен интерес туку повеќе индивидуи егоисти кои имаат заеднички интереси. Оваа теорија стана дел од доктрината *laissez-faire* која се употреба од десните политичари, прво, за спречување на мерките за социјална благосостојба и како второ редуцирање во полето и гордоста на целокупната социјална благосостојба, и како трето за

нагласување важноста на индивидуата над социјалните фактори во креирањето на социјалните проблеми. (ibid: 93).

Џон Лок имаше либерални гледишта. Тој го критикуваше диктаторијалниот, апсолутниот систем кој владееше во тоа време и се бореше за примат на правото, законот, религиозната толеранција и сл. во општеството. За помошта кон сиромашните тој имаше директен став а тоа беше зајакнување на легислативата за помагање на сиромашните. (ibid: 106).

Во групата на милсители кои придонесоа за социјалната благосостојба треба да се наведе и Жан Жак Русо. Тој настојуваше да држи цврста позиција во врска со нееднаквоста и сиромаштијата. Русо веруваше дека луѓето се родени со тенденции за самозгрижување и помагање на другите доколку тоа е потребно; тој веруваше дека индивидуализмот и алтруизмот можат да соживеат и да влијаат позитивно. Тој веруваше во еднаквоста и слободата. За него слободата беше бесмислена доколку не се комбинираше со еднаквоста. Според Русо, социјалната солидарност, заедничкото добро, ефективната држава можеа да се постигнат во малите држави. Преку еднаквоста и братството, луѓето можат да си помогнат меѓусебно. Оваа не е добрина, туку реципроцитет – разбирање на заедничкото добро. Општеството треба да биде организирано на тој начин што граѓаните ќе си помагаат меѓусебно, и во текот на нивниот живот тие ќе бидат и понудувачи и примачи на таква помош. Тој повеќе беше адвокат на една социјална благосостојба отколку целокупна државна благосостојба. (ibid: 106).

Адам Смит нема пишувано многу во врска со благосостојбата како другите горенаведени филозофи, но тој инсистира за поделбата на трудот, за

конкуренцијата, невидливата рака на пазарот, економскиот раст и ограничената улога на владата, со што придонесе во дебатите за благосостојба. Неговата теорија беше дека државата не треба да се меша во пазарот, туку да го остави капиталот да раководи слободно, без контрола од владата, значи надвор и од политичките активности и ограничувања. Неговата теорија играше голема улога во развој на капитализмот. За него меркантилизмот беше голем дефект за општеството. Тој беше запознаен со неговите последници во Велика Британија. Според него, Лондонската влада беше претворена во неефективна и корумпирана влада. Таа не владееше според начелото на еднаквост, туку поддржуваше мала група на индивидуи од кои имаше огромни бенефиции. Според него меркантилизмот го одредува внатрешниот и надворешниот пазар, создава монопол, ги контролира цените, го ограничува увозот, подржува одредени индустрии и др. Сите овие активности, според Адам Смит, не ги исполнуваа заедничките интереси и не обезбедуваа еднаква економска благосостојба. За него, "laissez - faire" значеше почит на таканаречената „природна слобода“ на индивидуата и редот кој постои во природата треба да се рефлектира и во економскиот свет, кој е регулиран од „природните закони“ како што се законите на понуда и побарувачка.

Затоа, луѓето треба да бидат слободни во слободниот пазар, слободно да ги следат и реализираат нивните интереси. Само слободни, преку една „невидлива рака“ ќе се постигнат посебните потреби на една голема толпа, кои ќе им служат на заедничките цели и заедничкото добро. Пазарот преку побарувачката и понудата, е тој кој ќе ги дели работите помеѓу производителите и купувачите, преку награди и потребни субвенции за развој.

Адам Смит дава голем број аргументи за своите идеи:

- a) луѓето работат за личен интерес, и тогаш кога тие работат во производство на добра или во трговија, тие работат за пари или статус. Еден ваков процес никогаш не треба да се спречи, особено кога се зборува за претприемачи. Тие треба да бидат слободни во раководењето на нивниот бизнис што ќе донесе и поголем профит.
- b) со цел исполнување на личниот интерес или профит, работењето на индивидуите и претприемачите е во интерес на целото општество: што поголем профит да имаат претприемачите толку повеќе ќе имаат интерес на проширување на нивниот бизнис, што ќе придонесе на отворање на нови работни места; што повеќе да произведуваат и да продаваат, толку повеќе ќе придонесуваат за општеството.
- c) Што повеќе луѓе да бидат вклучени во производство на добра и нивно продавање, толку поголема ќе биде и конкуренцијата. Од друга страна, конкуренцијата помеѓу производителите и трговците е за добро на целото население, бидејќи тоа влијае на производството на повеќе производи и продавање со пониска цена. Исто така, слободната конкуренција им дава шанса на работниците да го работат тоа што најдобро го знаат да го работат. Самата конкуренција создава нови работни места и го зголемува богатството, за сите. (Fillo, 2006: 23 - 5).

Интервенирањето од страна на државата е во противречност со растот и социјалната благосостојба. Невидливата рака на пазарот во форма на отворена конкуренција осигурува дека се произведуваат добра во таа количина и цена која

општеството сака и е подготвена да го плати. За олеснување на производството, има потреба од интервенција на владата.

Според Смит, повеќето јавни служби треба да се раководат од приватниот сектор. Меѓутоа, два века по советот на Смит евидентно е дека обезбедувањето на добрата за општеството, треба да биде реализирано и од јавниот и од приватниот сектор поради деформациите на двата сектора. Значи, не е прашањето да се одбере помеѓу јавниот и приватниот сектор, туку да се разгледаат модалитетите на комбинирање на овие два сектора со кои се ќе се нудат подобри услуги за човечката благосостојба. (Gregor, 2010: 178). Либералите државата ја гледаат како потребен елемент за интервенција во слободната економија доколку се заканува слободата на индивидуата, со цел да се намали бројот на лицата кои не заработуваат од системот на слободна економија. Иако либералите прифаќаат да ги намалат екстерните социјални нееднаквости, за нив вистинската еднаквост би ја намалила продуктивноста и ефикасноста на системот како и основите за мотивација на луѓето во општеството. Либералите го вреднуваат мешањето на државата и општеството преку институциите-за општествена заштита не само за решавање на социјалните проблеми туку и за подобар живот. Општеството преку институцијата за општествена заштита има за цел зголемување на животниот квалитет и на богатството. (Match & Quam, 1986: 20 - 35).

На подоцниот период кон крајот на 18-от и почетокот на 19-от век му претходеше мнението за социјалниот систем кој го опфаќаше целото општество. Томас Пеин беше една од главните фигури кој го потврди сеопфатниот систем на социјална благосостојба преку придобивките од социјалното осигурување, како и

преку превенција и намалување на сиромаштијата. (Strauss & Cropsey, 1987: 680-686). Тој ја поврзуваше програмата на социјално осигурување со неговиот политички демократски систем и веруваше дека оваа програма може да се реализира во еден демократски систем. Треба да се истакне исто така дека Пеин беше еден од приврзаниците на демократскиот систем на управување и според него, не може да постои демократија се додека не се аплицира програмата на социјална благосостојба.

Воспоставувањето на марксистичката идеологија се рефлектирало врз индустриската трансформација на Северна Европа и врз растот на бројот и силата на работната класа. Маркс и Енгелс сметаа дека капиталистичкиот индустријализам со негативни и позитивни ефекти врз човечката благосостојба. Од една страна, тој ги олесни технолошките иновации, ја стимулирал продуктивноста, отворил нови пазари, создал нови производи – што значи воспоставил еден “розов стандард” на живеење. Од друга страна, работните услови беа тешки, се појавиле нееднаквоста, стандардите на живеење на работничката урбана класа станале неподнесливи, се зацврстија непријателствата помеѓу работодавците и работниците, итн. Маркс и Енгелс прашањето на сиромаштијата ја третираа како дел од ефектите на капиталистичката акумулација. (Gregori, 2010: 201). Марксизмот ја воспоставил социјалната класа во средиштето на социјалната теорија. Од една страна, влијанието на социјалната класа во формулацијата, администрацијата и поделбата на социјалните услуги беше широко прифатено; слично, беше документирана врската помеѓу статусот на луѓето во пазарот на трудот и состојбата на благосостојба кога не беа во работни односи. Од друга страна пак, вонредниот акцент на социјалната класа

значи дека важноста на другите социјални поделби врз база на етничка припадност, пол, неспособност, возраст и други се игнорираа или потценуваа.

Во сферата на општествената благосостојба тие не беа ниту оригинални ниту конкретни. Многу од нивните предлози беа дадени од други лица, особено од страна на Пеин; истите беа вметнати од левичарските или десничарските влади постепено, а не како дел на некој целокупен и важен план. (ibid: 231).

Кон крајот на 19-от век, *лезефер* (laissez-faire) идеологијата откри многу владини програми кои беа против филозофијата на не - интервенирање на владите во економските и социјалните прашања; законската рамка која го ограничи бројот на работни часа или посигурни работни услови; законската рамка за јавно здравство дизајнирана за превенција или ограничување на епидемиските ефекти низ градовите; образовни акти кои стремеа кон подобрување на можностите и нивото на образование како и законска рамка која им овозможи повеќе права на машката популација малолетници. Интервенцијата на владата врз социјалните прашања почна и покрај зајакнувањето на политичката моќ на работната класа. Тука имаше потреба од владејачка идеологија која ќе ја поттикне и легитимира интервенцијата на владата врз јавните прашања. Марксистичката и социјалистичката идеологија не ги исполни барањата на народот. Најдобар одговор за овие прашања беа идеите на Грин кои придонесоа за воспоставување на еден реформистички капиталистички систем. Аргументите на Грин беа во полза на либералните општества на благосостојба, или со модерната терминологија – капиталистичките општества на благосостојба. (ibid: 233). Идеите на Грин придонесоа за појавата на држава на благосостојба во Британија. Предлозите за реформи ја поддржуваа флексибилната

интервенција на државата а беа против национализацијата на услугите и индустријата. Грин сакаше да го хуманизира а не да го укине капитализмот. (Wanlass: 1953: 344 - 348). Треба да се истакне дека капитализацијата на благосостојбата се гледа како еден од најпривлечните социо - економски системи во склоп на програмите на западните политички партии.

Иако програмите на социјална благосостојба се идентификуваат типично со либерален однос на јавните политики, постојат и традиционални - конзервативни пристапи во однос на развојот и одржувањето на социјалната благосостојба.

Оваа позиција не претставува опозиција на програмите на социјална благосостојба, туку поинаков пристап од либералниот модел на благосостојба. Конзервативната традиција потекнува од времето на Адам Смит, односно неговата книга *Богатството на народите* (1776). Смит беше против мешање на владините регулативи во економијата. Еден слободен пазар за секоја индивидуа за исполнување на неговите економски интереси, според Смит, е најважниот фактор во развојот на една цврста национална економија. Тој веруваше дека трудот на владата за влијание врз економијата може да се замеша со природните сили за креирање на поефикасна економија која ќе донесе и поголем економски раст. Терминот на држава на благосостојба обично се употребува за опишување на државите по Втората Светска Војна кои се карактеризираат со Кејнсовиот модел на менаџирање со сиромаштијата. Економскиот модел на Џон Мејnard Кејнс, економист кој прокламираше монетарна политика базирана на бенефиции и основање на потребната инфраструктура за поддржување на производи на големо и потрошувачка. Во време на производство на големо, тоа се проследи со технолошка

револуција и иновации како и со големи социјални нееднаквости; државата на благосостојбата, според Кејнс, се фокусира на целосно вработување и менаџирање со побарувачката. Социјалната стратификација и сиромаштијата на социјално привилегираните групи создадени од капиталистичкиот начин на производство немаше да ги предизвикува радикалните промени во склоп на овие производствени специфики. Во спротивно, државата беше интересирана за генерализација на правилата за потрошувачка во напредното индустриско општество. Преку обезбедување на јавната инфраструктура, правата на благосостојба, бенефициите и социјалните услуги во сферата на здравството, образованието, трудот и осигурувањето, државата се базираше врз концептот „мешана економија„. Во исто време, државата надоместуваше преку разни програми во пазарот на трудот или во делот на потрошувачката за некои неуспеси во пазарот, како што се невработеноста, сиромаштијата, социјалната нееднаквост предизвикана од различни пристапи на индивидуи и групи. (Odekon, 2006: 1169).

Конзервативниот лидер Роналд Реган исто така ја бранеше идејата за ограничување на улогата на владата во економијата и намалување на даноците со што луѓето би имале доволно средства за да ги остварат нивните економски цели. Вакви идеи постоеја и во владите на САД од 18-от и 19-от век; некои од нив беа вметнати во уставот на САД и се применуваа до економската депресија од 1929. Економската криза доведе до валидни мерки за конзервација на граѓанската благосостојба преку програмите како што беа Социјалното Осигурување и Финансиската Помош за семејствата со ниски примања. Конзервативците мислат дека е подобро за луѓето да ги остваруваат нивните економски и социјални цели и

дека граѓаните ќе се услужат штедејќи ги нивните пари, купувајќи ги нивните пензионерски полиси, одлучувајќи и планирајќи за нивната нега самостојно, одошто преку програмите за социјално осигурување. (Herrick & Suart, 2005: 67). Основната идеја на конзервативците е што повеќе да се овозможи слободниот пазар без да се контролира од државата. Конзервативците ја гледаат социјалната држава како обид за потклекнување на индивидуите, правејќи ги нив зависни од државата и како резултат на ова, нарушувајќи ја слободната иницијатива. За конзервативците приватниот имот е света работа, а во меѓувреме социјалната држава ги распоредува приходите од оние што имаат многу кај тие што немаат, од економски активната популација кај оние исклучени од економските активности. Конзервативците ја преценуваат потребата за развој на економијата без никакви ограничувања и ја споредуваат со желбата за слобода не секое човечко суштество. Затоа, конзервативците тврдат дека државата не може да се занимава со социјалните проблеми и треба да го остави слободните иницијативи да функционираат со минимални ограничувања. (Xhumari, 2003: 29 - 30).

Главната разлика помеѓу конзервативното и либералното гледиште во врска со социјалната благосостојба е во однос на улогата на владата во обезбедувањето на помошта. Претставниците на либералната теорија веруваат дека владата може и треба директно да им помогне на граѓаните. Конзервативците се скептични во однос на способноста на владата да им помогне на оние што навистина имаат потреба од тоа и дека владините програми се повеќе штетни отколку корисни за нив. (Herrick & Suart, 2005: 68). Значи, државата со либерален режим на благосостојба се карактеризира со голема поддршка на тестираните програми, скромни придобивки

од социјалното осигурување, селекција на пазарот и приватно осигурување. Во државите со конзервативен режим на благосостојба, шемите на социјално осигурување се централни и се разликуваат според статусот и класата. Придобивките се дизајнирани на тој начин што го зачувуваат статус-квото во однос на распределбата на приходите, класната структура и државните институции – државата, црквата и семејството. Социјално - демократскиот режим се карактеризира со универзални придобивки и услугите ја опфаќаат целата популација, со слабеење на влијанието на пазарот врз распределбата и цврстиот ангажман за целосно вработување. (Sainsbury, 1996: 12).

Што се однесува до државата на благосостојба и социјалните политики, голем удел има пристапот на Рикард Титмус (1974). Според Титмус, кој е инспириран од Виленски, постојат три вида на социјална политика и тоа резидуална, индустриска и институционално-редистрибутивна. Застареноста на ваквата класификација на системите на социјална држава се должи на фактот што е конструирана врз претпоставката за т.н. *органско-механичка устројба на општеството*, која е карактеристична за раниот развој на социјалната политика на Запад. Првиот вид на социјална политика - *резидуалната* се темели на претпоставката дека постојат два природни канали со кои се задоволуваат индивидуалните потреби: приватниот пазар и семејството. Во оној момент кога овие два агенса на социјалната рамнотежа ќе откажат, тогаш во игра се вклучуваат социјалните институции или социјалната држава, но само привремено. Овој модел на социјална политика е развиен во периодот кога на сиромаштвото се гледало како на злосторство, па како последица на тоа базичната улога на социјалната политика била лоцирана во доменот на

контролата и управувањето (Abrahamson, 2000). Вториот вид или *индустрискиот* модел на социјална политика се темели на постигнувањето и трудот, а вклучува голем спектар на социјални институции - особено образовните, јавно-здравствените како и институциите за социјално осигурување како додаток на економијата. Според Титмус оваа технократско-услужна улога на социјалната политика, смета дека социјалните потреби ги задоволува врз принципот на заслугата, разликите во социјалниот статус, достигнувањата во кариерата и продуктивноста. Може да се каже дека овој модел не претендира кон врамнотежување на социјалната нееднаквост, туку кон одржувањето на разликите во општествениот статус. И додека првиот модел на социјална држава - резидуалниот се темели на либерална идеологија, вториот односно индустрискиот модел на социјална политика почива на конзервативната идеологија, која тежнее кон одржување на *status-quo*-то. Основниот облик под кој се препознава овој модел е социјалното осигурување, и се остава голем простор на пазарот на трудот за социјалните партнери. Според третиот вид на социјална политика - *институционално-редистрибутивниот*, социјалната држава се перципира како интегрирана институција во општеството која во исто време обезбедува и универзални и селективни услуги врз принципот на потреба. Универзалните услуги - како што и самиот збор кажува се достапни за сите без оглед на разликите во класната припадност, полот, расата и религијата - извршуваат функција на зацврстување на ставовите и однесувањата кои водат кон солидарност, алтризам, толеранција и одговорност (наведено во Рустеми, 2008:24).

Како што и погоре спомнавме, социјалната благосостојба потекнува од религиозните доктрини, особено од исламската и христијанската. Во светите книги

како што се Куранот и Библијата, а и во други религиозни книги, можат де са најдат посебни делови кои се однесуваат на помошта кон сиромашните. Доброделото, добротворното, помошта за сиромашните, неспособните, за оние со големи долгови, за беспомошните, за оние без покрив над глава, итн., се поими кои често се спомнуваат во овие книги (Матеј 19:21, Тимотеј 5:3; Куран, 2:83, 177, 215, 4:8, 8:41).

Дискусиите во врска со поддршката на социјалната држава се базираат врз моралниот ангажман или интерес на самите индивидуи за заедничкото добро. Обично, индивидуите се базираат врз верувањата и вредностите и е во нивен интерес да ја поддржат социјалната држава. Авторот Губи идентификува три фактори во однос на поддршката кон социјалната држава:

- Идентификација на политичките партии како претставници на идеологиите и самоиницијатива;
- Самоиницијатива со посредство на човечките перцепции со алокативен импакт врз благосостојбата; и
- Идеологија на благосостојбата. (Taylor, 1985: 74 - 79).

Социјалните држави не се монолитни. Тие имплементираат различни програми и политики, во различни комбинации, со кои имаат за цел постигнување на социјална благосостојба. Сепак, постојат и одредени точки кои се заеднички за социјалните политики на овие држави. Режимите на социјална благосостојба ги опфаќаат истите вредности со различни програми помеѓу нив. Терминот *режим на благосостојба* се однесува на социо - економската констелација на институциите, политиките и програмите насочени кон промоција на благосостојбата на генерален план, за сите граѓани.

Многу мислители веруваат дека постојат три вида на држави на благосостојбата: конзервативна - корпоративна, либерална и социјал - демократска. Конзервативниот модел на државата на благосостојба е формирана врз цврсти основи на државноста, корпоратизмот и католичката традиција. Еспинг-Андерсен смета дека сите класификации кои се концентрирани врз обемот на издатоците се погрешни од проста причина што „ не трошат сите подеднакво“ (Esping-Andersen, 1990). Тој смета дека концептот на социјална држава - држава на благосостојба, претпоставува институционални односи, правила и сфаќања кои заеднички ги обликуваат социјално-политичките одлуки, развојот на социјалните издатоци, дефинирањето на проблемот, како и дури структурата на одговорот и барањата на граѓаните и социјалните конзумери (Esping-Andresen 1990:80). Тој потенцира дека конзервативниот модел е својствен за следниве држави: Германија, Франција, Италија, Швајцарија, Финска и Јапонија. Овие држави изведуваат прифатлив степен на *декомодификација*⁴. Со ваквата „декомодификација“ Еспинг-Андерсен се обидува да го надмине пристапот во компаративните социјални политики, кој се темели исклучиво на издатоците (трошокот). Декомодификацијата Еспинг-Андерсен ја дефинира како „ степен до кој индивидуите или семејствата можат да подржат социјално прифатлив стандард на живеење, независно од учеството на пазарот (Esping-Andersen, 1990: 37). Нивото на декомодификација кое го овозможува државата на благосостојба, зависи од строгоста на квалификуваните правила, од нивото на премсстените приходи и од опсегот на титулираните. На крајот високо

⁴ Според хрватскиот автор Зриншчак, рекомодификацијата (или декомодификацијата) претставува начин на уредување на социјалните односи во една држава при што цената на трудот и условите на работа се утврдуваат само на пазарот на работна сила (преку договорен однос помеѓу работодавачот и работникот) а не со колективни договори, според уставот и законите, националните стандарди и сл (Zrinščak 2006:11).

декомодификуваната држава на благосостојба обезбедува погодности без оглед на исполнувањето на конкретните услови на барателот, како што се регистрираните придонеси на барателот во минатото. Исто така нивото на погодности мора да биде адекватно на гарантираниот пристоен животен стандард, и на крајот државата на благосостојба мора да понуди „заштита против основните социјални ризици: невработеност, хендикепираност, болест или старост” (Ibid).

Според досега изнесеното се чини дека, декомодификацијата е сложена димензија на државата на благосостојба која ги комбинира елементите од двете скали на мерки (какви што се нивото на бенефиции и степенот на покриени потреби) и начинот на кој овие мерки на благосостојба се испорачани (како и условите на титулирањето). Всушност, пристапот на Еспинг-Андерсен во основа се состои од проектирање на елементи од овие две димензии во димензијата на декомодификацијата. Со други зборови и двата вида на мерки, кои одговараат на прашањата „колку” и „какви” се земаат во предвид во оној степен во колку тие го зголемуваат влијанието на декомодификацијата врз социјалната политика и државата на благосостојба (наведено во Рустеми, 2008:25). Либералниот тип ги вклучува државите како што се Велика Британија, Канада, Ирска, Нов Зеланд, САД и Австралија со низок степен на *декомодификација*; вториот тип ги вклучува државите кои се карактеризираат со долга социјал-демократска традиција, со висок степен на *декомодификација* и распределба на приходите а кои не зависат од претходните придонеси. Во оваа група спаѓаат: Шведска, Норвешка, Данска, Белгија и Австрија. Сепак, овие држави денес не се во состојбата како што се претставени од страна на Андерсен; со тек на време, се случиле различни промени и модификации на

политиките, регулативите, законите, итн. Според Боноли, Еспинг-Андерсеновиот пристап претставува само делумно прекинување со квантификациската традиција (која ја нагласува димензијата колкавост или „колку“). Искористувајќи елементи од димензиите „колку“ и „какви“ во декомодификацијата, Еспинг-Андерсен конечно завршува со класификација која е заснована врз квантитетот на мерките на државата на благосостојба кои ги испорачуваат индивидуалните држави на благосостојба. Единствена разлика е тоа што, наместо едноставно користење на социјалните издатоци (трошоци) тој ја употребува декомодификација како димензија во однос на која државата на благосостојба мора да биде измерена. Тоа од друга страна упатува на фактот дека декомодификацијата е главна карактеристика на социјалната политика, за сметка на самите издатоци (трошоци) (Bonoli, 1997: 354). Освен Еспинг-Андерсен постојат и многу значајни автори кои што даваат класификација која оди во иста насока на оваа класификацијата но имаат дополнителни точки со кои и се надградуваат и преставуваат теоретски нови класификации. На пример, Стефан Лајбфрид состави листа од четири режими на благосостојба: Англо-саксонски, Бизмарков, Скандинавски и Латино-Римски; Валтер Корп и Јоаким Палме составија листа од пет вида: основно осигурување, корпоративно, севкупно, целно осигурување и доброволни субвенции на државите. (Срепач, 2008: 141).

Социјалните држави се креирале како резултат на големите војни како и комплексните процеси на континуираните чекори на социјалниот и политичкиот инженеринг во историјата на демократско - капиталистичките општества. Андерсен верува дека оваа класа на општества не претставува уникатен пример, тој смета дека

истата е составена од три под - класи. Секој од трите вида тој ги идентификува преку длабока традиција на политичка мобилизација и филозофија (конзерватизам, либерализам и социјализам) кои потоа се поврзуваат со посебни карактеристики на современата социјална политика (особено економската политика). За одредување на карактеристиките на овие под - класи без да се оди назад во историјата, доста важни се два показатели: *декомодификацијата* и *стратификацијата*. Иако вистинските држави на благосостојбата не се целосно уникатни, тие сигурно не се ни потполно слични. (Gelissen, 2002: 29). Се поставува прашањето: Зошто постојат различни држави на благосостојба и зошто социјалната благосостојба не е кристализирана во еден единствен модел. При одговор на овие прашања, Андерсен и се реферира на историско - политичките прашања и случувања. Историските карактеристики на државите, особено историјата на коалициите на политичките класи се главни причини на разните модели на државите на благосостојба. Овие коалиции играле главна улога при создавањето на државите на благосостојба.

Кои историски и политички сили стојат зад различните режими? Според Андерсен, три взаемни сили се важни во оваа ситуација: природата на мобилизирање на класите (особено работната класа), структурата на политичко - класните акции и историското наследство на институционализацијата на режимот. Ако ја разгледаме историјата на државите на благосостојба, ќе видиме дека постојат три типични, идеални траектории, либералната, конзервативната и социал - демократската. За среќа, никој не може да се врати назад во историјата за да ја типизира „реалната„ држава на благосостојба. Како што сме спомнале порано, ние можеме да ги карактеризираме земајќи ги во предвид нивните позиции во однос на

двете основни димензии на статизмот на благосостојбата: (Pierson & Castles, 2006: 160 - 173).

- Степенот на *декомодификација*, на пример, степенот при што една социјална услуга е понудена како право и степен на кој едно лице може да живее без да се наклони на пазарот.
- Видот на социјалната стратификација и солидарноста, на пример кој систем на социјална стратификација се промовира со социјалните политики и дали државата е изградена со тесна или широка солидарност.

Андерсен, разгледувајќи ги видовите на „идеалната„ социјална благосостојба, т.е. либералниот вид на капитализмот на благосостојбата, го отелотворува индивидуализмот и супремацијата на пазарот. Активноста на пазарот се стимулира од државата активно субвенционирајќи ги приватните шеми на благосостојба или пасивно, задржувајќи ги социјалните придобивки во скромните нивоа за реалните и видливите потреби. Во либералниот тип на благосостојбата, постои низок степен на распределба на приходите во склоп на државата на благосостојба и полето на социјалните права е многу ограничено. Овој режим на благосостојба се карактеризира со ниско ниво на *декомодификација*.⁵

Функционирањето на либералниот принцип на стратификација доведува до поделба на популацијата: од една страна едно малцинство со ниски примања во

⁵ Декомодификацијата подразбира ниво во кое индивидуите во пазарната економија имаат нормален стандард на живеење независно од партиципацијата во пазарот, т.е. индивидуите се комодифицирани. Бидејќи работата се гледа како примарен комодитет на пазарот, тогаш декомодификацијата се однесува на активностите и обидите (од страна на владата) да ја намали поддршката на индивидуите во пазарот (и нивната работа) за нивната благосостојба; кажано поинаку, се работи за правото на лицата да имаат еден разумен стандард на живеење во тек на периодите на вработеност, невработеност, во тешки здравствени услови, итн., за да живеат како релативно независни граѓани.

зависност од државата и од друга страна мнозинство на народот кое е во можност да ги издржи плановите на приватното социјално осигурување. Во овој вид на државата на благосостојба жените се поттикнуваат да го заземат своето место во пазарот на трудот, особено во секторот на услугите. Либералниот режим се карактеризира со либерални политики. Овој модел се појави со големата трансформација поврзана со индустриската револуција. (Andersen, 1990: 18 - 34). Овој режим е својствен за САД со низок степен на зависност од благосостојбата и со висок степен на вработеност и економски пораст, во однос на Германија (со корпоративен режим) и Холандија (со социал - демократски режим). Либералниот режим, како во САД, се стреми кон постигнување на распределба на придобивките од благосостојбата кај сиромашните плаќајќи доволно средства до одредено ниво. Туро го опишува либерализмот како претставник на капитализмот и пазарните сили што се очекува да доведе до високи нивоа на сиромаштија, нееднаквост и невработеност, затоа што во многу аспекти капитализмот е доктрина на неуспехот. Во суштина таа вели: „Најсилниот нека успее и нека ѓаволот избега,„ (Lester, 1996).

САД го базираат овој модел на владеење на благосостојбата со индивидуализмот, опортунизмот и социјалната мобилност што е спротивно на социјалната стабилност. (Goodin, 1999: 94).

Либералната стратегија ги обезбедува приходите од пазарот на трудот и преку доброделото на институциите, семејствата и домаќинствата.

Второ, постои еден свет на конзервативни - корпоративни држави на благосостојба кои се карактеризираат со умерен степен на *декомодификација*. Овој вид на режим е формиран од историското наследство на католичките социјални

политики како и од корпоративизмот и етатизмот. Оваа синтеза произведе три консеквенции во смисла на стратификацијата. Прво, директното влијание на државата е ограничена во понудата на придобивките од приходите што се поврзува со професионалниот статус. Ова значи дека сферата на солидарноста останува многу тесна и корпоративна. Уште повеќе, учеството на жените во брак во пазарот на трудот е значително обесхрабрено поради корпоративниот режим, под влијание на црквата која беше ангажирана во зачувувањето на традиционалните семејни структури. Друга важна карактеристика на типот на конзервативниот режим е принципот на супсидијарност – државата интервенира само кога капацитетот на семејството при исполнување на потребите на нејзините членови е слаб. (Andersen, 1990: 18 - 34).

Корпоратистите сакаат благородноста и распределбата да се вклучат во една средна маса која би обезбедила приходи од придонесите на работниците. Главната цел на корпоратистите е социјалната стабилност (стабилност во приходи, во работната сила кај машката популација) и социјалниот интегритет. Спореден со либералниот режим, корпоративниот е повеќе склон кон намалување на сиромаштијата и нееднаквоста, бидејќи степенот на дистрибуција и покривање е низок. Овој режим го потенцира посебно вработувањето на главата на семејството во пазарот на трудот, како лице кое има потреба од работа; либералците пак, од друга страна, преку принципот на индивидуализмот, им се приближуваат на сите и секој се интересира за својата работа. Значи, корпоративниот режим има за цел да одржува стабилно ниво на приходите во нормални животни околности а посебно во непријатни услови вклучувајќи ги болестите или невработеноста. Мажот е тој што

работи и обезбедува приходи за семејството, а жената е домаќинка која се грижи за децата и домот.

Трето, Андерсен го признава и социјалдемократскиот свет на капитализмот на благосостојбата. Тука постои висок степен на *декомодификација* и социјалдемократскиот принцип на стратификација се однесува на постигнување на еден благороден универзален систем и висока дистрибуција на приходите независни од индивидуалните придонесувачи. Различно од либералниот систем на државата на благосостојба, овој модел го исклучува пазарот и воспоставува суштинска универзална солидарност во полза на државата на благосостојба. Социјалната политика во склоп на овој вид на држава на благосостојба има за цел максимизација на капацитетите за индивидуална независност. Посебно жените, без разлика дали имаат деца или не, се поттикнуваат да партиципираат во пазарот на трудот, особено во јавниот сектор. Државите кои спаѓаат во оваа група се посебно заинтересирани за целосна вработеност. Само со повеќе работни места за сите може да се зачува едно високо ниво на солидарност во системот на благосостојбата. (ibid). Социјалдемократскиот режим на благосостојба има тенденција да и даде предност на омекнување на сиромаштијата, нееднаквоста и невработеноста. Така, ако ја анализираме Холандија како пример, ќе заклучиме дека нејзината влада успева да ја редуцира видно сиромаштијата и невработеноста во споредба со Германија или САД (Goodin, 1999: 90). Овој режим, преку аранжманите за дистрибуција на данокот на добивка, има тенденција да ги стабилизира приходите во тешки времиња преку програмите на пазарот на трудот и обидува да зачува висок степен на вработеност и за машката и за женската популација подеднакво.

На кратко, приоритетната политика за либералниот систем е економскиот раст и економска ефикасност. Во склоп на посебниот сектор на социјалната благосостојба, либералниот режим како да се обидува да ги елиминира пречките во работата и „зависноста на благосостојбата,, како и да ја намали сиромаштијата планирајќи приходи за оние лица кои имаат големи потреби. Корпоративниот режим на благосостојба се обидува да постигне висок степен на економска перформанси. Сепак, тој им дава предност на социјалната стабилност и интегритет. Социјалдемократскиот режим на благосостојба ги цени сите овие цели додавајќи го и високиот приоритет на редуцирање на сиромаштијата, нееднаквоста и невработеноста. (ibid: 88).

Фактот дека и покрај сè, работата на овој значаен современ автор во класификувањето на системите на социјална држава - држава на благосостојба останува ограничен на едно-димензионалната перспектива, е всушност една од неговите главни слабости. Голем дел од критиките кој овој модел го доби, се однесуваа на фактот дека ги занемарува аспектите кои се клучни за социјалната политика, а не се опфатени со декомодификацијата. Во однос на проблемите околу разликите помеѓу социјалното осигурување и мерките на благосостојба кои произлегуваат од даноците, а што беше претходно само начнато, треба да се нагласи дека класификацијата на Еспинг-Андерсен не успева да ги опфати Јужно Европските држави на благосостојба, каде што семејството и останатите неформални мрежи претставуваат *de facto* важни медиуми при остварувањето на државата на благосостојба (Abrahamson, 1991; Leibried 1992). Втората посериозна критика на моделот на декомодификација на Еспинг-Андерсен доаѓа од феминистките, кои

приговараат дека овој модел не е во состојба да направи разлики во државите на благосостојба во однос на нивниот третман на жените (Langan and Ostner, 1991, p. 130; Taylor-Gooby, 1991, p. 101; Cochrane, 1993, p. 10).

Постојат и други класификации на социјалните политики, кои ги формулираат други европски истражувачи. Така на пример за данците Свен Бислев и Хенинг Хансен развиваат идеално-типска класификација на европските социјални држави во четири поголеми категории.

Првата е **католичка социјална политика** – начело на резидуална јавна поддршка на индивидуална одговорност внатре во семејната мрежа; и помош на оние на кои им е потребна. Значаен е нагласокот на подржувањето на патерналистичките семејни обрасци, индивидуалното штедење и одговорноста, како и приватното милосрдие.

Втората е **корпоративна социјална политика** – социјално осигурување како дел од односот работник-работодавач, воспоставен според потребата и традицијата на секој поединечен сектор, управуван и подржуван од државата во интерес на одржување на остарените работни односи (а кои ќе бидат) финансирани од допринесите на работниците и работодавците.

Третиот е **либералната социјална политика** – универзално, обврзно социјално осигурување кое ги штити вработените како и јавни средства наспроти барањата и потребите на луѓето во неволја. Се осигуруваат ниски и единствени надоместоци кои го поттикнуваат барањето на работа.

Социјалдемократска социјална политика е четвртото начело – универзално, превентивно, го заштитува животниот стандард и работните способности и дава поголем нагласок на услугите, а не на надоместоците (Bislev and Hensen 1990). (наведено во Рустеми, 2008:55).

Друг интересен пристап кон класификација и дефинирање на социјалните држави дава и познатиот автор Маурицио Ферера кој предлага алтернативна класификација на држави на благосостојба, употребува сличен принцип како и Андерсен на идеален тип при конституирање на класификацијата на мерки на благосостојба. Тој на почетокот раскрсти со квантификаторскиот пристап (или димензија која одговараше на прашањето „колку“) и се сконцентрира на еден важен аспект од начинот на кој благосостојбата се ефектиура - *осигураната свота* во шемите за социјална заштита. Осигураната свота може да биде универзална, во оние случаи кога е покриено целото население со една шема, или професионална, кога различни групи во општеството се покриени со различни шеми. Универзалната мерка е типична карактеристика на Скандинавската социјална политика, како и делумно во В. Британија. Во спротивност, континентално-Европските земји главно се карактеризираат со фрагментација на шемите за социјална заштита вдоль професионалните линии. Професионалната фрагментација ја сочинува главната карактеристика на Фереровиот идеален тип на професионална држава на благосостојба. Земајќи го предвид историскиот развој на голем број од европските држави на благосостојба, Ферера предлага четири типови како дел на една класификација. Како што беше напоменато класификацијата на Ферера е заснована на моделот на осигурана свота (на италијански *modello di copertura*) кој е

доминантен во одредена земја. Тој го потврдува својот избор на моделот на осигурена свота како главна или централна димезија на социјалната политика, тврдејќи дека наместо да се фокусира на примателите на социјалната заштита, подобро би било да ги идентификува (потенцијалните) добитници или губитници во различните аранжмани на благосостојбата, и како резултат на тоа, обезбедува плодна почва за идентификување на социјалните и политичките сили кои се одговорни за развојот на Европските држави на благосостојба (Ferrera, 1993: 11-12).

Табела 1 Професионални држави на благосостојба според Ферера

Професионални држави на благосостојба	
ЧИСТИ	МЕШАНИ
Франција	Швајцарија
Белгија	Италија
Германија	Холандија
Австрија	(Ирска)

Табела 2 Универзални држави на благосостојба според Ферера

Универзални држави на благосостојба	
ЧИСТИ	МЕШАНИ
Финска	Нов Зеланд
Данска	Канада
Норвешка	Обединето Кралство
Шведска	

Извор: Ferrera, 1993: 83

Она што е можеби најважно во врска со ваквата класификација на држави на благосостојба според Ферера, е фактот што таа претставува конечно прекинување со квантификаторскиот пристап. Одбраната димензија, моделот на осигурена свота е сметан за тотално независен од нивото (или обемот) на колкавоста на државата на

благосостојба која ја обезбедува конкретниот систем. Професионалната држава на благосостојба (или држава на благосостојба која се темели врз линиите на професионална поделба на работниците) може, но и не мора да биде дарежлива, додека истото не важи и за универзалната држава на благосостојба. Еден краток осврт на табелата 1 покажува дека Ферера ги смета Швајцарија (обично сметана за држава во која заостанува државата на благосостојба) и Холандија (лидер на државите на благосостојба) како држави кои припаѓаат на иста категорија на држави на благосостојба. Ова е пример за тоа како класификацијата на Ферера ја одрекува секоја поврзаност помеѓу моделот на осигураната свота и квантитетот на благосостојба. Ова е многу важен аспект од Фереровата класификација бидејќи прави разлика помеѓу оние кои примаат средства на благосостојба и тоа колку благосостојба е обезбедена од страна на државата.

Експанзијата на државата на благосостојба т.е движењето нагоре во однос на квантитативната димензија е доволно анализирано во досегашните трудови на некои од најпознатите автори. Така на пример, Виленски во неговото најзначајно дело врз основа на емпириски анализи со своето истражување опфатил 64 земји, и заклучил дека економскиот раст е најважниот фактор за развојот на државата на благосостојба. Економскиот раст, Виленски го измерил како процентот од БДП потрошен на социјалните програми. Тој исто така подвлекол дека и демографските фактори покрај другите (како што се на пример траењето на системот за социјална заштита, национални разлики во однос на вредностите и верувањата) играат значајна улога во одредувањето на социјалната заштита (Wilensky, 1975: 29). (наведено во Рустеми, 2008:36).

2. Историски аспект на појавата на социјалните држави

2.1 Општествените предуслови за креирањето на мислите за социјалните држави

Причините за кои државите се згрижени за благосостојбата на нивните граѓани се од различен карактер. Во терминологијата на политичкиот прагматизам, владите кои сакаат да стојат во должноста треба да ги исполнат параметрите на нивните избраници. Да им обезбедиш на луѓето “леб и тен“ е почитувана формула за сигурноста на општествениот мир. Од економски аспект, подобрувањето на човечкиот капитал е продуктивно напредувана инвестиција и давајќи на сиромашните луѓе по голема куповна сила се стимулира економската побарувачка. Од психолошки и социолошки аспект, учеството во социјалната благосостојба е знак дека ние „се грижиме,“ ја унифицираме нацијата и го поттикнуваме народот за поголемо жртвување по потреба. (Goodin, 1999: 32).

Социолошката теорија дава различни објаснувања во врска со општествените предуслови за зачетокот на социјалните држави. Причините зошто луѓето ги подржуваат социјалната благодет односно социјалната солидарност се различни. Како прво Mayhew нагласува дека емоционална и афективна основа за подржување на солидарноста. Степен во кој луѓето се солидарни или се привлечни еден со друг, верни се во микро ниво, степен во кој тие признаваат колективен идентитет, се одлучни за нивото на солидарноста помеѓу нив. Културните убедувања, може да бидат една друга причина за подржување на односите на солидарност. Диркем и Парсонс објаснуваат како луѓето чувствуваат морално должност за да служат на

колективниот интерес за да ги примаат постоечките врски на солидарноста. Интензитетот на овој мотив може да се менува затоа што улогата на институционални задолжувања може да се менува бројчено и во сила. Како трето оправдување за подржување на солидарната врска, Ван Орш го идентификува рационалниот и долгорочниот персонален интерес. Друг пристап имаат Хектер и Дуркем кои потврдуваат дека поединци дознаваат дека можат да придобијат како во сегашноста така и во иднина од колективниот интерес. Така луѓето подржуваат добродет затоа што мислат дека ќе придобијат нешто во иднина во пократок или подолг временски период. (Gelissen, 2002: 62). Бидејќи солидарноста навоѓа индивидуална поддршка тогаш оваа го оправдува и институционалниот облик на организација и примање на авторитет кој ќе се занимава точно со социјалната благосостојба. Во економските објаснувања се гледа дека главен фактор кој мотивира социјална поддршка на државата на благосостојба е персоналниот интерес. Тезата на персоналниот интерес налага директен однос помеѓу позицијата и нечиј став во социјалната структура. Во стратифицирана структура, по богатиот ќе биде помалку потресен за распространување и повеќе одаден за потребата на нерамносправност. Разните режими на социјалните држави, разни поддршки за институционализација на општествената солидарност во кој степен е општествената поддршка за институционализација на солидарноста оваа зависи од систем на јавните финансии во тоа општество.

Распаѓањето на феудалниот систем од средниот век, му отвори пат на капиталистичкиот систем во кој доминираше принципот индивидуализам со замисла дека сите луѓе се наградени со права од Бога и дека истите права треба да

бидат гарантирани од страна на општеството - државата. Ваквите погледи над правото на индивидуата станаа дел од програмите на политички партии на првобитните либерални партии.

Важно е да се нагласи основната идеја на класичниот либерализам анализа на односите помеѓу економските и политичките елити со основна премиса дека економските елити имаат примат и затоа треба да бидат ослободени од политичкото влијание.

Оваа идеја несомнено имаше позитивно влијание во дадениот временски контекст, во време во кое на индивидуата и беше дозволено да превзема економски активности со или без политички ограничувања и без политички притисок на политичките авторитети..

Несомнено е дека економскиот развој на западот започна со појавата на економските елити кои имаа голема автономија и заштита од притисокот на политиката и религијата.

Поддржувачи на овој капитализам беа бизнисмените, претприемачите, банкарите, трговците, луѓето со слободни професии, со други зборови сегментите на општеството кои ја формираа средната класа. Со исклучок на поранешните претставници на богатите класи со наследено богатство како и старите трговски семејства, другите претставници на оваа класа беа претприемачи, кои почетниот капитал го создадоа со голем ризик и жртвување во трговија или занаетчиство како и претставниците на некои етнички и верски групи (протестанти и евреји) кои беа дискриминирани во традиционалните работни места.

Начелно, средната класа своето богатство ја создаде со голем труд, издржливост и одличност, предвидување, и превземање на ризик. Живеејќи во добри и солидни услови, кои не беа лукс и раскош, но со голем труд оваа клас бараше да се почитува од власта и општествените елити, бидејќи сметаше дека токму таа создава работа, производство и продукти за целото општество. Аритстократија за средната класа претставува олицетворение на мрзливоста. Но и сиромашните според нив имаат афинитети да станат мрзливи поради фактот што не сакаат да работат (Fillo, 2006: 28).

За класичниот либерализам поимот “слобода” подразбира “слобода за средна класа” како против одговор на привилегиите на феудалните аристократи, заштита на приватната сопственост, и слободна економија ослободена од државна контрола. Во тој контекст овој либерализам целосно се разликува од современиот либерализам кој почива на принципот на социјална правда. Важно е да се напомене дека со појавата на класичниот либерализам се намали потребата реципрочна помош и поддршка како и чувството на заедница во општеството. Општествената заштита се трансформираше од реципрочна помош во добротворност, потенцирајќи ја разликата помеѓу “ние,, „тие“. Општеството во ова време не можеше да реализираше познатата замисла од античкото време, дека општествената заштита не е едноставно хуманизам добротворството, туку и реална потреба поради меѓузависноста на поединците во општеството (Xhumari, 2003: 23).

Во прераспределбата на финансиските средства помеѓу групи или различни сегменти на населението, силно влијае има демографскиот фактор, кој го изразува

односот помеѓу помладите и постарите групи, односот жени и мажи, односот болни и здрави, однос помеѓу новороденчиња и умрените. (Fillo, 2006: 18).

Трите децении помеѓу завршувањето на Втората светска војна, седумдесеттите се златни години на развој на државите на благосостојба, преку квалитативно зголемување на социјалните трансфери како и преку подобрување на квалитетот на социјалните услуги. Историски гледано, 1950-те трошоците за социјалното осигурување изнесуваа само 10% од БДП во многу европски држави. Во почетокот на 1970 години многу држави како (Германија, Француска, Норвешка, Данска, Италија, Холандија и Шведска) овие трошоци се зголемија на 15 % од БДП. Поголем дел ако не и мнозинството на населението беше опфатено во шемите на социјална помош за сите животни ризици: трета доба, неспособност, смрт, болест, родилки, повреди при работа, невработеност. (Ferrera, 2005: 78).

2.2 Работничките револуции и нивното влијание врз создавањето на социјалните држави

Јавното препознавање на социјалните проблеми е процес кој се реализира од горе надолу. Токму, политичките елити, бизнис заедницата и медиумите се двигатели на решавањето на скриените социјални проблеми како и нивно идентификување и поттикнување на нивно решавање од страна на државата. Од друга страна, социјалните потреби кои се развиваат од долу а се „невидливи,“ имаат различно потекло. Социјалните потреби доаѓаат од искуството на обичните луѓе, кои се чувствуваат дека се сличност кога се соочуваат со одреден проблем, и кои се собираат и се организираат во социјално движење. Иако мал дел на елитата може да има симпатии, тема- заедничкиот мотив на социјални потреби како граѓанските права, осигурување на невработените и осумчасовно работно време ги опфаќа во јавни агенди покрај спротивставувањето на подносителите на одлуки кои имаат влијание во процесот на јавните политики.

Но имајќи го во предвид фактот дека идентификувањето на било кој социјален проблем доаѓа од горе долу може да се рече дека персоналниот интерес е најважниот елемент во решавањето на овие проблеми (Blau, 2003: 6). Социјалните движења ги поттикнуваат владејачките елити да реализираат промени согласно нивните потреби. Зад повеќето од социјалните движења стојат причини како што се: малите примања, немањето здравствена заштита, немањето дом, или лошите животни услови. Иако повеќето проблеми се од политичка и економска природа, социјалните движења ги дефинираат проблемите и ги насочуваат мерките.

Понекогаш елитите вршат притисок од горе долу, на пример намалување на профитите што доведува на модификација на социјалните политики.

Улогата на политичкиот фактор го објаснува фактот дека преземањето на мерките на држава на благосостојба не беше резултат на силата на работничкото движење туку на влијанието на старите конзервативна класи (Fillo, 2006: 20). Со развој на капитализмот проблемот на сиромаштијата и селата се трансформира во социјален проблем на работниците, кои во определени моменти вршат социјални притисоци загрозувајќи го општото општествено уредување.

Работничката сила сконцентрирана во големите капиталистички претпријатија беше целосно зависна од нејзината работа, затоа загубата на способноста за работа и на вработувањето беше ризик со животни последици. Работниците кои беа незаштитени на работа, требаше да се трудат да се заштитат себеси. Во овој временски период се појавија нови инструменти за општествена заштита како фондови за реципрочна помош, кои беа одраз на класната солидарност. Работниците врз основа на професиите се организираа во работнички здруженија, друштва на реципрочна помош, или преку лични иницијативи формираа фондови за осигурување во случај на болест, инвалидност и на тој начин осигуруваа номинални добивки. Во услови да придонесите беа на доброволна база, секогаш имаше дел од работници кои не беа опфатени во шемите на реципрочна помош. Карактеристично беше дека претставниците на работниците се покажаа способни да го изразат јавно нивниот интерес и да го привлекуваат вниманието на политичарите. Во вакви услови државата требаше да ги поддржи фондовите на помошта на работниците, со цел да им гарантира општествената сигурност и за

работниците со ниски примања или да воспоставува други инструменти надвор од работниот однос и да го обврзува учеството во истите. Поимот социјално движења подразбира непрекинати дејствија и активности помеѓу државата и предизвикувачките групи (Xhumari, 2003: 18). Социјалните движења се создаваат како потенцијални ривалства помеѓу политичкиот систем и можат да играат голема улога во реструктурирањето на односите помеѓу државата и цивилното општество. (Jenkins & Kladermans, 2005: 3).

2.3 Синдикалното организирање како предуслов за креирање на социјалните држави

Формирање на држави на благосостојба беше подржано со политички и идеолошки консензус за улогата на државата во општеството и економијата. Овој демократски социјален консензус беше важен не само за распределба на приходите туку и за документирање на обврските (договори): преку социјална структура се формираа солидарни договори (хоризонтални и вертикални) како и политички договори помеѓу граѓани и политичарите преку посредување на интересните групи (посебно синдикати) и партиите на широките маси.(Ferrera, 2005: 105).

Според законот за работни односи, синдикатот претставува самостојна, демократска и независна организација на работниците, во кој тие доброволно се здружуваат поради застапување, претставување, унапредување и заштита на своите професионални, економски, социјални, културни и други поединечни и колективни интереси.⁶

Всушност, заштитата и унапредувањето на колективните и поединечните права и интереси на вработените, односно заштита на правата на работниците претставува основна функција на синдикатите, која е содржана во битието на секој синдикат и која е базирана на изворните принципи на синдикалната организација и активностите. Самиот термин синдикат доаѓа од латинскиот збор *sindicus* што значи адвокат, законски застапник, народен правобранител, односно од грчките зборови *syn* и *dico*, а ги означува луѓето кои се грижат за интересите на една заедница на која и припаѓаат или пак за интересите на другите лица во вид на грижа и старателство.

⁶ Види: http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/PT_Zakon_za_Rabotnite_odnosi_158_09122010.pdf

Ова движење настанало како дел на пошироките општествени движења, борејќи се за признавање на сите работници како рамноправни граѓани, подобрување на животните и работните услови на работниците, како и за фер општество и еднаквост, без оглед на било какви промени (правата на работниците се составен дел на уредувањето на секоја држава) синдикатите и понатаму се потребни. (Kosanović, 2010).

Синдикатите мора да имаат статут заснован и донесен на начелата на демократското застапување и демократско почитување на волјата на членовите. Со статутот се утврдуваат: целта на здружувањето во синдикатот, внатрешната организација на синдикатот, називот, седиштето, подрачјето на дејствување, симболот, органите на синдикатот, начинот на избор и разрешување на тие органи, нивниот мандат, овластувањата на органите, постапката за зачленување и престанок на членството, начинот на определување на членарината, начинот на донесување и измени на статутот, правилата и другите општи акти, начинот на стекнување, располагање, начинот, условите и органите кои одлучуваат за поделба на имотот на синдикатот, во случај на престанок на дејствување и надзор над имотот и престанокот на работата на синдикатот.

Називот на синдикатот мора јасно да се разликува од називот на веќе регистрираните синдикати.

Работниците имаат право, по свој слободен избор, да основаат синдикат и во него да се зачленуваат, под условите пропишани со статутот или правилата на тој синдикат.

Член на синдикатот, односно здружението на работодавачите може да бара

судска заштита во случај на повреда на неговите права утврдени со статутот или другите правила на синдикатот, односно здружението. (закон за работните односи).⁷

За Синдикатот е важен секој негов член. Ниту едно раководство на синдикат нема да може да се избори за материјалните, социјалните и професионални права на своите членови ако тие не стојат зад него. Но исто така, мали се шансите вработените да издејствуваат промена на намерите на работодавачите доколку превземаат самоиницијативни акции и доколку зад нив не стои искуството и силата на Синдикатот.

Со малку повеќе лична и професионална храброст можно е да се постигнат придобивките што ги имаат колегите од земјите со развиена демократија во кои е незамисливо работодавачот односите во редакцијата да ги уредува само по свој правилник, туку тоа го прави исклучиво во преговори со новинарите, или со склучување на колективни договори.

Синдикатите стапиле на сцена во 1824 година кога беа легализирани со закон. На нив најчесто не им биле потребни никакви формални сојузи, никакви статути, функционери итн. Нивниот мал број, во споредба со работниците, фактот што тие прават посебна класа, нивните постојани општествени и деловни меѓусебни контакти го прават сето тоа излишно. Дури подоцна, кога некоја индустриска гранка ќе преовладее во некоја област, станува неопходен формалниот синдикат на капиталистите. Наспроти тоа, работниците не можат да успеат ако од самиот почеток немаат силна организација со точно одредени статути, која врши свое влијание преку функционерите и комисиите.

⁷ Види: http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/PT_Zakon_za_Rabotnite_odnosi_158_09122010.pdf

Оттука и бесните реакции на капиталистичката класа од тоа време против синдикатите. Својата непречена пракса да ја дерат кожата на работничката класа оваа класа отсекогаш ја сметала како стекнато право и законска привилегија. На тоа сега требало да се стави препрека. Тогаш не е никакво чудо што капиталистите кренале бесна врева и се почувствувале загрозени во своите права и својот посед.

Шеесетте години на борбено искуство ги направило разумни. Синдикатите станале признаена институција, а нивната функција на фактор во соодлучувањето при одредувањето на наемнината е признаена исто толку колку и функцијата на фабричките закони како пресудни фактори при регулирањето на работното време. На тој начин, преку активноста на синдикатите законот на наемнини се наметнува против работодавците и на тој начин работниците на секоја добро-организирана гранка се во можност, барем приближно, да ја добиваат целата вредност на својата работна сила, која им ја даваат на наем кај капиталистите, и што, со помош на државните закони, не го се пречекорува работното време, барем не премногу, онаа крајна должина преку која работната сила се исцрпува предвреме.⁸

Синдикатот е доброволна организација на работници која се темели на заеднички интерес и меѓусебна солидарност. Синдикатот ги обединува сите – независно од нивната партиска, етничка или каква било друга припадност, сите имаат ист интерес: подобри услови за работа и подобра плата.⁹

Најважна цел на секој синдикат е почитување на правата на работниците согласно Законот за работни односи и склучување на колективни договори со работодавачите. Колективен договор е документ каде се прецизирани сите

⁸ Види: <http://www.marxists.org/makedonski/m-e/1881/lejbor-standard/sindikati.htm>

⁹ Види: http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/PT_Zakon_za_Rabotnite_odnosi_158_09122010.pdf

дополнителни права и обврски на работниците и работодавачите. Колективниот договор се постигнува преку преговори, го потпишуваат двете страни и има сила на Закон. Затоа тој се смета за најдобар начин на заштита на правата на работниците.

За да се борат за повисоки плати, сигурни работни места, подобри услови за работа, пократко работно време и за да дојдат до колективен договор работниците мораат да имаат силен синдикат, бидејќи само синдикатот е законски овластен да преговара и да ги застапува. Ниту една организација, група или поединец не може законски пред работодавачот да ги штити и промовира интересите на работниците. Освен со колективните договори синдикатот има можности и со различни други активности, методи, кампањи да се бори за заштита на материјалните, работните, социјалните и статусните права на своите членови. Неговата сила е неговото членство и подготвеноста на тоа членство да се избори за своите права. Раководството на синдикатот го претставува и го застапува, но синдикатот се членовите, не претседателот! Синдикатот се бори секој работник да добие Договор за работа што е доказ за неговиот работен статус. Кога помеѓу работникот и работодавачот постои Договор за работа од заработеното се одзема за здравствено и пензиско осигурување. Висината на пензијата и другите бенефиции се базираат само врз основа на висината на платата наведена во договорот. Работниците чија што работа не е пријавена или се согласуваат на работа врз основа на Договор за дело (хонорар) се најзагрозена група и директна жртва на експлоатација. (Хантек: 2010).

Високиот степен на невработеност ги нарушува правата на вработените и во овакви услови на пазарот е тешко да говориме за достоинствена работа и оние кои се вработени. Многу синдикални активисти ја опишуваат ситуацијата на

работниците како борба за право да работат, а не подобро да заработуваат за нивната работа. Високата стапка на невработеност доведува до нарушување на работничките права, односно до масовно кршење на истите од страна на работодавците, како во приватниот, така и во јавниот сектор. Врз основа на фактот дека работодавците можат лесно да најдат нова работна снага, ги уценуваат работниците на мизерни услови за работење (примерот Ејпл, Кина). На работниците не им се исплаќа редовно плата, а некои пак чекаат со месеци и години да добијат било каков приход за нивната работа. Приходите за пензиско, социјално и здравствено осигурување, работодавците често не ги исплаќаат, присилувајќи ги работниците да работат без договор т.е. "на црно". Истовремено, правото на боледување и на породилно отсуство не се почитуваат и многу често се појавува незаконско отпуштање од работа заради бременост. Должината на работното време се продолжува без плаќање на надомест за прекувремената работа. Правото на одмор и слободно време се крши, како и правото на здрави услови за работа. Синдикалното организирање има голема улога при искоренување на овие проблеми и има клучна улога во социјалниот дијалог и економскиот развој. Решавањето на погоре споменатите проблеми со масовното кршење на правата на работниците бара активен ангажман на синдикатот, што е предуслов за создавање на здрава социјална држава. Токму синдикатите ја имаат улогата на зацврстување на сите други облици на заштитата на правата на работниците, тие се водечки актери кои бараат поголема ефикасност на судството и решавањето на судските спорови, јакнење на улогата на инспекцијата за труд, решавањето на работничките спорови. Накратко улогата на синдикатот е клучна за пронаоѓање на социо-економски решенија кои ќе ги водат

државите кон економска стабилизација и просперитет, гарантирајќи им на сите нејзини работници социјална правда. Синдикалното организирање, во тој поглед, претставува прв, ама круцијален чекор на тој пат.

Ако погледнеме кон историјата, индустрискиот развој во светот забележува тенденција да во процесот на создавање на економски вредности, ја исцрпуваат снагата на работниците за оставрување на нивната цел – максимизација на профитот. Осигурувањето на што повеќе материјална корист доведува до нарушување на условите во кои работниците работат. Токму преку, синдикалното организирање, работниците започнале борба за своите права и примена на истите.

10

Со други зборови: синдикатот ги брани правата на работниците во согласност со законот и колективните договори склучени со работодавачите, а успешен е онолку колку секој негов член е подготвен заедно со другите да ги брани своите права.

Како и во поголемиот случај досега, доста е тешко да се утврди вистинскиот опсег на влијание кое би можело да го имаат синдикатите врз социјалната политика, па сепак, нивната улога е највидлива во процесот на консултации. Најпрво треба да се истакне дека не постои потполна соработка помеѓу Бизмарковата држава на благосостојба со нео-корпоративистичката држава, што не значи дека улогата на синдикатите во создавањето на политиката и реформите за социјална заштита и сигурност е неважна. Познато е дека синдикатите имаат огромно влијание при креирањето на пензиските реформи на национално ниво, додека на ниво на унијата,

¹⁰ Види: http://cms.horus.be/files/99931/MediaArchive/36_Bosnia_RightToOrganise_Bosnian.pdf

тие иако не учествуваат директно Натали (2005) укажува на податокот дека тие одржуваат редовни контакти со Бирото на Комитетот за Социјална заштита. Всушност како што прецизира авторот социјалните партнери биле поканети само двапати да учествуваат на пленарните седници на Комитетот. Ист е случајот и во однос на Советот за Социјални Работи (Social Affairs Council), каде што на социјалните партнери најмногу што им било дозволено е изразување на своите видувања пред средбата. Синдикатите вообичаено своето влијание го изразувале во средбите пред пленарните заседанија на Советот обично во пролет. Ова наведува на констатацијата дека структурно пристапот на синдикатите до телата каде што се креира социјалната политика е далеку послаб од оној што го имаат на национално ниво во рамките на Бизмарковите земји. Тоа од друг страна го поставува прашањето за повратното влијание на телата и агенциите на ЕУ врз националното законодавство за социјална политика и улогата на синдикатите на национално ниво. Дали со обидите за устројување на заедничка социјална политика на наднационално ниво (ЕУ) се поткопува традиционалната улога на синдикатите како страна од социјалниот дијалог и преговарање.

Недвојбено е дека сите современи системи на социјална држава значајно еволуирале од иницијалните контури на Бизмарковиот и Беверицовиот модел. Едно од колосалните влијанија, кои значително ги изменија Бизмарковиот и Беверицовиот модел, е процесот на глобализација - поконкретно политичка и економска димензија. Освен глобализацијата важен импакт извршува и тенденцијата кон префрлување на дел од ингиренциите од социјалната сфера на супранационалните тела, од калибарот на меѓународни и регионални организации

(ЕУ пред се) кои од корен ги менуваат досегашните претстави за социјалната држава. Како комплементарен процес на галопирачкиот тренд на економската глобализација и современите социјални стратегии се редизајнират со цел да бидат компатибилни со нео-либералната претприемачка логика. Иако ваквите стратегии содржат заеднички именител, идентификувана пред се во гореспоменатата нео-либерална ориентација социјално ориентираните стратегии на организациите како што се ЕУ и ILO, водат сериозна битка за превласт во однос на економско-стратегии на светската банка, ММФ и ОЕЦД. Социјалните стратегии ставаат посебен нагласок на развојот и унапредувањето на проблемите поврзани со семејните политики, детската грижа, негата за старите, изнемоштените и хендикепираните лица, подобрувањето на квалитетот на живеење и слично. Додека економско ориентираните стратегии претежно се насочени кон справување со проблемите кои се однесуваат на: доквалификација и вработување, унапредување на перформанците на пазарот на трудот, финансирањето на социјалните услуги, регулирање на трипартитните социјални договори, условите за пензионирање и слично. Превалентноста на социјалната односно економската компонента на ривалските стратегии, во огромен дел ќе ја детерминира иднината на социјалната држава, и перспективите за ползување и надградување на Бизмарковиот односно Беверидџовиот модел на социјалната држава. (наведено во Рустеми, 2008:120).

2.4 Улогата на позначајните политички партии и нивната идеологија во крехрањето на социјалните држави

Разни политички групации со нивните натпреварувачки програми на еден или друг начин се и претставници на формирањето на социјалните држави. Политички партии од левицата и од десницата се натпреварувале меѓусебно во создавање на социјални програми што беа дел од државата на благосостојба. Овој натпревар се одвивал по завршувањето на втората светска војна. Секако дека имаше разлики во обемот на тие програми и во нивните цели.

Првите чекори до држава со социјална благосостојба се превземени од управувачки конзервативни класи и либералните демократи, кои се сметаат како првите вистински архитекти на модерните држави на благосостојба во светски рамки. Бизмарк сметаше дека „Sozialstaat“, или преведено социјална држава е вистинскиот „рецепт“, против марксистичкиот социјализам, и начин за да се добие довербата на пролетаријатот спрема Рајхот на Вилхем. Во раните социјални политики работниците беа видени од страна на властите и државите повеќе како објект отколку како субјект кој треба сериозно да се третира. (Fillo: 2006, 20). Старата левица ја сметаше социјалната држава како главна машинерија на распределба на материјалните добра, додека старата десница ја „демонизираше“, ваквата идеја. Од друга страна либерализмот содржи серија на принципи кои се концентрираа во вреднувањето на поединците, на соодносот поединец-држава, на организирањето и улогата на државата. Како основен принцип на либерализмот беше индивидуализмот. Поборник на оваа идеологија е Адам Смит. Како Смит и раните либерали на тоа време, во нивните теории ги опфаќаат и проблемите со кои

се соочуваше тогашното општество. Преку третман на економските проблеми, тие наоѓаа случај да го изразуваат уште еднаш нивниот спротивен став спрема социјалната крутост, класните привилегии на старото апсолутно општество и ја изразуваа нивната посветеност во одбрана на слобода на поединецот и неговата рамноправност во општеството како битен елемент во функционирањето на државата.

Но за нив реализација на вакви идеали според Смит единствен начин е преку пазарот на трудот. Адам Смит и другите приврзаници гледаа на „пазарот на трудот како примарно средство за ликвидација на класите, на неправедностите и привилегиите„. Во врска со ова тој ќе тврди дека: „државата ги подржува и ги брани класите а пазарот потенцијално ги негира и во ова битка секогаш победуваат класите со поддршката на државата.....“, Либералите ја поврзуваат слободата со вербата во причината, како извор на аргументи на добра и толеранција. Либералите им префрлаат на поединците рамноправни „морални вредности„ кои отстрануваат привилегии над социјалниот статус, пол, раса, вера. Тие беа бранители на рамноправни можности и шанси за сите. Тогашните политички партии се разликуваа помеѓу себе во нивните објективи, во инструментите кои ги употребуваа и социјалните слоеви кои што ги преставуваа и бранеа. Левицата честопати со марксистичко наследство, главната цел на нивната борба преставуваше интервенција во делот на социјалните права претежно на работниците, додека десницата, потрадиционална и конзервативна, тежнееше кон економската ефективност и либерализмот. Левицата отсекогаш го подржуваше концептот на

социјална држава, додека десницата го подржуваше концептот на економската ефикасност. (Civici, 2009: 266).

Многу други значајни автори при анализа на државите на благосостојба се задржуваат на улогата која ја играат работничките класи преку работничкото движење и влијанието на партиите од левиот и десниот спектрум на партискиот систем, во изградбата на државата на благосостојба. Според ова видување, нивото на социјална заштита кое го обезбедува државата на благосостојба зависи од капацитетот за мобилизација на работничката класа. Во најголем број случаи, интересите на работничката класа ги застапуваат левите партии (лабуристичка, социјалдемократска и сл.) кои кога ја имаат власта во свои раце, се во состојба да усвојат „дарежливи“ универзалистички социјални политики, и на тој начин да ги демодификуваат оние кои примаат плати. Во таа насока Еспинг-Андерсен ја потенцира позитивната корелација помеѓу цврстината на работничкото движење - кое најдобро се запазува во засилувањето на левите партии, нивното учество во владата и стапката на синдикализам на работната сила од една страна и нивото на декомодификација кое го обезбедува државата на благосостојба од друга (Esping-Andersen, 1990: 134-7). Но погрешно би било доколку се смета дека сите автори се согласуваат со запазените трендови на Еспинг-Андерсен. Така на пример, спротивно на него, Кастлс изнаоѓа значајна негативна корелација помеѓу зајакнувањето на десните партии и нивото на социјални издатоци (Casteis, 1982:85).

За да се објаснат ваквите разлики, Боноли предлага да се употреби политиколошко објаснување - објаснување кое повеќе ги нагласува идеолошките позадини на владејачките партии во дадениот период. Така на пример, оние држави

во кои долги периоди на власт се задржувале партии со социјалдемократски или лабуристички предзнак ¹¹ се држави кои настојуваат да останат големи потрошувачи на благосостојбата. Но користа од употребата на политиколошките анализи е парцијална, бидејќи не може да биде од особена корист при третирањето на типичните бизмаркови држави на благосостојба, каде што позиционирањето на земјите може поквалитетно да се објасни исклучиво со економскиот развој. Оттаму се чини дека комбинацијата на економски заснованите и политичките анализи, би дала најоптимално објаснување за позиционирањето на државите на благосостојба вдоль димензијата на социјалните издатоци (ibid). Од друга страна пак, се чини дека е многу потешко да се пресмета развојот и моменталната ситуација на државите на благосостојба според втората димензија. Како помошно средство при пресметувањето на оваа димензија ќе бидат искористени анализите на Болдвин од 1990 г. и на Ферера од 1993 г. Според анализите на овие автори можно е да се направи анализа на развојот на европските држави на благосостојба преку следењето на еволуцијата на нивната структура.

Освен лево ориентираните политички партии или движења и либерализмот кои што имаат неспорни заслуги во развојот на социјалните држави, голема улога во креирањето на државите на благосостојба играле и десно ориентираните политички партии особено после втората светска војна кога и тие го сфатија потребата за воведување на социјални елементи или мерки во уредувањето на државата, но секогаш овие мерки ги поврзуваа со поголемата ефикасност што економијата би го имала ако постојат овие социјални мерки. Така на пример конзервативната партија

¹¹ Како типичен пример обично се земаат нордиските земји непосредно во периодот по Втората Светска војна.

социјалните политики ги поврзува со нејзините економски политики, но сепак има и свои политики од социјална сфера. Тие сметаат дека државата не треба да им помага на луѓето кои доаѓаат од пониските класи на општеството, особено доколку не сакаат да учествуваат во пазарот на работна сила и доколку не придонесуваат за државата (Kahl 2006). Го поддржуваат тој концепт бидејќи на тој начин се губи врската меѓу иницијативноста, трудољубивоста, способноста и општествениот успех и на сметка на даночните обврзници се промовираат негативни општествени вредности како индиферентност, мрзеливост и неспособност. Како импликации за социјалната политика на конзервативците произлегуваат: минимална заштита од државата за ниските општествени класи и поттикнување на приватниот сектор за помош на оние кои имаат потреба од социјална помош (Sharda 2008:2). Според веќе истакнатите ставови на конзервативците најдобрата социјална политика на конзервативната партија е намалувањето на невработеноста кај сиромашните. За конзервативните партии работата и личната одговорност се повисок пропритет, отколку грижата за сиромашните. Државната социјална помош треба да биде условена со обврзувачка обука (преквалификација) и учество на пазарот на работна сила. (Kahl 2006). (наведено во Шарламанов, 2010).

Маргарет Тачер како предводник на Конзервативната влада во Велика Британија направи голем број промени во структурата на пензискиот систем со кои се намалија трошоците за пензии. Овие промени имаа за цел охрабрување на луѓето самите да се осигураат. Во 1982 г. беше променет методот на пресметка на пензиите од индексирање на платите на индексирање на цените.

Две децениското владеење на конзервативците на чело со Маргарет Тачер, политиките на вработување никогаш не била силна страна на владините политики, споредено со континентална Европа. Затоа и многумина автори ја дефинираат Велика Британија како држава со најлоша стапка на невработеност во Западна Европа (Clasen and Taylor-Gooby, 2000).

Од друга страна пак Републиканската партија со своите политики според кои се претставува себеси како партија со свои идеали и вредности. Една од тие политики е класичниот либерализам. Како политика таа е непријател на државата на благосостојба. Социјалната политика што ја предводи републиканската партија се концентрира на социјалните слободи, а не на социјалните права.

Впечатокот што се добива во јавноста за републиканците е дека се против државата на благосостојба. Републиканците секогаш кога можеа ги заоструваа условите за користење на услугите од државата на благосостојба. Тие се обидоа да ги намалат трошоците за социјална сигурност, медицинска грижа и надоместокот за хендикепираност во 1980-тите (Howard 2007:89).

Промените по прашањето на државата на благосостојба доведоа републиканците да бидат поотворени во своите одлуки. Републиканците сфатија дека не можат да ја укинат државата на благосостојба, бидејќи граѓаните ја поддржуваат, па затоа се трудеа да ги намалат нејзините трошоци. Тие промени започнаа од 1970-тите години.

Овде ќе ја разгледаме улогата на републиканците во трите најзначајни промени на државата на благосостојба од втората светска војна па наваму. Се работи

за Законот за сигурност на пензиските приходи (ERISA) кој беше донесен во 1974г., Законот за граѓани со хендикеп (ADA) кој беше усвоен во 1990г., и Законот за бенефиции на семејства со деца (CTC) кој беше усвоен во 1997г. (Howard 2008). (наведено во Шарламанов, 2010:).

Социјалните политики на демо-христијанската партија се состојат од човечкото достоинство кое не треба да биде повредено и од општествената солидарност. Според демо-христијанството солидарноста не е поврзана со милост, туку е цврсто поврзана со чувството за работа за остварување на општо добро. Демо-христијанството тргнувајќи од почитта кон достоинството на секој човек на припадниците на пониските општествени класи гледаа како на луѓе кои немале среќа во животот и затоа заслужуваат помош и поддршка од државата.

За демо-христијанската партија солидарно општество не значи само задоволување на егзистенцијалниот минимум на оние кои се во најнезавидна позиција во општеството, туку се проширува на осигурување на граѓаните од социјални ризици. Многумина, забележуваат дека со развивањето на овие функции на државата, демо-христијанските социјални политики наместо да се грижат само за најниските општествени класи, ги штитат интересите на припадниците на средната класа, штитејќи го нивниот статус во општеството. (Шарламанов, 2010:198).

3. Обединето кралство „Држава на благосостојба“

3.1. Историски аспект на креирањето на социјалните политики во Обединетото Кралство

Постојат неколку позначајни датуми од политичката историја на Обединетото кралство, кои би можеле да бидат посочени како значајни за зародишот и развојот на социјалните политики на ова тло. Во овој труд, направен е обид за селекција на позначајните датуми, иницијативи и официјални политики во неколку домени на социјалната заштита, кои непосредно влијаеле врз отелотворувањето на сегашната држава на благосостојба на Обединетото Кралство како нејзини антеценденси.

Според одредени автори, посериозното размислување во насока на институционална грижа за пензионираните работници во Британија е забележано на почетокот од дваесеттиот век¹², кога со Законот од 1908 година на пензионираните лица на возраст над 70 година им е загарантиран надоместок без нивен претходен придонес во текот на работниот век (Thornton, 2009:41). Во 1911 година, државата почнува да покажува поголем интерес за економската стабилност на пензионираните работници на тој начин што во партнерскиот однос со синдикатите и доброволните организации, почнува да го освојува најзначајното

¹² Треба да се наведе дека обиди за згрижување на најзагрозените категории граѓани во Обединетото кралство постоеле и во деветнаесеттиот век, и тоа преку законите сиромашните и законите за заштита од несреќи на работното место (види во Ружин, 2006). Всушност во овој век, социјалното осигурување на работниците во отсуство на државата го преземаат т.н. доброволни здруженија и затоа не зачудувало што еден обичен работник бил член на повеќе вакви здруженија во текот на работниот век. Меѓу овие доброволни организации се истакнувале синдикатите и каритативните здруженија.

место. Четиринаесет години подоцна, во 1925 година со законска иницијатива, предвидена е пензија заснована врз придонеси, за да во 1940 година се пристапи кон порестриктивен пристап во однос на осигураните жени и сопруги, кои за да стекнат право на пензија треба да имаат наполнето минимум 60 години. Елизабет Макадам е името кое во историјата на Британската социјална заштита е најчесто цитирано при опишувањето на преодот кон потполна грижа за социјалната благосостојба на идните пензионери од страна на државата во 1934 година. Исто така во предвечерјето на втората светска војна, воведени се неколку мерки за тестирање на најсиромашните баратели на дополнителна пензија (supplementary pension) (ibid, 41).

Впрочем, ваквата сложеност на системот за пензии на предвоеното Обединето Кралство, е предизвик за симплификаторските обиди на Вилијам Бевериџ за сеопфатен систем на социјална заштита, во кој никој нема да биде изоставен од грижата на државата а ќе се темели врз своевиден „национален минимум“. За името на Вилијам Бевериџ се поврзани почетоците на современата социјалната политика на Обединетото Кралство, уште во далечната 1942 година, и основата на неговите предлози и филозофија на социјалната политика претставуваат петте џинови или проблеми на кои мора да одговори државата: побарувањето (Want), болеста (Disease), незнаењето (Ignorance), нечистотијата (Squalor) и безделничењето (Idleness).

Суштината на дел од првичните акции на Бевериџ за обезбедување социјална сигурност преку пензиски аранжмани, се состоела од супституција на безприходната состојба на оние кои биле избркани од работа, болни или жртви на

несреќи, од неделниот приход на вработените. Исто така државата, предвидувала финансиска сигурност за оние кои ги изгубиле сопружниците, а пред кои се надвиснале потешкотии поврзани со раѓање, смрт и брак.

Во збиена форма, планот на Вилијам Бевериџ за партнерски однос на државата и доброволниот сектор, бил постулиран врз три претпоставки: семејните додатоци, национален здравствен систем и потполна вработеност (наведено во Рустеми, 2008:69).

Постојат неколку особености на Бевериџовата реформа кои сликовито го претставуваат влијанието на општествено-економските детерминанти на конкретниот историски миг на завојуваната Британија. Пред се, тоа е кејнзијанската економска филозофија присутна во владините програми за вработување, бесплатното и универзално средно образование како и воведувањето на семејните додатоци. Успешното профункционирање на овие мерки, морало да го почека крајот на втората светска војна, кога кабинетот на Лабуристите спровел неколку иницијативи како што е имплементацијата на шемата за социјалното осигурување на Бевериџ (1946 г.), Законот за национални здравствени услуги и Законот за национална помош (со што практично е укинат Законот за сиромашните) и Законот на децата (и двата стапиле на сила во 1948 г.).

Влијанието на планот на Бевериџ е присутно во поголемиот број политики на владата за социјална сигурност, а неговите ревандации се присутни и во сегашните политики на Обединетото Кралство. Затоа на страниците што следат направен е обид да бидат (релативно) екстензивно анализирани позначајните моменти од генезата и развојот на политиките за вработување, социјалната заштита,

здравствената заштита, детската заштита и заштитата на старите и пензионирани лица во Обединетото Кралство.

3.2. Анализа на политиките на вработување во Обединетото Кралство

За повоената политика на Обединетото Кралство прво што треба да се нагласи е дека преку оставштината на моделот Бевериџ, реформите на Ричард Гросман и скоро две децениското владеење на конзервативците на чело со Маргарет Тачер, таа никогаш не била силна страна на владините политики, споредено со континентална Европа. Затоа и многумина автори ја дефинираат Велика Британија како држава со најлоша стапка на невработеност во Западна Европа (Clasen and Taylor-Gooby, 2000). По периодот до 1960тите, политиките на вработување секогаш биле на удар на критика од страна на јавноста. Всушност нивото на вработеност од овој период 1960ти, никогаш не е достигнат а уште помалку подобрен во Британија. Фокусот на оваа анализа е ставен на периодот од крајот на седумдесеттите до денес¹³. Во периодот од 1965 до 1975 година, преку неколку законски иницијативи, Британската влада, како заштита од неправедно отпуштање, успешно вовела минимален праг за отпремнина (severance pay)¹⁴.

Се смета дека односот или политиката кон невработеноста во Велика Британија во овој период би можела да се подели на три фази (de Koning, et all. 2004:18). Првата фаза која завршува во 1986 и ја одбележува цврстото конзервативно владеење со државата, се карактеризира со извесно прогресивно ослободување од „потребата за рабстење“ како предуслов за да се уживаат

¹³ Многу аналитичари на владините политики (меѓу нив и на оние за вработување во Британија) сметаат дека токму овој период е значително повлијаен од двете нафтени кризи и рецесии и затоа треба да биде истражуван како посебен период од повоената Британија.

¹⁴ Правноосечки субјекти на законот од 1975 биле лицата вработени во одредена дејност во период од најмалку една година. Во 1980 година, конзервативците на Тачер, воведуваат повисок праг и тој изнесува 2 години работен ангажман како предуслов за отпремнина. Но лабуристичката влада на Тони Блер кон крајот на 1990тите, овој праг повторно го симнува на 1 година.

државните бенефиции како невработено лице. Ова ослободување е резултат на поделбата на дотогаш единствената канцеларија за евидентирање на невработените во две посебни канцеларии (служби) што го направило секое аплицирање за работа многу посложено. Дотолку повеќе што во периодот 1982-86 примателите на социјалниот надомест како невработени немале ни обврска да се пријават за евентуално отворените работни места.

Во втората фаза со почеток од 1986, државата воведува многу порестриктивен модел на евиденција на невработеноста, што се забележува во интервјуата насочени кон изнаоѓање работа (т.н. Restart interviews), задолжително воведени на секои шест месеци за невработените. Во оваа фаза, претходното „прогресивно ослободување од потрагата по работно место“ е заменета со „активно барање работа“. Двете служби (за додатоци на невработените и центарот за вработување) се обединети, а десет години од почетокот на оваа фаза, воведена е институцијата личен советник за прашања околу насочувањата на барателот на работа.

Третата фаза е периодот на владеење на лабуристите на Тони Блер (по 1997) и во поглед на државните политики за вработување неа ја одбележуваат значителни издвојувања на буџетски средства за намалување на невработеноста. Овие мерки на буџетско трошење биле придружени со поцврсти обврзувања на невработените кон државата. Сетот на мерки кој е спроведуван со цел намалување на невработеност во периодот на Тони Блер е дел од политиката на Третиот Пат (за татко на оваа политика е сметан спциологот Ентони Гиденс) и е познат под името **Новиот Договор** (New Deal).

Прва од мерките на оваа политика е тоа, дека уживателите на државниот надоместок за невработени мора да имаат одреден период активен работен однос за да можат да сметаат на понатамошно ползување на овој владин бенефит. Конкретно, лицата на возраст до 25 години морале да работат минимум 6 месеци, а оние над оваа старосна граница 18 месеци. Оваа мерка се покажала како успешна и најголемиот број на баратели на работа се обратиле до канцеларијата на Советникот за прашања околу насочувањата за работно место (Job seeker Allowance). Посебен пристап Новиот договор обезбедувал за невработените лица кои издржувале семејства (сопрузи и деца), кои сега можеле да користат екстра приход за мала работа. Освен овие мерки, новиот договор предвидувал и задржување на дури 70% од нето приходот за лицата со големи семејства, како и редизајн на државните давачки за одредени ранливи категории на невработени или привремено вработени лица (Исто, 20).

Значаен столб на политиката на Новиот договор претставувале предусловите за аплицирање кај Советникот за прашања околу насочувањата за работно место. Доколку сакал корисникот да ги задржи привилегиите на Новиот договор, бил приморан да се придржува кон следниве активности:

- Мора да се потпише еднаш неделно во Центарот за работа (Во конкретен ден и во одредено време), да има разговор од околу 5 минути со советник, кој треба да му го задржи вниманието на соодветни работни места и да го упати да аплицира.
- Подолги разговори (во траење од над 1 час) се одржуваат на секои 6 месеци. Корисникот мора да има „акционен план“ и да биде предмет на конкретна

акција на советникот (на пример да запише и заврши одреден курс или слично).

- Во период не подолг од 13 недели, корисникот има право да бара работно место како последното на кое бил. По овој период, во принцип од него се очекува да прифати секоја понудена работа, која подразбира помалку од еден час возење до работното место на ден. Во праксата ова не било секогаш потполно испочитувано.
- Доколку корисниците на ги испочитуваат горенаведените критериуми без оправдана причина или поради лошо поведење ја загубат работата, тие немаат право на помош од Советникот следните 6 месеци, освен ако не се квалификуваат за тешкоплатена работа.
- Формално помошта на Советникот е неограничена временски, но Новиот договор во пракса значел помош од 10 месеци за лица под 25 години и 21 месец за лица над 25.

Вреди да се одбележи дека формирањето на оваа служба и нуспродуктите на Новиот Договор, имаат забележителен ефект врз намалувањето на невработеноста во Велика Британија. Така на пример, Службата за јавно вработување трансформирајќи се во Дополнителен Центар за Работа (Jobcentre Plus), сега има двојна улога: помагање на невработените да најдат работа и плаќање придобивки на работоспособните.

Во рамките на грижата на овие институции спаѓале и самохраните родители и луѓето со посебни потреби и инвалидност, кои имале право на дополнителен

додаток, а последните две категории немале обврска за одење на Интервјуа на секои 6 месеци, како што е горе прецизирано¹⁵.

Во основа, *raison d'être* на Новиот Договор во делот за вработувања била превенцијата од појавата на депресивни состојби кај луѓето кои повремено имале вработувања (Исто, 24). Всушност постоеле два нови договори: Нов договор за лицата под 25 година (донесен 1998 година) и Нов Договор за лица над 25 години (имплементиран во 2001 година). По овој период секој корисник на привилегиите од Новиот Договор морал да биде најмалку 6 (за помлади од 25 години) односно 3 месеци (за лица над 25 годишна возраст) во работен однос за да ги ужива привилегиите на неактивните корисници.

За младите корисници на оваа програма биле можни неколку вида на активности:

- субвенционирана работа со регуларен вработувач (обезбедени надоместоци од 60 фунти неделно за период од 6 месеци)
- работно искуство во доброволниот сектор (за времето поминато на ваква позиција се добиваат 15 фунти месечно)
- работно искуство во проекти за заштита на околината (строго)
- полно работно време на стручно образование и усовршување (додека се примаат додатоците).

¹⁵ Дополнителниот Центар за Работа функционира преку 100 центри за вработување, а располагал со близу 85.000 вработени (еквиваленти на работници со полно работно време), каде спаѓаат оние на кои им следат надоместоци и бенефиции. Центарот во 2004 нудел услуги за 950.000 невработени во секое време. Имал околу 2,5 милиони работни места што претставувало $\frac{1}{3}$ од вкупниот работни места создадени во земјата секоја година. Воглавно, околу 1,1 милиони од овие работни места биле невработени лица, што значело згрижување на околу една третина од сите невработени. Некои аналитичари сметале дека со повеќе средства би можело да се вработат повеќе невработени.

Овие мерки имале значителен резултат особено кај младите корисници (под 25 години)¹⁶.

Велика Британија како една од државите од Западна Европа со највисока стапка на невработено работоспособно население и како земја во која за разлика од другите европски земји, најчесто жената или мајка во семејството е таа што не работи, посебен интерес става на политиката за вработување на самохраните мајки и постарите работници.

Во принцип, владата има два главни методи за да го реши овој проблем. Првиот од нив е да се "да направи да биде исплатен трудот" (make work pay). Владата обезбедила значително подобрена и рационална поддршка на приходите на работниците кои се слабо платени, како и вовела минимална плата. Но, се чини дека подеднакво значајни ефекти врз вработеноста следат и од втората компонента на тековната реформа, која се однесува на менувањето на условите за правото на бенефиции. Во 2004 година, 850.000 самохрани родители живееле на социјална помош, а околу 1,7 милиони работоспособни луѓе живееле на долгорочно инвалидско осигурување без да работат. (Половина од нив биле над 50-годишна возраст). Многу самохрани родители останале на социјална помош долг период (60 проценти повеќе од 2 години). Доколку некој

¹⁶ Се сметало дека програмата можела да ја намали невработеноста кај младите за 35.000. Тоа чинило околу 350,000,000 фунти на годишно ниво. Но се проценува дека чинело под 150,000,000 фунти нето, а овозможило и заштеди во невработеност и дополнителни даноци. Значи нето цената за финансирање на едно лице во работен однос изнесувала 4000 годишно. Но користа за општеството покажала извонредни резултати. Новиот договор за возрасни лица имал пократок период за докажување на делотворноста, па затоа е премногу рано да се понудат дефинитивни докази. Но, резултатите се чини дека се исто толку добри како и за Новиот Договор за млади. Истото се однесува и на полабаво фокусирани аранжмани обезбедени преку приватниот сектор во т.н. зони за вработување (извор de Koning, et al. 2004).

оди на инвалидско осигурување тогаш ретко го прекинува тој статус, пред да стигне до пензија, дури и ако нивната здравствена состојба се подобрува доволно за од нив да направат многу видови на работа.

Ниту една од овие групи не била самомотивирана да бара било каков вид на работа. Но, за двете групи Владата вовела задолжителна работа, фокусирајќи се на интервјуата во одредени временски интервали. Нема присила за работа, досега барем не постои присила да се присуствува на интервју. Покрај тоа биле воведени Нов договор за осамен родители каде е обезбеден многу поширок спектар на помош, и Нов договор за лицата со посебни потреби (de Koning, et all. 2004:22).

Во 2005 година, согласно принципите на Лисабонската декларација за подобрување на работните места, социјалната кохезија и обезбедување можност за вработување на сите, Обединетото Кралство објави Програма за национална реформа. Сржта на оваа програма е наречена Flexurity (Флексибилност и Безбедност) и основна функција и е да ја зголеми вработеноста во Обединетото Кралство преку развивањето на дополнителни вештини на работничката класа но и интегрирање на политиките за вработување со проектите за подобрување на вештините (UKNRP, 2007: 19).

Другите членки конституенти на Обединетото Кралство развиваат сопствени политики за вработување и намалување на невработеноста. Во Шкотска во 2006 година, воведена е т.н. Рамка за справување со сиромаштијата наречена Дополнителна работна сила (*Work force plus*) со цел да им се излезе во пресрет на ранливите и хендикепирани категории на население. Во Велс 2005 година е

воведено нешто слично и тој проект е познат под името *Want 2 work* (Сакам втора работа), со основна намена тимови на советници да им помогнат на најоддалечените работници од пазарот на трудот да дојдат до вработување (Исто, 21).

Со Додатокот за вработување и поддршка од Октомври 2008 во Велика Британија е заменет Законот за реформа на благосостојбата од 2007 година, а меѓу главни цели било враќање на невработените на пазарот на трудот и програма Здравје, работа благосостојба, чија основна цел е подобрување на разбирањето на врската меѓу работата и здравјето кај работниците (Исто, 22).

Со Буџетот на Велика Британија од 2007 беа предвидени проширувања на пробните кредити за вработените, како и Новиот Дополнителен Договор чие времетраење до Март 2011 имаше амбиција да ги опфати сите самохрани родители во Лондон во еден проект, заради приближување на бенефициите на брачните двојки.

3.3. Анализа на социјалната заштита во Обединетото Кралство

Особеноста на системот на социјална заштита во Обединетото Кралство, наспроти другите европски земји, се состои во тоа што, истиот е воведен релативно подоцна – по втората светска војна. Иако нацртот и содржината на социјалната заштита ја имал подготвено Бевериџ уште во 1942 г. и покрај разните активности во предвоена Британија (како на пример горенаведените: Законот од 1908 година, што на пензионираните лица на возраст над 70 година им е гарантирал надоместок без претходен придонес, партнерскиот однос на државата со синдикатите и доброволните организации, од 1911 и иницијативата за пензија заснована на придонеси од 1925) целокупниот систем на социјална заштита во Обединетото кралство е повоен производ.

Во првиот период непосредно по војната, држава ја презема грижата за социјалното и здравственото осигурување и тоа под ингеренциите на Министерството за сигурност и здравство (Наведено во Рустеми, 2008:90). Веднаш се забележува отсуството на доброволните организации и синдикатот, што беше случај пред војната. Социјалното право кое ги регулира правата на работниците е постулирано врз колективните договори и доброволните дозволи (Ружин, 2006:106). Одредена улога синдикатите имаат во функционирањето на т.н. механизам за усогласување каде учествуваат во креирањето на големите проекти и реформи за социјално осигурување. Апаратот на службата за социјално осигурување во Велика Британија тогаш бил управуван на две нивоа: државно и локално или регионално. Всушност, реализацијата на системот за социјална заштита во Обединетото Кралство е само отелотворување на идеите и размислите на

британските социјалисти од Фабијанското друштво во 19 век, а нивната имплементација се случи со изгласувањето на законот за социјална заштита од 1946 год (наведено во Рустеми, 2008:91).

Како поим социјалната заштита, опфаќа поголем спектар на безбедност на работникот, но најчесто се мисли на индивидуална финансиска помош. Според Пол Спикер, постојат најмалку четири причини зошто е потребна социјална заштита: 1. *олеснување* на сиромаштијата, 2. Идејата за социјално осигурување "подразбира дека луѓето треба да бидат во можност да се чувствуваат *безбедни*. Ова вклучува, не само да бидат заштитени од сиромаштија, туку и од тешкотии, кои можат да произлезат преку промени во околностите. Ако луѓето се разболат, или се невработени, тие не треба, да го изгубат имот или да им се одземе се што поседуваат, 3. *редистрибуирање*. Предности кои одат кај луѓе кои имаат несоодветни приходи, за сметка на луѓе кои се поуспешни во кариерата. Поддршка за децата, од друга страна, е главно форма на хоризонтална распределба, оди од луѓето без деца за лицата со деца. 4. *солидарност*. Социјална сигурност се гледа не само како добротворна, туку пред се како форма на взаемна соработка. Тоа е принцип кој може да се прошири на останатиот дел од државата на благосостојба (Spicker, 2011).

Во едно негово претходно дело, Спикер социјалната заштита ја дефинира на следниов начин:

Социјална заштита не претставува само форма на приходи за одржување; Таа исто така претставува главен елемент на обезбедувањето на благосостојба во многу земји, и не помалку важно, значаен аспект на нивната економска структура (Spicker, 1993:103).

Во основа, системот на социјална заштита поврзан со името на Вилијам Бевериџ од 40тите години на минатиот век е постулиран врз три принципи или столбови: универзалност, униформност и единство (universality, uniformity unity – на англиски јазик попознат како доктрината на Трите У).

Принципот на *универзалност* се однесувал на социјалните ризици кои потенцијално ги демнеле заштитените работници и подразбирал „гаранција за финансиски извори во случај на прекин на приходите поради невработеност, болест, несреќа при работа, инвалидитет или стареење ... или на издржувано лице, издршка на дете или поради специфична состојба на мажената жена. Универзалноста подразбирала покриеност на целото население без оглед на висината на платите (Ружин, 2006:49-59).

Принципот на *униформноста*, значи еднаквост на обврските и правата на лицата корисници на системот на социјална заштита. Тоа значи и воедначување и на придонесите, кои можата да се разликуваат само со зголемувањето на заштитните гаранции за одредена категорија на корисници. Квинтесенцијата на овој принцип е содржана во убедувањето на Бевериџ дека социјалното осигурување мора да гарантира една алокација со ниска стапка и која не е во зависност со претходните приходи, наспроти слабиот придонес кој им е наметнат на сите осигуреници (Исто, 49).

Третиот принцип наречен *единство* (unity), подразбира две работи, и тоа постоење на едно единствено тело кое ќе биде одговорно за управување со социјалното осигурување, и второ опфат на сите ризици и фактори на несигурност

во еден обединет систем на социјално осигурување. Овој принцип го поттикнал формирањето на Министерството за труд и социјална политика (Исто, 49).

- Постојат определби на моделот на Бевериџ, што истиот го прикажуваат како шема. Според Спикер шемата Бевериџ се состои од шест столба и тоа:
 - сеопфатност
 - класи на осигурување
 - паушал бенефиции
 - паушал придонеси
 - соодветност
 - единствена администрација

Овие цели до денес не се постигнати потполно. Односно дел од позначајните слабости на овој модел се: несоодветноста и слабо покривање на придобивките, што значи дека други бенефиции мора да се пополнети, а овие системи беа под различни правила од страна на различни агенции.

И покрај недостатоците, Национално осигурување уште води сметки за повеќе од половина од трошоците за социјално осигурување во Велика Британија. Но, неуспехот на планот за покривање на населението доведе до зголемување на зависноста на средствата тестирани бенефиции, а особено основната придобивка - Национална помош, подоцна преименувана како Дополнителни корист, а потоа како поддршка на приходите (Spicker, 2011)

Во текот на функционирањето, овие три Бевериџови принципи (Униформност, Унифицираност и единство) како и шесте столба на целокупниот систем на социјална заштита, подразбираа постоење голем број на институции за

негово искористување и опслужување на работниците. Некои од позначајните примери за ваквата разгранетост и сложеност на системот претставуваат програмата за национално осигурување, која потпаѓа под системот на социјално осигурување; придонесите ги финансира Фондот за национално осигурување, додека со реформата на Националниот систем на придонеси (Закон од 1998) имала за цел да ја зголеми мотивираноста за работење, да иницира отворање нови работни места и да го олесни менаџирањето со социјалните котизации кои ги исплаќа работодавецот. Во последна инстанца, овој модел треба во 21 век да ја укине потполно сиромаштијата кај сите возрасни категории население, да обезбеди работа за работоспособното население и најголем можен степен социјална сигурност за сите (Исто, 109).

Новина е воведена во 1999 година, кога новиот систем на социјално осигурување (ONE) предвидел еден советник за секој еден работодавец, со што требало да се зголеми автономијата.

Во поглед на функцијата одржување на паричните надоместоци преку социјалната заштита, одредени автори како Алиса МекКеј посочуваат на неколку можни начини како да се направи тоа: Можно е тоа да го понуди приватниот сектор или државата да се погрижи за тоа во вид на субвенции, бенефиции, мерки за оданочување и слично кои влијаат врз висината на приходот (McKey, 2005:41).

Меѓутоа, суштинската цел на горенаведените активности не е директно одржување на приходот само по себе, туку резултатите од оваа политика да се спојат со резултатите поврзани со повеќе непосредни форми

на механизми за парични трансфери, што значи своевидна прераспределба на приходот.

Меккеј се обидува да даде анализа на принципите според кои приходот се обезбедува од јавни извори и објаснува како овие принципи ја обликуваат формата на обезбедувањето финанси и ги опишува различните програми за трансфер на приходот. Таа, ги анализира четирите главни видови мерки, според кои државата може да обезбеди трансфер на исплата на приходот и да го подобри истиот: олеснувања за сиромашните, намалување на нееднаквоста, промовирање општествена солидарност и поддршка за пазарната економија.

Во олеснувањата за сиромашните, државната поддршка на приходот обезбедува финансиска помош во време на исклучителна потреба и затоа често е директно поврзана со општествениот проблем на сиромаштијата (види за пример Alcock, 1987; Brown and Payne, 1994; Atkinson, 1989b; Deacon, 1995 година; Spicker, 1993). Сепак, механизмите за трансфер на пари можат да бидат ползувани за да се овозможи поединци да ги зголемат своите приходи во текот на животниот циклус и да се обезбедат од финансиски ризични ситуации како што е невработеноста или лошото здравје.

Вистинските дизајн на политиката ќе утврди дали намерата е да се намали сиромаштијата, дефинирани во најтесна смисла, како се без приходи, или да се спречи сиромаштијата преку влијание врз потрошувачкото поведение (McKey, 2005:41).

Во мерката намалување на нееднаквоста, паричните надоместоци и даночни олеснувања предвидено е да предизвикаат ефекти, со кои ќе се зголеми

еднаквоста а во исто време и ќе се намалат високите нереални заработувачки (McKey, 2005:42).

Во мерката *промовирање општествена солидарност* корисници на готовинските бенефиции не можат да бидат сиромашни или оние кои не се богати. Државните бенефиции за повозрасните и оние со млади семејства подразбираат поддршка за различните стадиуми во животот кои изискуваат различни финансии. Овој пример на политики има за цел да заштити од сиромаштија и да промовира економска сигурност која изразува начин во кој системот на социјална заштита ја зајакнува меѓу генерациската солидарност. (Spicker, 1993:106). Детскиот додаток во Британија кој се темели на средствата од даноците ја отсликува претставата за ваквата солидарност, според што вработените без деца придонесуваат за шемата која обезбедува загарантирана финансиска поддршка, без оглед на средства на семејствата. (McKay, 2005:41)

Со мерките за дизајн и испорака на приходот, односно со *афирмацијата на пазарната економија*, системот на социјална заштита се обидува да ги подржи и унапреди политичките и економските структури поврзани со капитализмот (види на пример Hill, 1990:3, Piven и Cloward, 1993;Dean, 1991).

Поврзувањето на пазарната економија и политика со посебни шеми на однесување, подразбира сет на општествени односи во согласност со пазарните економии и индустрискиот напредок. Политики, кои го истакнуваат пазарот на трудот и учеството кое ги поттикнува семејните структури, функцијата на социјална сигурност во производството на однесување, коишто се во согласност со "доминантните норми" (Исто,14).

3.4. Анализа на здравствената заштита во Обединетото Кралство

Постојат убедувања помеѓу одредени автори, дека политиката за здравствена заштита во рудиментирани облици, како систематска грижа за здравјето на работниците во Обединетото Кралство има долга историја, од преку 150 години¹⁷. Она што денес е здравствена заштита во Обединетото Кралство е резултат на Законот за Здравје и сигурност од 1974 година и последните модификации од 2008. Основната цел на овие измени беше обезбедување унифицирана институционална структура и легална рамка за регулирање на здравјето при работа. Во оваа анализа, акцентот ќе биде ставен врз повената политика на здравствена заштита и позначајните реформи од овој период, со критичен акцент врз Велика Британија. Периодот за кој тука станува збор, обично од страна на аналитичарите е разделуван на четири позначајни фази: период на централизирана контрола кој траел од 1945 до 1989 година; период на маркетингизација траел од 1989 до 1997 година; периодот на политиката на Третиот пат на лабуристите 1997 – 2002 година и последната фаза од 2002 до денес.

Повоениот модел на здравствена заштита во Велика Британија ги носела одликите на Беверицовата филозофија за социјалната политика. Затоа и не зачудува уникатноста на системот за здравствена заштита во оваа земја, бидејќи тој спаѓа во групата системи на т.н. национален здравствен систем, каков што покај Обединетото кралство, имаат и редица други земји од Скандинавија и северна Европа.

¹⁷ Овој податок е земен од *Водичот за регулирање на здравјето и безбедноста во Велика Британија* (A guide to health and safety regulation in Great Britain) од 2009 година.

Во прво време, веднаш по војната држава ја презема грижата за здравствената заштита на работниците, а доброволните здруженија и организации ја губат својата улога. Постепено, но сигурно се постигнува целта, бесплатна здравствена грижа за целото население (наведено во Рустеми, 2008: 77). Овој модел, не бил менуван во текот на децениите, без оглед на владите и нивната економска идеологија, кои се менувале на подолг или пократок рок.

Во средината на минатиот век, националната здравствена заштита во Велика Британија, го сочинувале три позначајни сегменти: болничката нега, извршните совети и локалните здравствени служби. Овие столбови на здравствената заштита, функционираше преку, близу 800 административни единици, и преку нив овој модел опстанал две децении. Позначајна промена, односно дополнување на ваквиот национален систем на здравствена заштита, била направена од страна на Сандерс, Вилкс и други во 1967 година, кога се воведени хоспитациите. Со оваа новина, всушност започнал еден конфликт кај креаторите на здравствената политика во В Британија, и кој конфликт бил насочени кон преиспитување на ставовите на Анерин Беван (втемелувачот на националната здравствена служба) и заговорниците на хоспитациите¹⁸. Овој конфликт бил плодотворен и поттикнал размислувања во насока на реформа на системот на здравствена заштита, неколку години подоцна.

¹⁸ Беван и неговите приврзаници сметале дека грижата за болниот најефикасно се изведува доколку е пружена во болницата, каде постојат услови за сеопфатно третирање на пациентите, додека приврзаниците на хоспитациите, се залагале за префрлање на дел од медицинската грижа за пациентите на доброволните непрофитни организации. Замислата била да се вклучат еминентни доктори од локалните места, а на болните да им се овозможи поинтимна атмосфера. Сепак, главните критики кон овој модел, биле адресирани до непостоењето на издржана програма за раководење, како и проблемот со контролата на теренските тимови. Овој систем, систем на хоспитации постоел до 1979 година (Lunt, 1985:75).

Во 1974 година, се случила една поголема промена во ова синкретично коегзистирање на националната здравствена служба и системот на хоспитации, кога околу 700 болнички совети, управувачки одбори и извршни собранија од националната здравствена служба биле заменети со 14 регионални здравствени канцеларии, 90 месни здравствени канцеларии и 200 жупаниски управни тимови, кои биле надгледувани од здравственото собрание во заедницата (Clark, 2002).

Системот на хоспитации, официјално бил признаен во 1980 година, иако и дотогаш, паричните средства на владата, наменети за здравствената заштита, биле дистрибуирани рамномерно и преку националната здравствена служба и преку институциите на хоспитациите. Признавањето на хоспитациите како рамноправен партнер во креирањето на политиката на здравствена заштита, е резултат на Извештајот на Работната група за терминална грижа, во кој е нагласена потребата од координирање на секторот за примарна здравствена заштита, болничкиот сектор и движењето на хоспитациите¹⁹ (наведено во Рустеми, 2008:78).

Дури во периодот наречен маркетингизација, може да се говори за потполна еднаквост помеѓу доброволните хоспитации и Националната здравствена служба. Тогаш, од 1989 до 1997 година, се појавиле значителни проблеми околу функционирањето на ваквата двојна природа на раководење со системот за здравствена заштита, при што биле забележано следново: Вештачко стимулираниот раст на хоспитациите од претходните години, сега се појавил како проблем кој треба да се решава со редизајн на финансирањето. Требало да се одреди лимитот до колку

¹⁹ Во 1984 година, со цел да изврши притисок врз владата основана е националната организација за координација со име Помош на хоспитациите.

може да бидат финансирани хоспитациите. Владината програма за финансирање на системот на здравствена заштита сега се поделила на две ставки и основна карактеристика била тоа што дополнителни средства биле предвидени само за делот кој ги покривал доброволните организации (хоспициите), што од друга страна довело до оценката дека, дискриминаторскиот однос на владата кон установите за палијативна грижа од националната здравствена служба. Овие перцепции за неправедна дистрибуција на средствата предизвикале натпревар за истите, со што начинот на распределба бил оспоруван, а владата на Тачер донела Закон во 1989 година со кој била предвидена реформа на Националната здравствена служба (Clark, 2002). Една година подоцна (1990) со Законот за грижа во заедницата, воведени се неколку мерки кои значително го измениле профилот на целиот систем. Биле одделени функциите, односно агенциите за прибирање на средства од оние кои биле задолжени за давање услуги; била промовирана т.н. комбинирана економија на грижа; била подобрена мрежата на установи за пружање примарна грижа; биле основани здравствени поверенства и бил воведен нов начин на финансирање на семејните лекари (наведено во Рустеми, 2008:80).

Основна нитка која ги проткајува сите овие потези, била убеденоста на десната влада дека системот на здравствена заштита, мора да биде вграден во механизмот на пазарната логика. Еден од нуспродуктите на ова уверување е дека пациентите ќе бидат претворени во консумери, а целокупните последици од оваа реформа, се протегнале низ пет подрачја: проценка на потребите за подобро здравје, стратегија на купување, спецификација на услугите, развивање модел на преговарање и осигурување на квалитетот на услугите. Ваквата ширина во

реформирањето на легислативата поврзана со здравствената заштита, конзервативната влада уживала се до 1995 година, кога лабуристите понудиле сопствени предлози за надминување на расколот помеѓу двата столба на системот на здравствена заштита (националната здравствена служба и хоспитациите), и опција да се надмине лошата состојба, предизвикана од фондовите со фрагментацијата на услугите на семејните лекари. Одговорот на конзервативците се состоел од издавање нови правила на дистрибуцијата на средствата, според кои, палијативната здравствена грижа била дефинирана како палијативна грижа за пациентите во болниците и хоспитациите, и во ограничен број случаи, во установите што пружеле специјалистичка палијативна грижа за пациентите кои биле лекувани во нивните домови, во домовите за нега и во други установи.

Периодот на владеење на лабуристичката влада на чело со Тони Блер попознат како политика на *Третиот пат* (1997-2002) во поглед на здравствената политика, бил запаметен како период на драстични реформи во овој сектор. Шесте принципи врз кои почивал Новиот здравствен Систем се однесувале на следниве области: Преуредување на националната здравствена служба како исклучиво национална служба каде државата има се поизразена улога; здравствената грижа требало да се предаде на локалните власти и да стане нивна грижа според националниот стандард; да се развијат партнерства на националната здравствена служба со локалните власти; намалување на бирократијата и зголемување на ефикасноста; промовирање совршеност и насочување на повеќе енергија кон подобрување на квалитетот на грижата и враќање на довербата на јавноста во националната здравствена служба (наведено во Рустеми, 2008: 81).

Политиката на лабуристите, може да се каже дека во многу области била целосно опозитна на онаа на конзервативците. Тоа може посебно да се забележи во првите преземени чекори во процесот на реформа на здравствениот систем, каде бил укинат внатрешниот пазар и урната секоја асоцијација на пазарната поставеност на здравството. Биле напуштени фондовите за семејните лекари, а измените кои биле воведени за оваа категорија имале неколку насоки.

Во пост-лабуристичкиот период, во поглед на здравствената заштита карактеристична е улогата на извршното тело за здравје и безбедност ИТЗБ (Health and Safety Executive). Ова тело се состои од Управен одбор кој го сочинуваат 12 директори кои немаат извршна функција и околу 3500 вработени. Членовите на Управниот одбор ги именува на државниот секретар за вработување и пензии по консултации со организациите кои ги претставуваат работодавците, вработените, локалните власти и другите. Во персоналот на ИТЗБ се вклучени инспектори, советници за политика, технолози, како и научни и медицински експерти.

Во функционирањето на ова тело, значајна улога има и соработката што ја развива со локалните власти. Локалните власти заедно со ИТЗБ формираат партнерски тимови (се состојат од членови на ИТЗБ и персоналот на локалната власт) и за спроведување на нивната политика, која најчесто се однесува на дистрибуција на средства, сместувачки сектор одмор и слично, имаат формирано офицер за мрежна врска помеѓу регионалните канцеларии. Овие канцеларии, пружаат совети и поддршка. Службата е реконструирана во 2006 година, и обезбедува стратешки надзор над партнерството, со цел да ја

зголеми нејзината ефикасност во подобрувањето на здравјето и безбедноста - вклучувајќи и примена на приоритети за локалните власти. Бордот на локалната самоуправа, кој се состои од советници во локалната власт, и бил основан во 2006 година, редовно има средби со извршниот одбор на ИТЗБ. Одржуваат стратешки дијалог за прашања на локално и Централно ниво, на тој начин, владата делегира дел од овластувањата поврзани со и безбедноста (GHSRGB, 2009:7).

Извршното тело за здравје и безбедност, е поставено и функционира подеднакво низ цела Британија. Голем број на државни секретари во владиниот кабинет се одговорни за работата на ИТЗБ пред парламентот. Државниот секретар за вработување и пензии е одговорен пред парламентот за прашања кои се однесуваат на заштитата на работниците, и голем број активности на ИТЗБ со исклучок на делокругзите или домените од оваа област, кои потпаѓаат под надлежност на: Државниот секретар за енергија и климатски промени (заштита од нуклеарна опасност); државниот секретар за стопанство, претприемништво и регулаторна реформа (здравствени и безбедносни аспекти на ограничувањата на трудот) државниот секретар за заштита на околината, храна и рурален развој (заштита од пестициди) и слично. (Исто, 8).

Ова тело под својата закрила, во функционирањето обединува повеќе области и професии како администрација и правници (кои имаат искуство со политики за развој во владата) инспектори, научници, професионалци од медицината и технологијата, специјалисти за информации и комуникација, статистичари и економисти, и експерти за финансиско сметање и човечки ресурси.

Во Шкотска, телото за здравје и безбедност кое раководи со политиката во областа на здравствената заштита е скоро идентичен со оној во Велика Британија. Постојат 32 совети во рамките на локални власти слични на оние во Велика Британија. Позначајната разлика е лоцирана во делот на легислативата и соодветно имплементациските програми. Тука, само Кралската канцеларија и прокураторот од службата за даночно, можат да ги проследат и подготват случаите до ИТЗБ на понатамошна обработка. Како резултат на специфично развиените политики на шкотската влада кон здравјето, образованието, заштитата на човековата околина, противпожарната и спасителна служба и слично, има разновидни аранжмани кои подразбираат консултации, вклученост и имплементација на законските измени со ресорните министерства. Системот на здравствена заштита и безбедност во оваа земја од Обединетото Кралство, има воспоставено партнерство (Partnership on Health and Safety in Scotland - PHASS) со соодветните административни служби, бизнис чинителите, интересните професионални здруженија и тела и акционерските друштва за да ја обезбеди извесноста од иницијативите кои се преземени. Во Велс, состојбата е потполно идентична. (Исто, 12).

Самиот процес на формирање на ИТЗБ во Британија е хармонизиран со Европското право, вклучувајќи потполна надгледна улога врз регистрирањето, евалуацијата, авторизацијата и ограничувањето на хемикалиите; заштита на растенијата; на биоцидните производи и заштита од големи индустриски несреќи (заедно со агенцијата за заштита на околината и Шкотската агенција за заштита) (ibid,15).

При развивањето на својата политика, ИТЗБ ги следи принципите за добро раководсње усвоени од владата на Обединетото Кралство:

- *Транспарентност* секое регулирање мора да биде лесно разбирливо со цели напишани на јасен и едноставен јазик;
- *Одговорност* ИТЗБ е одговорно пред министрите, парламентот и јавноста за секој законски предлог со процедури за повикување на акции за зајакнување на процесот;
- *Целенасоченост* секоја регулација е сконцентрирана на проблемот и ги редуцира странични ефекти на минимум
- *Конзистентност* новата легислатива е конзистентна со постоечките регулации – во здравството и безбедноста и другите области и компатибилна со меѓународното право и стандарди, и
- *Пропорционалност* ефектот кој регулациите ги имаат врз луѓето и бизнисите, обезбедува рамнотежа помеѓу ризикот и цената, и алтернативите за државно регулирање (како што е водењето или електричните алати) се потполно разгледани (ibid, 17).

3.5. Анализа на детската заштита во Обединетото Кралство

Во делот на анализата на политиката за заштита на најмладите во Обединетото Кралство, поцврпен фокус ќе биде ставен врз периодот 1997-2005, од причина што, со реформите усвоени во овој период, детската заштита во Велика Британија се придвижува кон т.н. скандинавски универзален модел²⁰ на претшколска детска заштита. Суштината на овие реформи, е зголемување на степенот на вработеност на жените, подобрување на економскиот раст и сузбивање на детската сиромаштија²¹.

Во рамките на анализата на можните резултати од ваквата реформа, тим од економисти и експерти по социјална политика изработиле Методолошка рамка, во кои се анализираат придобивките и издатоците на ваквата реформа²². Критичната кохорта за која се прават анализите за користа и чинењето на оваа анализа се сите деца во Обединетото Кралство на возраст од 1 до 4 години.

Втората позначајна димензија коа е анализирана со оваа методолошка рамка е нето влијанието врз јавните финансии, односно претпоставката дека ваквите мерки за детска заштита ќе бидат обезбедени од зголемени даночни приходи на профитот.

²⁰ Во поглед на препораките од Лисабонската Агенда на Европската Унија, владината стратегија за национална детска заштита на Обединетото Кралство отстапува од истите, бидејќи главниот акцент го става врз подобрување на раното образование на децата и детската заштита. Од друга страна, државите кои се придржуваат до овие препораки на ЕУ, како што е примерот со Шведска, Данска, Франција, Германија и Холандија, акцентот на детската заштита го ставаат врз зголемување на стапката на вработеност на младите мајки. Ова делумно е условено и од стапката на самохрани родители и нивото на разводи, при што од компаративна анализа можат да се забележат разлики помеѓу Шведска и Велика Британија како пример.

²¹ Една од последиците на ваквата политика за детската заштита е релативно големата цена на чинење. Тоа е најочевидно во суштинутивните средства, кои треба да бидат вложени за емотивниот развој на децата чии мајки работат.

²² Податоците за оваа реформа и за придобивките и издатоците, што се анализираат тука се од извештајот од дискусијата под покровителство на *PricewaterhouseCoopers*, со наслов Универзалната детска заштита во Обединетото Кралство – кон анализа на издатоците и придобивките (*Universal childcare provision in the UK – towards a cost-benefit analysis*).

И во овој случај се забележува филозофијата на социјалната заштита на сиромашните од страна на побогатите. Таа филозофија е препознатлива по максимата одземање од родителите на краток рок за вложување во децата долгорочно (UCPUK – towards a cost-benefit analysis, 2003)²³.

Анализата на почетокот подразбира осврт врз позначајните прашања и дилеми кој ја доведуваат во прашање извесната апликативност на овие реформи. Дел од нив се однесуваат на: Можно ли е да се избегнат или намалат одредени неизвесности околу вработувањето на младите жени и идните раѓања? Дали потенцијалните трошоци и бенефиции што се предвидува да бидат исфрлени од сегашниот модел, ќе имаат значително влијание врз целокупниот успех, на пример, емоционална цена? Дали овој модел е универзален и по која цена? Какви импликации врз јавните финансии ќе има овој модел? Колку треба ресурси да се посветат на правичноста (потенцијалното влијание врз детската сиромаштија) покрај влијанието врз ефективноста на целокупната социјална политика?

Шематска анализа на мерките кои се предвидени со оваа реформа на системот за детска заштита во Обединетото Кралство е претставена на следниов начин:

²³ Основните претпоставки покажуваат дека вложувањето во поголема работоспособност на родителите на краток рок, ја зголемува на долг рок продуктивноста на децата и сето тоа ќе чини околу 40 милијарди фунти во 65 годишен период, започнувајќи од 2003 година.

Табела 3 Шематска анализа на мерките кои се предвидени за детска заштита во ОК

		Релевантно за:			Во рамките на сегашната анализа ²⁴
		Економска анализа	Анализа за наплијането	Во рамките на сегашната анализа ²⁴	
Придобивки					
Краткорочни придобивки (за родителите)	Подобрување на приходите/продуктивноста и на соодветните даноци од зголемената стапка на вработеност на жените и потенцијал за заработка во текот на работниот век, кои се стимулирани со сеопфатните мерки за детска заштита	✓	✓	✓	
Долгорочни придобивки (за децата)	Подобрување на приходите/продуктивноста и на соодветните даноци за децата кои имаат корист од сеопфатната детска заштита	✓	✓	✓	
Долгорочни придобивки (за родителите)	Подобрување на приходите/продуктивноста на мајките кои се способни поефикасно да ги развијат своите кариери со пролонгирање на прекилот во кариерата	✓	✓	✓	
Други придобивки	Мултипликатори (во однос на краткорочни и долгорочни приходи)	✓	✓	✓	
	Намалување на исплатите за придобивките од социјалната сигурност како резултат на вработувањето на жените, кои во спротивно би барале придобивки	✓	✓	✓	
	Здравје, криминал и институционално образование (можности за намалување на трошоците за дополнително образование)	✓	✓	X	
Издатоци					
Директни издатоци	`Плаќање на места` тековни издатоци за испорака на местата на кои се обезбедува детска грижа	✓	✓	✓	
Други издатоци	`Општествена цена` (време неопходно поминато на родителите со децата) цена на тренингот (за дополнителни детски способности) и странични ефекти (финансирање на него зголемените издатоци)	✓	✓	X	

Извор: UCPUK – towards a cost-benefit analysis, 2003

²⁴ Се однесува на 2003 година, кога е напишана студијата.

Како што и самите автори укажуваат овој модел и анализа има сопствени слабости во поглед на нехармоничноста помеѓу податоците и предвидувањата за иднина. Во обидот да се детектираат позначајните слабости на оваа нехармоничност, авторите ги разгледуваат прашањата што се поврзани со бројките како на пример:

1. Иако постојат сериозни прашања кои се исправаат пред веродостојните проекции за детската заштита во Обединетото Кралство (за период од 65 години, почнувајќи од 2003). Според овие пресметки, негативната предвидувачка вредност (NPV) на економските придобивки од сеопфатната детска заштита изнесува 39 милијарди фунти.
2. Треба да се нагласи дека овие пресметки не ги вклучуваат сите потенцијали бенефиции и издатоци. Од пресметките се изоставени можните придобивки во сузбивањето на детската сиромаштија, намалувањето на разликите во приходите на мажите и жените, исто така изоставени се можните воедначени шанси за секое дете со оваа програма, но и можните емоционални потешкотии од намаленото време кое родителите го поминуваат со децата во најраната возраст.
3. Сеопфатната детска заштита во Обединетото Кралство, замислена на овој начин би изискувала околу 20 милијарди фунти во наредните 65 години за подобрување на вработеноста на младите жени и мајки.
4. На годишно ниво, се очекуваа сеопфатната детска заштита да чини 2,7 милијарди фунти. Оваа сума би била задржана во првите неколку години, а во

следните би можела и да се зголемува. Иако сеопфатната детска заштита се предвидува да се самофинансира, што не значи дека треба да се престане со оваа програма ако не се добијат посакуваните економски и општествени резултати. Тоа повлекува дека сите вложувања на владата во оваа област мора да бидат разгледувани во сооднос со другите јавни вложувања, како и тоа дека дополнителните средства владата не може секогаш да ги пополнува од повисоки такси и давачки (Исто, 19).

Можните импликации од оваа програма, аналитичарите ги простираат врз шест позначајни области или прашања: Може ли да се намали несигурноста околу влијанието врз вработувањето на жените? Можно ли е да се намали несигурноста околу идното раѓање на деца? Дали потенцијалните издатоци и бенефиции се изоставени о моделот имаат значително влијание врз целокупната проценка? Дали сеопфатната детска заштита е остварлива? Какви импликации врз атрактивноста на сеопфатната детска заштита носи јавното финансирање? Колку внимание треба да се посвети на размислувањата за капиталот заедно со влијанието врз ефикасноста?(Исто, 21-23).

3.6 Анализа на заштитата на старите лица и пензиски систем во Обединетото Кралство

Основните податоци за стандардите за остварување на пензиски надомест во Обединетото Кралство се дека право на овој вид додатоци има лице со возраст не поголема од 60 години и кое има не повеќе од 40 години работен стаж²⁵. Надоместок кој ќе го добива корисникот изнесува 80% од средната вредност на додатоците во пензиските фондови во оние три години од работниот век, кога сумата на овие уплати била највисока.

Сериозните анализи за иднината на пензискиот систем во Обединетото Кралство²⁶, тргнуваат од проекциите за демографските промени за неколку децении однапред²⁷. Според одредени видувања се очекува популацијата од 1 милион британци за наредните 30 години (анализата се однесува на периодот од 2001) ќе порасне на 60 милиони, што во однос на категоријата пензионирани британци ќе значи пораст од околу 12 до 16 милиони (Mayhew, 2001).

²⁵ Исклучок од ова правило се прави во случаите кога се работи за бенифицирани работни места каде не е неопходно да се биде на возраст до 60 години, но границата за работен стаж останува 40 години.

²⁶ Податоците и видувањата кои тука се користат, претежно се од студијата на Лес Мејхју, кој за да ја напише, интервјуирал 10 експерти за пензиската заштита од Велика Британија. Студијата се вика Компаративни анализи на пензискиот систем во Обединетото Кралство, вклучувајќи стојалишта на десет експерти (Les Mayhew, 2001: A Comparative Analysis of the UK Pension System Including the Views of Ten Pension Experts).

²⁷ Вучев во својата студија посветена на компаративниот приказ на политиките за стареењето и реформите на пензиските системи во Европа, наведува неколку интересни показатели за Англија, кои имаат големо влијание врз пензиските политики и реформи на пензиските системи. На пример, очекуваниот животен век од раѓање во 2005 година изнесувал 79 години. Стапката на невработеност во 2008 изнесувала 5,6 %, Вработеноста на лицата на возраст од 15 до 64 години со високо образование, и кај двата пола изнесувала 33,6 % во 2008 година. Учеството на работната сила на лица со возраст над 65 години, во 2000 година изнесувала 5,3 % а во 2005 била 5,6%. (Ова мало зголемување оди во прилог на размислувањата за неопходност од дополнителни и продолжени работни ангажмани за пензионирани лица.) Забележана е прогресиращка стапка на невработеност во 2010 година за разлика од 2008. Пред две години во Англија имало 7,9 % невработени (Вучев, 2011:113).

Со оглед на тоа дека пензискиот надоместок во Обединетото Кралство се обезбедува поретко од два, но најчесто од три извори или столбови, од кои едниот е државната шема за пензиски надоместоци (Basic State Pensions), попознат и како *систем на тековно финансирано пензиско осигурување* (исплатен си како што заминуваш *pay as you go* - PAYG) вториот, или попознат како втора дополнителна пензија (State Second Pensions), додека третиот столб го сочинуваат професионални (occupational) и личните (personal) пензии, се чини дека, токму дизајнот на државната шема придонесува оваа земја да има значително различна состојба во поглед на европските. Одредени автори како Блејк, сметаат дека токму одредени демографски промени ќе имаат значително влијание врз целокупната економија на државата и тоа најмалку поради две причини: прво, за разлика од некои национални економии во континентална Европа (Италија – 60%, Франција -102% или Шведска – 150 %), во Обединетото Кралство зголемената пасива од БДП за пензии е само 24 %. Второ, поврзано со учеството на приватните пензиски фондови во оформувањето на пензискиот надомест, треба да се нагласи дека учеството на приватниот сектор во оваа област од социјалната заштита е значително поголем отколку во другите области. Сепак, интенцијата на владата мора да биде менување на сегашниот сооднос во учеството во пензискиот надомест, со што сегашните 60% учество на државата наспроти 40% од приватните фондови да се замени со 40% државно учество а од приватните фондови 60 % (Blake, 1997).

Размислувањето за иднината на пензискиот систем во Обединетото Кралство, поголемиот дел од експертите го врамуваат во една рамка од десет позначајни

дилеми и прашања на кои треба да се даде одговор за следните 20 до 30 години (Mayhew, 2001).

1. Како најдобро да се надмине тензијата помеѓу пензиите и инфлацијата – дали е најдобро пензиите да се поврзат со цените или платите?
2. Тензијата која постои помеѓу средствата од проверените бенефиции и сеопфатната основна пензија која ја обезбедува државата. Односно, дали подигнувањето на државната пензија ќе ги подигне и бројните поддршки на приходот, или ќе бидат наградени само оние кои веќе имаат соодветни приходи и пензии и од други извори?
3. Дали растечката нееднаквост во изворите на приход, како што е примерот со инвестициите, резултира во уште поголема нееднаквост помеѓу пензиските надоместоци на богатите и сиромашните?
4. Поголем избор и флексибилност на поединецот при избирањето на фондот кој веќе на работното место му обезбедува пензија, во што спаѓа и трендот за оддалечување од зададените бенефиции кои се дефинирани во шемите за придонеси.
5. Раст во персоналните пензии заедно со постепеното долгорочно намалување на членството во професионалните шеми, особено помеѓу мажите поради промените во структурата на пазарот на трудот.
6. Грижете дека поголем број луѓе не создаваат соодветни пензии наспроти дарешливите такси и други поттикнувања, кои делумно се последица од растечката конкурентивност од алтернативните штедења и инвестиции и делумно од незаинтересираноста.

7. Актуелните дебати за тоа дали вторите пензиски надоместоци треба да бидат “задолжителни”? Границите се имаат изменето со текот на годините со различните шеми и иницијативи. Ова е сложена област, бидејќи поголемиот број вработени, не си ги знаат правата.
8. Грижите за тоа дали може да се восогласи високата цена на администрацијата од приватните пензиски фондови и напорите на владата да ги намали нивоата до прифатливи маргини, на пример споредено со Соединетите Американски Држави.
9. Растат нередовните инпути од Европа главно, од случаите кои доспеваат до европскиот суд за правда и еден од нив случајот Барбер, како последица го имаше изедначувањето на возраста на жените за пензионирање од 60 на 65 години.
10. Растечкиот притисок за отворање на пазари за лични и приватни пензии во Европа, со поголема меѓународна компетитивност која обезбедува варирање на полето од областа на оданочувањето (Mayhew, 2001:5).

Во поглед на севкупните средства на кои може да се надева пензионираниот работник, анализите се фокусираат на претежно 6 мерки, во кои постои простор за маневрирање. Тие мерки се следниве: 1. *Основна државна пензија*, ова е прво ниво на пензии и има рамна стапка. Вообичаеното стравување е дека релативно често се намалува вредноста на приходите и социјалната помош за поголемиот број; 2. *Пензии засновани на платите*. Второ ниво на незадолжителна пензија, воведен во 1975 година како замена за „втората државна пензија“ и игра значајна улога на пазарот за пензиски надоместоци и осигурување; 3. *Приватни пензии*, трето ниво

надоместоци воведени од 1988 година, иако атрактивни сепак не ги приближиле работниците до работодавците, но овозможиле одредени даночни олеснувања; 4 *Дополнителни приходи* како поддршка на платите. И ова ниво или столб е директно поддржан од државата преку Гарантираниот минимален приход (Minimum Income Guarantee). Овој столб се користи и како поддршка за постарите лица, изнемоштени и хендикепирани лица; 5. Заедно со дополнителните приходи четвртото ниво на пензискиот надоместок во Обединетото Кралство се обезбедува и од *надоместоци во натура* или *бенефиции од различен карактер* (benefits in kind) во што обично спаѓаат лиценци за телевизија, обезбедување на гориво за зимско затоплување и отстапки во превозот. 6. *Приходи од вложувања*, ова е посебна категорија која во себе инкорпорира приходи од неколку извори а нејзиниот удел во пензискиот надоместок се повеќе расте. Клучната дилема во однос на ова ниво е дали пензионирањето нужно води кон редуцирање на дотогашниот животен стандард во насока на селење во помали куќи или станови со посиромашни соседства и слично. И 7. *Приходи од вработување* кои се однесуваат на оние работници кои продолжуваат со работниот век и после стекнувањето право на пензиски надоместок од страна на државата. Дилемите и поделените мислења на експертите во однос на овој извор на средства за пензионираните, се дали секогаш лицата кои остврауваат дополнителни приходи од работењето и по пензионирањето се независни од државните пензии, и дали и колку можат да издржат со приходи од овој вид? (Ibid, 8).

Следејќи го најновите видувања и анализи на повиканите, се чини дека и Обединетото Кралство се соочува со сериозни тешкотии околу обезбедувањето на одржлив систем за пензиски надоместок. Единствена предност на Обединетото

Кралство е тоа што веќе подолго време се поттикнува и развива пензија заснована на три извори на финансирање или тростолбна пензија. Во овој поглед, ситуацијата во оваа земја е многу подобра отколку во некои континентални држави. Сепак, неопходните реформи кои ќе мора да се преземат во иднина ќе бидат во делот на зголемувањето на возрасната граница за пензионирање. Па така на пример, зголемување на возраста од 50 на 55 години како предуслов за користење на личните или субвенционирани пензии од 2010 година; зголемување на возраста кај жените како услов за пензионирање од 60 на 65 години старост, почнувајќи од 2010 година, а кај мажите од 65 на 68 години (Вучев, 2011:113-115).

4. Германија „Држава на благосостојба“

4.1. Историски аспект на креирањето на социјалните политики во Германија

Социјалната политика во Германија, анализирана во рамките на позначајните реформи и измени кои се случуваат во последните три и пол децении, може да се каже дека е извор и типичен пример на она што денес во публицистиката се нарекува свет на бизмарковите социјални политики. Клучниот збор за овие политики (иако тие меѓусебно се разликуваат според значаен дел на национално-легислативни обележја Германија, Франција Италија и др.) е зборот сигурност. Затоа и овие земји се познати како држави на социјалното осигурување. Значи, во својата основа, системот чие име го должи на иновативниот и грижлив канцелар од крајот на деветнаесеттиот и почетокот на минатиот век - Вилхелм Бизмарк, ја има интенцијата за постигнување и одржување *сигурност* (или безбедност) за работниците. Од историски аспект гледано, Вилхелм Први – императорот на Германија (Прусија) бил првиот што започнал да заговара сеопфатна социјална заштита за целото население во 1881 година. Осум години подоцна (1889) канцеларот Ото фон Бизмарк го воведува првиот систем на осигурување за стари лица. Иако конзервативец по политичко убедување, овие мерки за заштита на работниците и оние кои го завршуваат работниот век, Бизмарк го прават доста близок до идеологијата на социјализмот. Во 1927 година за прв пат е воведена социјална заштита за невработените Германци. Со ова Германија станува една од

првите, ако не и прва земја со сеопфатен систем на социјална заштита, во кој придонесите ги плаќаат вработените, работниците и државата.

Според одредени теоретичари како Бруно Палие и Клод Мартин, Бизмарковиот систем на социјална заштита има за цел да *осигура* работни места и обезбедена надница за *мажите* (според овој модел, политиката на социјалната заштита се темели врз маскулинизираниот свет, каде мажот и таткото е хранител на семејството и оној кој се грижи за благосостојбата на семејството, затоа и има приоритет во шемите за социјално осигурување), тоа да го прави во координација со професионалните и доброволни организации и здруженија, со чија помош треба да издејствува поволна позиција за работниците во преговорите за работничките права во колективните договори (Palier and Martin, 2008:2)²⁸. Овој модел всушност претставува финансирање на актуелните пензионери од страна на вработените.

Иако веќе се посочени дел од разликите помеѓу земјите со ваков систем на социјална заштита, во современата литература се смета дека „светот на Бизмарковите системи на социјална заштита“ има најмалку четири заеднички карактеристики, во поглед на инструменти на институционализирана политика:

1. Моделите на пристап до социјалната заштита се темелат врз работата или придонесите, овие системи пред се настојуваат да ги заштитат платите на работниците кои плаќаат придонеси.
2. Социјалните придобивки во овој систем, претежно се во кеш, засновани на трансфери, пропорционални се, зависат од приходите и се врзани со варирањето во стапките.

²⁸ Од друга страна пак, една од негативните последици на овој систем е ниското ниво на вработеност на жените, со исклучок на Франција.

3. Механизмите за финансирање обично се темелат на социјални придонеси како што се на пример данок на платата.
4. административните структури се своевидна полу-јавност, која вклучува социјални партнери заради управување на фондовите за социјално осигурување (ibid, 3)²⁹.

Овој систем во Германија и во другите земји од континентална Европа, помина низ неколку позначајни социјални потреси и најмалку два поголеми реформски бранови. Кога се зборува за влијанието на општествениот миг врз соодветна политика или во случајот со реформите на системот на социјално осигурување во Германија, не може да се пренабегне фактот за условеноста на Бизмарковиот модел од индустријализацијата, видот на корпоративен или индустриски капитализам кој се развиваше во повоена Западна Германија, врзаноста со Фордизмот, состојбата со вработеноста, перформансите на пазарот на трудот и квалификациите на работникот.

Почнувајќи од анализите превени за периодот од средината и крајот на 1970тите, одредени аналитичари на Бизмарковиот систем на социјално осигурување идентифукуваа неколку причини за неговата криза, кои подоцна подразбираа соодветни реформи. Дел од овие предизвици беа широко распространетата и структурно условена невработеност, ниска стапка на новородени и стареење на населението, раст на учеството на жените во пазарот на трудот, мобилност на

²⁹ Иако реферирањето на овие карактеристики како предуслов за една држава да припадне или не на овој систем, создава императив за воспоставување на идеален тип, кој во практиката ретко кога постои во чист вид, се чини дека освен Германија, овој систем го развиваат и Австрија, Холандија, Италија, Луксембург, Чешка и Унгарија.

капиталот во согласност со полугите на глобализациските процеси и натпревар помеѓу националните економии. Ова ги натера одредени автори како Еспинг Андерсен, состојбата со редефинираните држави на благосостојба од Бизмарков тип да ги означат како „моќен социјален механизам кој решително ја преобликува иднината (Esping-Andersen, 1990:221). Од друга страна, пак, Боноли и Палие ја потенцираат влијателната улога на институциите на државата на благосостојба и соодветните инструменти на социјална политика, врз политичките преференци но и политичките дебати за јавното добро (Bonoli and Palier, 2000). Од социјалната политика, сметаат овие автори ќе зависат многу работи во иднина како што се: кој и зошто ќе учествува во политичките дебати за реформите на државата на благосостојба, зошто континентално европските или Бизмаркови модели на социјална заштита се оние кои се соочуваат со најголем број предизвици и зошто институционалните аранжмани на овие системи секогаш трпат поголеми измени и почести реформи од оние во Бевејцовиот свет (Palier and Martin, 2008:10)³⁰

Погледнато во одредени временски периоди, можно е да се каже дека одреден вид реформи на системот на социјалното осигурување од Бизмарков тип беа карактеристички за 1970тите, а други за периодот по 2000 година. Во првиот период, она на што владите беа посклони да прибегнат при реформата на системите

³⁰ Некои аналитичари како Еспинг Андерсен, Шарп и Шмит и Дали, нагласуваат дека основниот дефект во Бизмарковиот модел на држава на благосостојба се лоцира во карактеристичната поставеност и функционирање на моделот. За Андерсен на пример, основниот проблем е т.н. семејна плата или надоместок (family wage) бидејќи одржувањето на моделот во кој мажот и татко е хранител на семејството, ги дискриминира на пазарот на трудот, најмалите, највозрасните и жените (Andersen, 1996). Тоа значи дека врзаноста на социјалните придобивки за работниот статус е условена од придонесите кои се во кеш, и објаснува зошто континенталните системи се постојано подложни на потреси. За Шарп, Шмит и Дали, во Бизмарковите шеми на држава за благосостојба постојат најмалку три точки на притисок, што процесот на глобализација го врши врз системите: структурите на фондовите и методите на финансирање, исклучителната природа на легитимност на барањата на осигурениците и недостатокот од флексибилност во системот кој се заснова на кеш придобивки (Scharpf and Schmidt, 2000; Daly, 2001).

беше зголемувањето на социјалните придонеси, отколку да се скратат социјалните бенефиции. Ова беше сосема спротивно на усвоените политики во Англо-саксонскиот или Беверицов свет. Таму беше и е ризичен секој потег на зголемување на давачките и даноците. Во периодот по 2000 година, поголем број земји во континентална Европа се одлучија на сериозни реформи на социјалните политики. Меѓу другите во овој период во Германија се случија Реформите на Харц, Агендата 2010, Ристеровите фондови кои ја најавија реформата во пензискиот систем на оваа земја, каде се воведени нови дополнителни фондови за дополнителни пензии, додека во здравственото осигурување со реформата на Дасти Блејзи им беше дадена поголема можност на приватните актери за освојување на овој простор. Во поглед на политиките на вработување, во Германија како и во поголемиот дел на Западна Европа беа воведени низа мерки за активација од кои најпопуларни беа евтините и флексибилни работни места креирани во дослук со програмите за грижа за најмалите (Palier and Martin, 2008:16)³¹.

³¹ Се смета дека со овие измени и реформи во Бизмарковите држави на благосостојба кај континентално-Европските држави, меѓу кои Германија е еден од клучните примери, доаѓа до потполна измена на системот - од системи чија цел е надоместокот и одржување на статусот кон активизаторски и пријателски настроени системи на благосостојба кон вработувањето.

4.2. Анализа на политиките на вработување во Германија

Периодот кој е предмет на анализа во овој дел од трудот (последните три децении) во литературата важи за еден од потурбулентните кога станува збор за политиките на вработување на тлото на континентална Европа, а со самото тоа и на Германија. За разлика од повоениот период до доцните 1970 години, последните три децении во областа на вработувањето се забележуваат трендови кои не биле карактеристични за претходните периоди. Како пример за тоа се зема фактот за се подоцнежнo започнување на кариерата и професионалниот развој кај најголем процент од младата популација, додека оние кои почнуваат со заработка од раната младост, имаат многу мали шанси во текот на работниот век да го заменат или подобрат работното место. Овие индикатори сигнализираа соодветна загриженост кај планерите на политиките за вработување.

Соочени со компромитација на Кејнзовата логика на регулирање на пазарот на трудот, редица земји во Европа, меѓу нив и Германија се свртеа кон мерки како што се подобрувањето на меѓународната конкурентност, раст и нова генерација на работни места кои ги ограничија даночните и регулаторни ограничувања на аранжманите на социјалната заштита. Тука неизоставен дел беше и заштитата на невработените. Сето ова беше наложено на субјектите во стопанството, со цел да се добијат задоволителни показатели околу движењето на невработеноста. Клучниот проблем кој тогаш се појавуваше беше моделот со кој ќе бидат проактивно интегрирани или реинтегрирани во системот на работни места и кариера, оние кои немаа постојано работно место. Се појавуваше колизија помеѓу новите проактивни мерки за поголема вработеност и старите шеми на социјална заштита на

невработените. Исто така како пречка се појавуваше и растечката флексибилност на пазарот на трудот, која се очекуваше да се здружи или ги апсорбира неколкуте политики за невработените кои се темелеа на правата на оваа категорија граѓани и оние кои беа во полза само на одреден круг невработени (Clegg, 2008:64).

Еден подетален преглед на овие две фази на реформи и измени на политиката на вработувања или како што уште и се нарекува политика со невработеноста, во Германија во 80тите години од минатиот век открива дека суштинската промена била во делот на супститутивното осигурување и мерките на Бизмарковите аранжмани кои Лизеринг ги има окарактеризирано како „автономни парадржавни институции со сопствен буџет кои ги финансираат работниците преку нивните придонеси и испорачуваат бенефиции засновани на претходните индивидуални примања“ (Leisering, 1996:409)³².

За овој период Класен има една интересна анализа која политиката на вработување ја одделува од останатите политики на државата на благосостојба во Германија, бидејќи тука не се пресликува принципот на придонес. Според овој автор, причината за ваквото завртување на курсот во средината на 1980тите е врзувањето на времетраењето на осигурувањето за невработените со претходните придонеси. Конкретно, на одредена категорија повозрасни работници овие привилегии се зголемени од 12 на максимум 32 месеци (Clasen, 2005:64-65)³³.

³² Одредени аналитичари кога ја истражуваат социјалната политика и државата на благосостојба на Германија во контекст на континентално-Европското семејство на Бизмаркови држави на благосостојба, чувствуваат потреба најпрво да ги нагласат политичко економските перформанси и реалности во оваа држава, како што се нејзиното учество во Г7 односно Г20 групата, федералниот политички систем и слично.

³³ Политички гледано, оваа мерка на конзервативната влада имаше различни гледања. За власта ова беше чекор кон спречување на долгорочна невработеност, а главнината од оваа мерка да се финансира од дополнителниот данок за невработеноста. Додека социјалните партнери во ова гледаа скратен пат кон брзото и рано пензионирање.

Во текот на деведесеттите оваа политика беше укината принудувајќи голем дел од невработените на социјална помош (*Sozialhilfe*). Со реформите на Харц, на почетокот од 21 век, воведен е нов План за осигурување на невработените каде круцијална одлика е соединување на корисниците на првиот план со примателите на социјална помош во една иста категорија во рамки на т.н. општа шема за помош на оние кои се работоспособни. Со ова Германската политика за вработување, иако го одржува јазот помеѓу оние кои се подобро ситуирани во целиот систем го развива и проширува јадро на оние кои се периферно лоцирани (Clasen, 2005:53).

Еден малку поинаков пристап кон проблематиката на невработеноста во Германија е воведен преку правото на локалната власт да наложи барање на работа на корисниците на социјалната помош (*Sozialhilfe*). Во редица други држави како Белгија, Франција и Холандија оваа или слични мерки се препознатливи под името активација (activation) (Voges et al. 2001). Овој потег имаше за последица позитивни ефекти и кај локалните власти кои ја искористија можноста да ја префрлат исплатата или финансиската грижа за невработените на системот за социјално осигурување, а кај корисниците да се стекнат со право на дополнителни бенефиции (Annesley 2002)³⁴. Сепак, реформата на Харц ја отвори оваа шема на бенефиции на платите и за долгорочно невработените наметна уште построги критериуми за користење на привилегиите од вториот план за активација на невработените.

За Разлика од Обединетото Кралство, во Германија политиката на вработување ја спроведува единствена институција. Позната е под името Федерална агенција за вработување (*Bundesagentur für Arbeit*) Она што е карактеристично за

³⁴ Овој потег имаше и соодветна рефлексија и во Законот за реформа на поддршка на вработувањето од 1997/98 година. Со тоа се зголеми бројката на индивидуалци вработени (самовработување), како и тоа што се проширија критериумите за вработување (Clasen et al. 2006:142).

системот на вработување во оваа земја во овој период е префрлањето на грижата за финансирањето на целиот проект од федерално на локално ниво и обратно. Законот од 2000 година ја подобри соработката помеѓу службите за вработување и добавувачите на социјална помош, делумно и како резултат на креирањето на Вториот план за вработување. Разликата помеѓу првиот и вториот план за вработување беше зацврстена преку институционализирањето на посебните организациски кола кои ја сигнализираа продолжената ограничувачка компонента за вистинска организациска промена (Ludwig-Mayerhofer, 2005).

Постои еден дел од политиката на вработување во Германија кој е блиско поврзан со препораките на Европската Унија на ова поле. За хармонизирањето и сообразноста со политиката на Унијата говори и *Извештајот за Имплементација и Прогрес*, кој како дел од Националната Програма за Реформа (2005 -- 2008) Германија го достави до Унијата. Овој Извештај делумно беше и одговор на коментарите и сугестиите кои Советот на ЕУ ги достави до Германија во 2007 година.

Националната Програма за Реформа на Германија се состоеше од четири конкретни области, врз кои требаше да биде ставен акцентот на новата политика.

1. да се инвестира повеќе во знаењето и иновацијата
2. да се развие потенцијалот на бизнисот, посебно на малите и средни претпријатија
3. да се создадат повеќе можности за вработување на приоритетните групи од населението
4. да се усвои „Енергетска политика за Европа, што всушност претставуваше обврзување на Германија кон Лисабонската стратегија на ЕУ (NPRG, 2007,

наведено во Рустеми, 2008:46).

Компетентните структури за креирање на политиката на вработување во Германија, обидувајќи се да ја сообразат со Лисабонската декларација, главниот акцент и енергија ги ставиле врз образованието³⁵, тренингот и истражувањето. Овие заложби одат и во прилог на одржување високо ниво на технолошки развојна државата, а во конкретни мерки ти подразбира вложување на федералната влада во истражувањето и развојот од најмалку 3% од БДП во периодот 2006-2009 година.

Со програмските определби од Извештајот до ЕУ од 2007 година, федералната влада на Германија останува на стојалиштата за реформирање на пазарот на трудот, се со цел намалување на стапката на невработеност. Како една од целите на оваа платформа се наведува зачувување на придонесите во ставката на социјално осигурување, што е финансирана од страна на работодавецот и работникот со 40%. Со оваа стратешка цел се создаваат дополнителни можности за натамошен раст на бројот на работни места, а многумина цената дека оваа цел е достигната кон крајот на 2007 година, кога стапката на придонеси на осигурувањето на невработените била намалена од 6,5 % на 4,2% (наведено во Рустеми, 2008:47).

Националната стратегија за намалувањето на невработеноста на Германија, адресира одредени категории на население, кај кои презема одредени акција за да ја намали невработеноста, оценувајќи ги како специфично ранливи категории. Една таква иницијатива е *Воведната обука за млади*, и е дел од Националниот договор за обука на следната генерација квалификувани работници во Германија. Ваквата посебна грижа за младите невработени лица се операционализира преку стручна

³⁵ Меѓу другото, за оваа цел отворени се дополнителни 90 000 места за студенти во 2005 година. Заедно со интенцијата за развивање информатичко општество, овие мерки без заокружени под името *Договор за високо образование 2020*.

доквалификација, при што активно учество зема и работодавецот. Овој модел на вработување, голем дел активностите посветува на зголемување на мерките за промоција. Во втората книга од Социјалното право на Германија, постои конкретна програма за постигнување на овие цели, и носи наслов „Придобивки од промоцијата на вработувањето“. Основната содржина на ова поглавје е да укаже на бенефициите - кои во одредени случаи можат да изнесуваат дури и 75% од платата на работниците - што ги добиваат работодавците од страна на државата со изнајмување или вработување на неквалификувани вработени. Оваа помош претставува своевиден неповратен кредит од државата, првично предвиден да трае само две години, а подоцна и на неопределен период (Рустеми, 2008:47).

Како составна компонента на сеопфатната политика за вработување, Федералната влада на Германија предвидува и проширување на високо квалитетната детска заштита за деца над 3 години, што во конкретни бројки означува близу 750 000 деца на возраст над 3 години како корисници на оваа мерка (NRPG, 2007:6).

Од досега изложеното може да се констатира цврстата Бизмаркова детерминираност на политиката на вработување во Германија која за темел го има финансиското инјектирање за подобрување на состојбите. И покрај тоа што временската дистанца се повеќе го гази моделот на татко - хранител на семејството и што жените се повеќе и повеќе градат свои кариери, Германија се уште ги промовира и одржува мерките на социјална држава како заштитник (наведено во Рустеми, 2008:48).

4.3. Анализа на социјалната заштита во Германија

Системот на социјална заштита во Германија, одредени аналитичари го делат во две позначајни категории и тоа: *законски регулирано осигурување за задолжителна долгорочна нега (gesetzliche Pflegeversicherung)* во која како корисници се јавуваат сите личности кои се членови на фондот за задолжително осигурување од болест а ги покрива ризиците од долгорочна нега (оние кои не се дел од оваа шема или фонд, имаат обврска да склучат договор со приватни фондови за долгорочна нега) и *законски регулирана осигурување од несреќи (gesetzliche Unfallversicherung)* каде носечки институции за покривање на овој вид осигурување се институции од приватниот сектор, земјоделието и институции за осигурување од несреќи во јавниот сектор (своевидни државни фондови за осигурување од несреќи) кои ги опфаќаат вработените, самовработените, учениците и студентите децата во целодневните центри за грижа, лицата на рехабилитација и други.(CCCS,2010:1-2).

Една од позначајните реформи на пензискиот систем на Германија во кој е најочевидно влијанието на социјалната заштита е реформата од 1972 година, кога била намалена горната граница за пензионирање од 63 на 58,5 години³⁶.

Со оглед на тоа дека германскиот систем на социјална заштита е еден од најдарежливите во светот, тогаш воопшто не изненадува висината на средствата што федералната влада ги користи за оваа намена. Според одредени пресметки, Германија во 1993 година потрошила 10,3 % од БДП за оваа намена (Gruber and Wise,

³⁶Треба да се одбележи дека со оваа и слични мерки, драстично е зголемен бројот на старосни пензионирања, како и на оние со инвалиднина, без соодветен тест за здравје.

1999: 135)³⁷. Германскиот систем на социјална заштита е задолжителен и ги опфаќа сите што се вработени со исклучок на самовработените и оние со исклучително мал надомест.

Висината на пензискиот надомест изнесува 72 % од платата пред пензионирање, но за работниците со над 45 години работен стаж. Уште една од олеснителните околности на системот за социјална заштита на Германија во однос на другите е релативно ниската возраст на која се стекнува право на пензиски надомест. Во периодот кога Германија беше поделена на источна и западна, во западна Германија, ова право се стекнуваше на 59 годишна возраст, додека во Источниот дел од земјата дури и порано³⁸.

Но оваа тенденција се чини проблематична доколку се има предвид процесот на стареење на населението. Според одредени проценки, се очекува во Германија во 2035 година, сегашните 21% на население над 60 години да прераснат во 36%. Ова меѓу другото ќе повлече во иднина и пораст на стапката на придонеси од бруто примањата, од 20% кон крајот на минатиот век, на 30% во следните неколку години.

³⁷ Како споредба се наведуваат средствата што САД ги издвојуваат за оваа намена и во однос на Германските тие се двапати помалку.

³⁸ Вреди да се одбележи Бизмарковата равенка за одржливоста на системот во поглед на соодносот вработени-пензионери. Препораките беа дека овој систем ќе се одржи се додека соодносот е 3:1 (вработени-пензионери), потоа треба да се менува. Кон крајот на деведесеттите, во Германија 100 вработени одржувале 64 пензионери, додека за споредба во САД 100 работници покривале само 25 пензионери (Gruber and Wise, 1999: 135).

Табела 4 Симулација на возраста за пензионирање и раното пензионирање

	Средна возраст за пензионирање	Рано пензионирање % на возраста за пензионирање на оние под 60 години возраст
Системот пред реформата од 1992	58.5	32.2
Системот по реформата од 1992	59.0	28.2
Системот без реформи	60.6	17.8

Извор: Borsch-Supan (1992);

Горната табела покажува дека ефектите на мерките од социјалната заштита врз системот за пензионирање се најевидентни во Реформата на пензискиот систем од 1992. Поточно, се разгледува ситуацијата од 1984 во споредба со онаа по 1992 кога беа отфрлени неколку мерки во поглед на раното пензионирање, а беа потполно имплементирани во 2004 година. Овие мерки ја подигнаа средната возраст за пензионирање, што во бројки означува намалување на кохортата на возраст под 60 години во категоријата пензионирани од 32,2% на 28,5% (Gruber and Wise, 1999:174).

Во 2010 година, Федералната влада на Германија реши да вложи дополнителни 22,5 милијарди долари за заштита на системот за социјална заштита, како одговор на економската криза од претходната година³⁹.

Овие финансиски средства и законски иницијативи имаа за цел да ја стабилизираат давачката за вработените кои нема редовни примања и воедно да ги стабилизираат целокупните придонеси за социјална заштита. Како што истакна

³⁹ Оваа мерка беше придружена со носењето на Законот за стабилизација на социјалната заштита, кој стапи на сила на 17 Април 2010 година.

Министерството за финансии на Германија во 2009 година, овие мерки требаше да го избегнат трендот на нови отпуштања, а вработените да ги заштитат од ефектите на економската криза, воедно обезбедувајќи раст на Германската економија.

Иако мора да се нагласи дека вие мерки не беа панацеа за заштитниот сектор во Германија, особено имајќи ги предвид предизвиците што мора да ги пресретне Германија во следниот период. Дел од тие предизвици се како последица на високите стапки на невработеност предизвикани од кризата приходите на невработеност и здравствено осигурување преку придонеси на осигурениците, постепено се намалуваат. Во однос на здравственото осигурувања проценките се дека нивните загуби за 2010 година се околу 14.3 милијарди долари (Фокус, 2010а). Германската здравствената реформа, која стапи на сила на 1 јануари 2011 година, ги зголеми стапките на придонесите од 14,9-15,5 проценти. Исто така се предвидуваше да се намали надоместокот за здравствените услуги (Фокус, 2010б).

4.4. Анализа на здравствената заштита во Германија

Политиките за здравствена заштита претставуваат значаен дел од целокупната социјална политика во Бизмарковите модели на држава на благосостојба⁴⁰. Одредени автори како Хасентофел и Палие (Hassenteufel and Palier, 2008: 40) идентификуваат три карактеристики на политиките на здравствена заштита во Бизмарковите држави на благосостојба во Европа: прво, историски здравствената заштита е во срцевината на системите за социјална заштита; второ, различните (национални) системи на здравствено осигурување споделуваат некои важни Бизмаркови особености како здравствена заштита заснована на работното место, кофинансирање на придонесите (работник и работодавец), полу-јавна структура на администрацијата раководена од социјалните партнери и фондови за болните⁴¹, трето, ова се всушност институционалните сличности со кои се објаснуваат заедничките проблеми и начини на реформа од крајот на 1970тите (Ibid, 40).

Во рамките на европските системи за здравствена политика, Германија спаѓа во групата на системи за здравствено осигурување, заедно со Франција, Австрија, Белгија Луксембург и др. Системот на здравствена заштита во Германија е еден од најцентрализираните по Европа според својата структурна и организациска поставеност. Генерално гледано, надоместокот за здравствена заштита делумно приватен (се однесува пред се на амбулантната нега, дел од болниците и клиники) а

⁴⁰ Можеби најдобар доказ за ова е Франција каде системот на социјална заштита е поистоветен со политиките на здравствената заштита.

⁴¹ На овој начин можно е да се разграничат системите на здравствено осигурување од националните здравствени служби кои се карактеристични за социјал-демократските и либералните држави на благосостојба.

делумно јавен (одредени болнички услуги). Ова ми дозволува на пациентот избор на матичен лекар. Трошоците се подмираат од различни фондови.

Една од општите карактеристика на германскиот систем на здравствено осигурување е тоа што од задолжителното здравствено осигурување, се до 2007 година биле ослободени најбогатите Германци, за да од оваа година тоа биде потполно задолжително за сите.

Во седумдесеттите години од минатиот век, во Германија се случува пораст на трошоците за здравствена заштита, кој не е пропратен со раст на економијата. Највообичаениот начин на справување со оваа дискрепанца е зголемување на придонесите во фондовите за здравствено осигурување. Додека во средината на осумдесеттите овие зголемувања на придонесите доведоа до корсокак на државата на благосостојба, решението се гледаше во ограничување на растот на трошоците за здравствено осигурување и редуцирање на дефицитите во фондовите за здравствено осигурување (Ibid, 47).

Важен детаљ од целата политика на справување со кризата е особеноста на самоуправата во Германија и преговорите помеѓу фондовите за болни и синдикатите на лекарите. Една од одредбите кои се договорени и потпишани со овие договори е ограничувањето на растот на цените на нивните услуги, што е официјализирано со правен договор. Во 1985 година синдикатите прифатија имплементација на мерки со кои лекарите освен што беа ренумерирани, туку и секоја дополнителна услуга не била наплатувана врз фиксна монетарна вредност, туку врз точно дефинирана точка на вредност. Со ова фондовите за болни секое тромесечие имале можност да им испратат пратки на синдикатите, од каде подоцна

се делел приходот според бројот на третмани што ги извршиле лекарите. За жал ниту овие мерки не ги дале очекуваните резултати, исто како и здравствената реформа на Блум (1988) со која се воведени терапевтски класи за фармацевтите со цел да се ограничи растот на цените на лековите, што од друга страна ги разбудило надежите за подобрување на финансиската ситуација на системот за здравствено осигурување (Ibid, 48).

На почетокот од последната декада на минатиот век, во Германија просечниот раст на здравствените трошоци изнесувал 5 % што довело до дефицит во системот за здравствено осигурување на оваа земја од 5,5 милијарди германски марки. Од оваа незавидна ситуација надлежните се обиделе да се извлечат со реформата што била направена во контекст на унифицирањето и структурирањето на правото за здравствениот систем, а била изгласана на крајот од 1992 година (Ibid, 48).

Направени се неколку измени со цел да се оживотворат овие реформи, како на пример: 1) претходниот систем за финансирање на болниците бил потполно сменет со нов. Односно поранешниот кој се темелел на зафатени кревети и дневници го заменил систем кој почивал на општи буџети втемелени на стандардни категории на болни. Буџетите не било дозволено да се зголемат повеќе од просечната плата во Германија за периодот од 1993 до 1995. 2) бројноста и активноста на лекарите била намалена (за целокупниот лекарски персонал во Германија во 1991 год. бил предвиден буџет од 24 милијарди марки) иако синдикатите на лекарите се обидувале да ја укинат оваа мерка за рестрикција, бројот и видот на лекари кои смееле да вршат практика бил ограничен и 3) Државата се обврзала на поактивна улога во преговорите помеѓу фондовите на болните и синдикатите на лекарите, како

и на тоа да преземе поголема контрола врз функционирањето на овие институции и да полага право на директна интервенција во случај носителите на самоуправата да не го спроведуваат законот (Ibid, 49).

Со Блумовата здравствена реформа од 1988 беа воведени кофинансирања на лекови, физикална терапија, спа-третмани и слично, со што започнаа трендовите на мешовитото финансирање на здравствените услуги. Но дури во 1997 или поточно по смената на власта во 1998 почнаа промените во целокупниот систем за здравствена заштита, кои потполн сјај добија дури во 2003 година. Законот за модернизација на системот за здравствена заштита, го зголеми нивото на кофинансирање и донесе нови „канцелариски такси“ (office fee) за пациентите во амбулантниот сектор. Конкретно, болничките такси пораснале во просек за 10 евра (минимум 5, максимум 10 евра), додека тримесечните амбулантни такси од 10 евра, подразбирале и задолжителни посети кај специјалисти (или консултации со семејните лекари). Најновите трендови укажуваат дека дополнителната здравствена заштита покрива одредени делови како стоматолошки услуги, термални третмани, лекови без рецепти, стерилизации, медицински транспорт и слично. Во тоа време, индивидуалните трошоци за здравствена заштита биле ограничени на 2 % од годишниот приход (1% во случај на хронична болест) (Ibid, 50)

Како Бизмарков модел на држава на благосостојба, Германија, како и во неколку други европски држави има проблем со дефицитот во здравствената политика, произлезен од финансиските обврски од Договорот од Мастрих. Ова и неколку други околности, доведоа до тоа, политиките во здравствениот сектор да се придвижат од главно преговарачки кон ограничувачки, со што државата доби

поголема улога, а клучниот чокор беше со Реформскиот закон од 1992 (т.н. Сихоферова реформа).

Соочувајќи се со фискалната криза како резултат на унификацијата и рецесијата во 1990-1, Германија ја спречи еволуцијата на здравственото осигурување од вработени и работодавци да изискува се поголеми и поголеми давачки. Клучна фигура во овој процес беше министерот Хорст Сихофер кој преговарал со најголемата опозициона партија (СДП). Земајќи ги предвид нивните предлози и сугестии, Сихофер обезбедил зелено светло на Законот во вториот дом Бундесратот, каде има вето и социјал-демократите имаат мнозинство. Главните забелешки на социјалдемократите биле насочени кон централизацијата и јакнењето на фондовите за болните). Во исто време успеал и да се справи со стојалиштата на Либералната партија – традиционален застапник на интересите на фармацевтите и фармацевтската индустрија. (Ibid, 51).

Одредени аналитичари, ценат дека клучната дебата за иднината на здравствениот систем во Германија, ќе биде поврзана со начинот на финансирање. Во суштина, и двете најголеми партии СДП и ДХП во Германија имаат идентични поаѓалишта за замена на системот кој се темели на даноци. Концептот на социјалдемократите, т.н. *Bürgerversicherung*, (осигурување на граѓаните) настанува да ги опати сите граѓани под еден единствен здравствен систем. На тој начин би се изгубила дистинкцијата помеѓу јавното и приватно здравствено осигурување. Од друга страна би се зголемила базата со вклучување на сите приходи. Од друга страна, пак демохристијаните нудат модел кој е превземен од Швајцарија (наречен *Kopfpauschale*), според кој секој човек плаќа еднаква стапка на придонес на

здравствениот систем, во висина од 160 до 200 евра месечно. Според овој концепт, идејата за прогресивно оданочување на приходите би била ограничена на актуелниот даночен систем (Grabov, 2005).

Како што може да се забележи и двата предлога се разликуваат од системот на осигурување кој се базира на придонесите од платата. После скоро една година преговарање во 2007 година, бил донесен новиот закон, кој радикално не го изменил финансирањето на системот, бидејќи во суштина, сеуште почивал на придонесите на вработениот и вработувачот. Сепак со овој закон, донесени се одредени реформи на системот за здравствено осигурување, кои се најочевидни во три аспекти: планирано формирање на фонд за здравство (Gesundheitsfonds) во 2009 за да се вклопат унифицираните стапки на даночни придонеси за секој од фондовите за болни; можност фондовите за болни да ги овластат да ги запишат со униформирана паушална премија и трето додатокот за деца да се финансира од други извори а не од општите приходи од даноци (Hassenteufel and Palier, 2008:54).

За системот на здравствено осигурување во Германија, во поглед на законодавната постапка, не треба да се пренабегне фактот, дека избраните политичари – членови на социјалните и здравствени комисии, имаат освоено автономија во своето делување од интересните и лоби групи (Trampusch, 2005). Но од друга страна мора да се напомене дека во креирањето на здравствената политика, поголемо влијание имаат политичките позиции на министерот за здравство, водечките личности и креатори на парискиот политики во областа на здравството, замениците и членовите на здравствената комисија од бипартитната комисија (создадена во Април 2006) задолжена за елаборирање на новиот реформски проект.

Исто така новата политичка елита во Германската здравствена политика е создадена од експерти, политички актери и политички цивилни службеници, кои се наоѓаат на врвот од федералната здравствена администрација – дискретно номинирани од страна на министерот за здравство (Ibid, 58).

4.5. Анализа на детската заштита во Германија

Основно обележје на политиката за заштита на најмалите во Германија е дека таа долго време беше детерминирана од доминантниот модел на татко - хранител во семејството. Според овој модел, макот има обврска да се погрижи за благосостојбата на сите членови на семејството, додека жената или мајка е задолжена за децата, што подразбира потполно или времено оддалечување од пазарот на трудот. Одредени автори како Кламер и Летаблир, ценат дека ваквиот модел на семејство во Германија е поддржуван и одржуван од страна на државната семејна политика (Klammer and Letablier, 2008: 137-8)⁴². Постои сепак, една историска детерминанта која стои на почетокот од секоја анализа на детската заштита во Германија. Имено, поделбата на двете Германији од крајот на втората светска војна до 1989 година, доведе до состојба во која не е можно да се зборува за единствена историја или пред историјат на детската заштита во Германија. За разлика од Западна Германија, каде политиката за заштита на децата и поддршка на семејството била во знакот на одржување на моделот татко - хранител, во Источна Германија, поради редица фактори (од кои најверојатно најзначаен е идеолошко политичкиот момент) државната политика за заштита на децата вклучувала и поизразено учество на жената на пазарот на трудот и во самото производство. Како последица, ова значело формирање на поголем број институции и служби за грижа за најмалите, низ целата земја. Она што е можеби најинтересно е тоа дека по соединувањето, овој источен, а сепак проевропски и проактивен модел во поглед на јавната позиција на жената,

⁴² Од друга страна се чини дека токму Германија заостанува од постоечките трендови во многу европски земји, каде јавната инфраструктура за детската заштита, превзема голем дел од обврските при подигањето на децата, а оттаму ја олеснува на еден начин улогата на таткото. Ова се поткрепува и со фактот за поддршка на кариерата на жената.

немал никакво влијание врз западно-германскиот модел на татко-хранител. Тоа од друга страна значело и останување на истото ниво, па дури и назадување во поглед на родовата еднаквост. Се смета дека најголемиот удар од ова назадување го доживеале источно-германските жени и самохрани мајки, пред се поради протежирањето на брачните двојки и моделот татко-хранител (Ibid, 138).

Подоцнежниот односно релативно рецентен развој на политиката на детска заштита во Германија, е одбележан од партиските коалиции во владата и нивите програми во областа на домувањето, децата и стамбените прашања. Во голем дел овие политики се условени од непобитните демографски трендови, како што е ниската стапка на новородени. Така, во периодот на т.н. црвено-зелена коалиција во владата (1998-2002), владата ги зголемила монетарните придобивки за семејствата со нови членови (Schratzenstaller, 2002).

Една од конкретните мерки кои се преземени од оваа коалиција е реформата на шемата за родителска оставнина (parental leave scheme) во 2001 година, која ги подобрила солуциите за родителите за комбинирање со part-time работните места и обезбедените поттици за поскоро враќање на мајките на пазарот на трудот⁴³. Исто така, општото право на part-time вработување било зацврстено со Законот, донесен во 2001, со што сега одреден дел од родителите западно-германци се соочиле со проблемот или потребата од расположлива и флексибилна јавна детска заштита. Предвиденото право на грижа од страна на медицински сестри за деца на возраст над 3 години, не ја заменува целодневната грижа за најмалите.

⁴³ Како дополнение на ова, може да се наведе фактот за симултаноста со големата реформа во пензискиот систем од 2001, која ја вградила во системот и можноста за пензиски надоместок и за мајките со part-time работни места.

На другата страна, во Источна Германија во овој поглед состојбата била нешто подобра. Тоа се чувствувало во сеопфатноста на покриеноста со детска заштита над целото население и придобивките кои произлегуваат од оваа политика.

Иако, во вториот период на владеење на црвено-зелената коалиција во Германија (2002-2005) владата јавно декларираше високи приоритети при постигнувањето на целите за семејната политика, конкретниот успех сепак изостанал.

Одредени измени во курсот на владините политики за семејството и грижата за најмалите, настапиле со смената на власта во 2005 кога големата коалиција на Демо-христијаните и социјал-демократите формирала владин кабинет. Извесноста од идеолошко-политичкото влијание при креирањето на политиките за детска заштита уште еднаш се потврдиле, но овојпат имало отстапувања од очекуваните мерки на конзервативците. Иако уште еднаш биле зацврстени мерките со кои се фаворизирале брачните двојки, а со самото тоа и моделот на татко-хранител, министерот од редовите на демокристијаните за семејство и грижа за младите, се обидел да ја копира Шведската шема со проширување на јавната детска заштита и како дополнение биле воведени некои нови придобивки од новата шема за родителска оставнина⁴⁴.

Оваа шема која се финансира од даноци од многумина е сметана за значајна преориентација во германската семејна политика. Тоа не значело дека во глобала ќе се зголеми целокупната сума за финансирање на семејствата, туку ќе ги пренамени

⁴⁴ Почнувајќи од Јануари 2007 година за родителите кои ја прекинале својата работа поради грижа за новороденото дете, следува придобивки во висина од 67 % од месечниот доход кој го добивале додека биле во работен однос, или 1800 евра месечно во траење од 14 месеци во кои се вклучени и два месеци придобивки и за таткото. Според одредени проценки, ова ја чинело Германија околу 3,87 милијарди евра издатоци на годишно ниво (BmFSF, 2006).

средствата од сиромашните родители кон родителите кои се во работен однос. со ова се настојува да се пополни празнината во семејниот буџет не на сиромашните туку на оние кои отсутнуваат од работа заради грижата кон децата, и губат дел од својот доход⁴⁵.

Со дел од овие измени, токму во финасирањето преку општите даноци и напуштањето на финансирањето преку придонесите во социјалната заштита, во Германија се случува едно отстапување од Бизмарковата традиција на системот за осигурување. За Кламер и Летаблир, тоа значело појава на потполно нова структура на Германската држава на благосостојба (Klammer and Letablier, 2008:139).

Во вториот период од владеењето на црвено-зелената коалиција (2002-2005), поголем акцент бил ставен врз вклучувањето на други актери во развојот на пријателски настроено општество. Тоа значело извесни измени и дополнувања на државата на благосостојба. Прво од нив била новата ориентација на политиката кон собирање на едно место на голем број мерки и активности со цел да се подобри рамнотежата помеѓу работата и животот во Германија.

Овие мерки имале за цел да создадат своевидна нова свест кај социјалните чинители за значењето на семејството за целото општество, и да се стимулира свесноста од потребата за поддршка на семејствата. Овој проект бил инициран од соработката помеѓу Германското министерство за семејство и Фондацијата Бертлсман, во настојување да се здружат можностите на повеќе социјални фактори како работодавците, организациите, синдикатите, локалните власти, претрпијатијата и слично.

⁴⁵ Во позадината на оваа мерка е поттикнување на раѓање деца кај младите жени добро едуцирани кои имаат успешна кариера, и поголемиот дел од нив остануваат без деца.

Одржливата семејна политика кон која се стремеле, се постулирала врз три нормативни претпоставки:

1. германското општество има потреба од висока стапка на фертилитет
2. економијата има потреба од квалификувани работници и висок процент на учество на жените во пазарот на труд и
3. децата имаат потреба од повисоко образование во нивните најрани години (ibid, 141).

Конкретно, оваа иницијатива подразбирала постојана размена на искуства помеѓу актерите на неколку нивоа. На пример, претставниците на институциите и асоцијациите биле задолжени за формирање на „компетентни групи за рамнотежа“ кои потоа ќе работат на консензус помеѓу интересните групи. соодветна мрежа на научници, преку нивните студии би требало да го поддржи овој процес. Се формирал и т.н. Сојуз за семејството во рамките на Министерството за семејство, кој имал за задача преку средствата за масовна комуникација да ја известува јавноста за чекорите кои се преземени или следат.

Во рамките пак на Сојузот за семејство, се појавиле Локални сојузи за семејството. Тргувајќи од претпоставката дека во креирањето на политики и одлучувањето за прашања од интерес за семејството, секогаш е пожелно да се води сметка за контекстот во кој се формира и развива семејството, односно околината и локалниот контекст, условите за живеење и благосостојбата, министерството за семејство ги формирало овие подсојузи во 2003 година. Преку организирање на

тркалезни маси, сојузот на релевантни чинители на локално ниво, имал за цел да го подобри контекстот а семејниот живот во општините⁴⁶.

Како поддршка, министерството инсталирало канцелариски служби во општините и градовите, со што до 2007 година, 629 градови и општини ја ползувале оваа предност.

Оваа иницијатива била придружена и со редица активности како што се советувања, работилници и други форми на дејствување во заедницата. Конкретно, со работилниците се разработувал индивидуалниот пристап, се со цел развој на општинските програми за поддршка на семејството (Ibid, 141).

Службите врз принципот на супсидијарност нуделе помош на партнерите на локално ниво да изнајдат локално одржливи стратегии за развој и поддршка на семејството. со ова се постигнувало уште најмалку една цел а тоа е размена на идеи и искуства, и најчесто тоа подразбирало отворање на веб страни печатење брошури и весници за информирање на пошироката јавност.

Како што беше претходно напоменато, една од страните или партнерите во проектот Сојуз за семејството – лансиран и подржуван од министерството за семејство е научната заедница, која во рамките на овие локални иницијативи давала свој придонес преку евалуациите од Германскиот институт за Млади (DJI)⁴⁷.

⁴⁶ Вакви групи или мрежи на подсојузи во себе вклучувале најразличен збир на организации како што се локалната администрација, градскиот совет, претпријатијата, претставници на работодавците, синдикати, цркви, иницијативи од третиот сектор и други чинители. Само 11 месеци по лансирањето на иницијативата за локални сојузи за семејството, министерот за семејство објавил дека биле основани над 100 ограноци на оваа иницијатива, додека во 2007 бројот бил зголемен на 364 (Ibid, 141).

⁴⁷ Во дел од заклучоците, студиите сугерирале дека локалните сојузи се фокусирале на различни аспекти од односот работа-живот, и тоа во зависност од ресурсите кои им стоеле на располагање во локалната заедница.

Темите кои биле обработувани, варираше во голем размер, од организирање на јавна детска заштита и грижа за возрасните до модели на флексибилно работно време, отворени часови за администрацијата, модифицирано работно време на јавниот транспорт и слично. Овој микс на институции организации и идеи, само покажувал колкаво е учеството и значењето на разновидните придонеси при креирањето на политиките во областа на социјалната заштита. Во исто време ја истакнува неопходноста од интеракциско и поблиско поврзување на засегнатите страни во креирањето и одлучувањето за прашања од јавен интерес⁴⁸.

Треба да се напомене и дека и по смената на министерот од страната на конзервативците, значајноста на оваа иницијатива е препознаена и продолжен континуитетот со исто темпо. Во меѓувреме, научните истражувања ги потврдиле позитивните економски ефекти од ова иницијатива (BmFSFJ 2006).

⁴⁸ Со цел да поттикне уште поактивна улога на чинителите на оваа иницијатива, воведена е награда за „Локален сојуз за семејството на месецот“.

4.6. Анализа на заштитата на стари лица и пензиски систем во Германија

Системот за грижа на старите лица и пензискиот систем во Германија, слично како и другите подрачја од државата на благосостојба според Бизмарковата традиција, беше подложен на серија реформи и измени во последните години. Една од позначајните причини поради кои се појави потребата од редефинирање на генералната политика на државата кон оваа кохорта на население е изразениот тренд на стареење на населението. Како што беше забележано, ваков тренд постои и во Велика Британија, и таму видовме кои беа средствата за справување со предизвикот. Во Германија состојбите се малку поинакви.

Имајќи предвид дека политиките за заштитата на старите лица и аранжманите на пензиските системи, скоро секаде имаат влијание врз и од политиките на вработување, така и во случајот со Германија овие прашања се преплетуваат.

Пензискиот систем во Германија се темели на меѓугенерациските трансфери и попознат е преку изразот (плаќаш како што излегуваш – pay as you go) што значи дека сегашната генерација на работоспособни луѓе го обезбедува пензискиот надоместок за пензионираните лица.

Во следниве страници, ќе бидат прикажани реформите на пензискиот систем во Германија почнувајќи од крајот на 80тите години од минатиот век (што се совпаѓа со обединувањето на двете Германији), преку реформата во средината на

деведесеттите и најновите измени на системот во првата деценија на овој век. Во најголем дел, анализата ќе ги следи стојалиштата на Мартин Шлуди.

Во основата, германскиот пензиски систем од крајот на 80тите (во Западна Германија), обезбедувал пензиски надоместок за старосни пензии, инвалиднина и за оние што преживуваат. Мора да се напомене дека постоела изразена разлика во пензиските шеми за мануалните и немануелните работници (или популарно наречени сини и бели јаки), но со многу слични мерки. Чиновниците својата пензија ја добивале од шемата која е финансирана од даноци кон службите (*Beamtenversorgung*). Тоа значело дека износот бил 75% од последната плата, по навршени 35 години служба, а со самото тоа и членство во пензискиот систем преку месечни вложувања. Одредени вработени во јавните служби, биле задолжително членови на посебна дополнителна шема, која се темелела на колективните договори помеѓу работодавецот и вработениот, дизајнирани со цел да се постигнат слични привилегии со оние на државните службеници.

Од друга страна, самовработените членувале најчесто во самоуправни задолжителни институции за пензиско осигурување, во принцип во систем на осигурување формиран врз доброволна основа. Пензиското осигурување, ги покривало и зависните работници и приматели на средства за невработените (Schludi. 2005:129).

Старосните пензии се темелеле на платите и биле креирани со цел да одржат релативно пристоен животен стандард за времена работниот век. Една од основните претпоставки на овој пензиски надоместок била минимум пет години придонеси и членство во пензискиот систем на возраст до 65 години, за да се има право на

надоместок⁴⁹. Следна привилегија за дел од членовите на ваквата шема за пензиско осигурување била за оние со 35 години придонеси во фондот. Тие можеле да изберат исплата на пензискиот надоместок да започне уште во 63 година од животот, или на 60 години, доколку се хендикепирани. Износите на пензискиот надоместок варираше од висината на придонесите и долготрајноста на издвојување средства за оваа намена. се сметало дека, работник со 40 годишно работно искуство и толку време придонеси во пензиските шеми, би добивал 60% од просечната плата во моментот на пензионирањето. треба да се одбележи дека во Западна Германија, сите пензии се индексирани уште од 1957 година, и ја одразуваат развојната линија на севкупните платни надоместоци (Ibid, 129).

До 1986 година, шемите за пензиско осигурување во (Западна) Германија, биле финансирани од придонеси извлечени од платите во висина од 19,2 % - што значело дека половина плаќал работодавецот а половина работникот.

Шемите функционираше врз основа на pay as you go системот, со одреден месечен минимум како резерва во фондот. Секогаш кога финансиските прогнози биле загрижувачки, придонесите на месечно ниво биле зголемувани. Ова е една од најголемите слабости на меѓугенерацискиот систем на солидарност. Иако шемите за пензиско осигурување биле водени од самоуправни органи и тела, секогаш постоел надзор од страна на државата. осигурениците и работодавците имале право на половина нивни членови во телата за надзор (Alber, 1987).

Во деведесеттите години од минатиот век, доаѓа до одредени промени во системите или шемите за пензиско осигурување, во најголем дел условени од

⁴⁹ За жените и долгорочно невработените постоел исклучок во поглед на возраста, и за нив границата била 60 години.

политиките на конкретните програмски определби на коалициите на власт. Споредбено до други земји во ОБСЕ, Германија во периодот од 1980 до 1992 година, била единствена земја која ги намалила трошоците за пензиско осигурување во висина од 0,6 % од БДП (OECD, 2001).

Во деведесеттите во Западна Германија може да се каже дека на полето на пензиското осигурување ги одбележале редица реформи поврзани со демографските трендови на стареење на населението. Согласно со овие реформи, очекувањата за порастот на придонесите, предвидени со законот од 1992 година, од 18.7 % од БДП до 36 % во 2030 година, нема да се исполнат. Состојбата со резервите во фондот во средината на првата деценија од овој век, укажуваат дека очекувања не треба да ја надминат границата од 22% од БДП до 2030 година, а можеби и помалку. На следнава табела се дадени одредени очекувања на некои автори, поврзани со законот за реформа на пензискиот систем од 1992 и 1999 година.

Табела 5 Проекции

Проекција за година	1990	2000	2010	2020	2030
1989 (без реформата од 1992)	18.7	22.0	24.5	28.1	36.4
1989 (со реформата од 1992)	18.7	20.3	21.4	22.8	26.9
1994	-	19.7	21.5	23.1	27.0
1996	-	20.4	21.6	23.2	26.2
1996 (со мерките од WFG)	-	20.1	20.6	22.6	25.5
1996 (со реформата од 1999)	-	19.7	19.1	20.0	22.42
2000	-	19.3	19.6	20.5	23.62
2000 (со реформата на Ристер)	-	-	18.7	19.7	21.9

Извор: Böcker and Wollmann (2001)

Во однос на реформата на пензискиот систем од 1992 година, најголемиот број аналитичари биле на стојалиштето дека неопходните реформи мора да се случат од внатре а не од надвор од јавноста (Nullmeier/Rüb 1993; Hinrichs, 1998). Реформата на пензискиот систем од 1992 година, всушност е донесена во законодавниот дом во 1989 година, и нејзини основни обележја се:

- преминување од бруто кон нето индексирање на платите
- фазно зголемување на возраста за пензионирање до 65 години, со одредени исклучоци кога станува збор за раното пензионирање (оваа одредба стапила на сила од 2001 година)
- намалувањето на придобивките кои не се од придонесите (со исклучок на подобрените кредити за детска нега)
- раст на федералните субвенции (Bundeszuschuss) до постојан удел од 20% од сите издатоци.

Во прв ред, очекувањата од оваа реформа биле дека ќе донесе значајни заштеди. Потоа, оценките биле во насока дека без оваа реформа стапката на придонеси до 2030 година би требало да се покачи на 36%, додека со оваа реформа таа ќе изнесува само 27 % од БДП.

Со измената на бруто кон нето индексирање на платите, постигната е позиција во која е избегнато растење на пензиите после оданочувањето пред да пораснат платите. Во тоа време планерите на пензиската политика, сметале дека и долгорочно целокупната даночна политика ќе расте. Во тој случај, преостанатите нето индексирани плати ќе доведат до уште поголема разлика помеѓу нето платите и нето пензиите, во полза на вторите (Schludi. 2005: 132).

Од друга страна, пак, прашањето за подигне на возрасната граница за пензионирање, предизвикала различни и неретко спротивставени стојалишта на политичките партии па дури и во владината коалиција. Владините партии, особено либералите го застапувале ставот за кревање на возрасната граница за пензионирање, додека опозиционерите социјал-демократи, ценеле дека оваа мерка треба да биде одложена, барем се додека стапката на невработеност е висока. На крајот заложбите на социјал-демократите вродиле со плод, и успеале да ја одложат оваа мерка за 8 години над зацртаниот план на владината коалиција (Nullmeier and Rüb 1993).

Следел период на преговарања, кој се одвивал во неколку фази. Во 1985 година постигнат е своевиден успех, во вид на консензус на работна група составена од претставници на работодавците, конфедерацијата на германските синдикати, сојузот на белите јаки како и комисија предводена од претставници на сите јавни пензиски фондови. Оваа група се договорилa околу основните принципи на реформата на пензискиот систем⁵⁰.

Две години подоцна, формирана е нова работна група со задача да работи на владиниот предлог за реформа на пензискиот систем. Од една страна биле претставниците на социјалните партнери, а од друга претставници од министерството на лабуристите. Ова послужило како основа за преговарање за социјал-демократите како опозиција. Во 1989 ова довело до заеднички прифатлив предлог за реформа на пензискиот систем во Германија, кој би требало да се најде на расправа во законодавниот дом (Nullmeier and Rüb 1993).

⁵⁰ Треба да се нагласи дека прашањето за зголемување на старосната граница за пензионирање не било отворено, поради очигледните дијаметрално спротивни интереси и стојалишта.

Конечното решение, без оглед на улогата на социјалните партнери во претходните скоро 5 години, според Нејмер, сепак бил консензус помеѓу Христијанско-Либералната власт и социјал-демократската опозиција (Niemeyer 1990)⁵¹. Потребата од изнаоѓање решение за пензиските реформи, кај коалиционите партии од владата била поткрепена од мотивот да се сподели одговорноста за непопуларните кретења во пензиските фондови. со овој чекор, демохристијаните и либералите очекувале да ја редистрибуираат одговорноста за непопуларните мерки кои имале значаен инпакт врз гласачкото тело. Дополнителен мотив за носењето на социјал-демократите на преговарачката маса бил и фактот што министерот задолжен за реформата на пензискиот систем од редовите на демохристијаните (Норберт Блум) припаѓал на крилото на вработените (работниците), бидејќи лично заговарал далеку поскромна реформа отколку што неговата партија и владина коалиција (особено пазарно ориентираните либерали) барале⁵².

На крајот, како последица добиено е законско решение во кое се вградени интересите на социјал-демократите и на тој начин реформата имала поблиски карактеристики до замислата на министерот отколку до интересите на бизнис-крилото до ЦДУ. Во исто време, социјалдемократите се воздржале од сериозни критики на реформата на пензискиот систем во наредната предизборна кампања, но и биле растеретени од едно прашање кои би требало да го решаваат со доаѓањето на

⁵¹ Социјал-демократите и партиите кои ја сочинувале основат на опозицијата, сепак имале став дека добар дел од постоечкиот систем за пензиско осигурување треба да биде зачуван.

⁵² Некои аналитичари на владините политики во Германија, како Нулмиер (1996), истакнуваат дека традиционалната поделба во рамките на демохристијаните во поглед на прашањата поврзани со социјалната политика и реформата на пензискиот систем, помеѓу условно нареченото лабуристичко крило (Arbeitnehmerflügel) и бизнис крилото (Wirtschaftsflügel) секогаш подразбирала вклучување на интересите на трета страна во изнаоѓањето на компромис за пензиската реформа, заради зацврстување на сопствените позиции во самата партија.

власт. Всушност, синдикатите биле тие кои го подгурнале целиот процес и го натерале преговарачот на социјал-демократите Рудолф Дреслер да го потпише договорот со владата (Schludi. 2005:134).

Во деведесеттите години на минатиот век доаѓа до значајни измени во системот за пензиско осигурување во Германија. Пред се, постигнатиот консензус не заживеал меѓу другото и поради обединувањето на двете Германиии. Наместо тоа, реформите кои се постигнале ги ставиле јавниот пензиски систем под сериозни даночни натезања⁵³.

Во Западна Германија последиците од обединувањето со источниот дел биле почувствувани во повеќе области, од кои најевидентно со растот на стапката на невработени. Со оглед на порастот и на сивата економија, и немањето дополнителни фондови од каде би се слеале средства во задолжителните пензиски фондови, во периодот 1993 – 1997 стапката на придонеси за пензиско осигурување, пораснала од 17,5 на 20,3 %.

Во февруари 1996 година администрацијата на Кол, започнала преговори со синдикатот околу воведувањето на шема за „повремената работа за возрасните“ (Altersteilzeit)⁵⁴.

Со оваа шема постепено е постигната цела за зголемување на возрасната граница за пензионирање од 60 на 63 годишна возраст. Но како одговор на барањата на синдикатот, кревањето на возрасната граница за пензионирање не се

⁵³ Со обединувањето, пензискиот систем на Западна Германија морало да претрпи неколкукратно зголемување, поради инкорпорирањето на пензионерите од Источна Германија, но и поради фактот за поголема застапеност на жените на пазарот на трудот во Источна Германија. Не треба да се пренебрегне и фактот дека во периодот 1991 – 1997 година, фондот за пензиско осигурување во Источна Германија, претрпел загуби во висина од 75 милијарди марки или 38 милијарди евра дефицит (Meinhardt 1997).

⁵⁴ Со оваа реформа се настојувало во исто време да се намали злоупотребата со раното пензионирање, но и да не се зголеми невработеноста кај младите.

применувала на лица над 55 години кои биле невработени (Nullmeier 1996; Hinrichs 1998)⁵⁵.

Во овој период донесен е Законот за Раст и промоција на невработеноста (Wachstums- und Beschäftigungs förderungsgesetz), во чии рамки една од целите била намалување на трошоците за болните од 100 на 80% како и послаби мерки за заштита на невработените. овие две цели биле неприфатливи за синдикатите (Nullmeier 1996; Geissler 1998). Планот со овој закон, донел неколку значајни новини од кои најважни се зголемување на редовното пензионирање на жените од 60 на 65 годишна возраст во периодот 1997-2001.

Кратењата предвидени со овој закон, практично го уништиле Сојузот за работа, но предизвикале и масовни отпори кај синдикатот. Владата овој закон го усвоила без согласност и соработка од страна на опозиционерските социјал-демократи (Neu 2001b).

Со Законот за реформа на пензиското осигурување од 1999 година (Rentenreformgesetz 1999), донесени се неколку новини од кои клучни се следниве:

- пониско приспособување на пензиите во согласност со воведувањето на демографскиот фактор во формулата за пензионирање. (што значело намалување на просечните пензии од 70% на 64%.
- заострување на критериумите за стекнување право на инвалидска пензија,
- подобрување на кредитите за подигање на децата (да бидат кредитирани во согласност со програмите за вработување),

⁵⁵ Од сите овие преговори биле исклучени опозиционерските социјал-демократи

- повисок федерален грант со цел да се покријат не-задолжителните придонеси финансирани со зголемување за 1% на ДДВто),
- подобрување на условите за развој на дополнителни старосни придобивки преку најразлични мерки во областа на трудовото право (Niemeuer 1998; Arbeiterkammer Bremen 2000)⁵⁶.

Политиката во системот за пензиско осигурување за време на владеењето на т.н. црвено-зелена влада 1998 – 2002 имаше неколку карактеристики со кои се дополни пејсажот за реформите во оваа област во последните неколку децении во Германија. Една од првите мерки кои беа преземени од оваа влада беше суспендирањето на демографскиот фактор и на реформите за инвалидска пензија. Како што беше и очекувано, оваа владина коалиција ги зајакна мерките со кои ја зголеми основата за законските пензии. Конкретно, владата на канцеларот Шредер го зголеми износот на федералната дотација за пензиската шема, кој пак, беше во главно финансиран покачувањето на новиот данок на зголемено трошење на енергијата. Според Бонкер и Волман, вои мерки придонеле да се намали стапката на придонеси за пензија од 20.3% во Април 1999 на 19,1% во Јануари 2001 година (Bönker and Wollmann 2001).

Целата оваа операција била предвидена со значителен удел на федералниот грант, кој сега ги покрил сите придобивки од незадолжителни придонеси, вклучувајќи ги тука и кредитите за негување на деца и трошоците од

⁵⁶ Оваа реформа од 1999 се очекувало да го ограничи долгорочно растот на стапката на придонеси за околу 3%. Дотолку повеќе што со зголемувањето на ДДВто од 15 на 16 % и прискрбување на дополнителни дотации во системот за јавно пензиско осигурување, овозможил краткорочно стабилизирање на стапката на придонеси од 1997 година, која изнесувала 20,3%.

реунификацијата. Дури и јавните фондови за пензиско осигурување го споделувале гледиштето за ползување и проширување на федералниот грант (Standfest 1999)⁵⁷.

Набргу потоа, со увидот во одредени трендови, владиниот кабинет усвои и се насочил кон остварување на политика која се движела идеолошки кон центарот, стремејќи кон стабилни стапки на придонеси и рамнотежен буџет. Водејќи сметка за изборниот рејтинг и евентуалното разочарување на дел од традиционалните гласачи, кај СДП се јавил сомнежот за исплатливоста на ваквата политика, особено имајќи ги предвид евентуалните кратења на пензиите и очекувањата на синдикатите од предизборното за помалку болни реформи во овој сектор.

Една од релативно неочекуваните мерки на Шредер била суспензија на индексирањето на нето платите за две години, и нивна замена со индексирање на цената на потрошувачка. Ова е направено со предубедување дека на овој начин ќе биде превениран можниот тренд на рапидно зголемување на пензиските трошоци и стапката на придонеси⁵⁸. На оваа мерка имало силен одзив во јавноста и сериозни забелешки од страна на синдикатите, додека опозицијата обвинувала за произволни кратења во пензиската политика. Нападите на лидерот на демохристијаните Шјобле имале сериозно влијание врз изборниот рејтинг на СДП (Schäuble 2001). Резултатите од овие кратења на пензиите најочевидни биле на локалните избори, кога социјал-демократите биле поразени убедливо од нивните главни опоненти (Universität Kassel 2002).

⁵⁷ Овие реформи биле усвоени без поголеми конфликти внатре во владината коалиција, особено со оглед дека поголемиот дел од овие мерки, веќе биле предложени од социјалдемократите пред изборите.

⁵⁸ Краткорочните ефекти од оваа мерка се очекувале да ги надминат оние од суспендирањето на демографскиот фактор. Според одредени пресметки на министерството за труд, пензиското ниво би паднало од 70% на 67,6% за период од две години (Handelsblatt, 19-20 June 1999).

Треба да се истакне дека овие кратења на пензиите и напуштањето на индексирањето на нето платите, биле придружени со уште неколку мерки од пензиската политика на социјал-демократите, што најдобро ги образложил министерот за труд Ристер. Овие мерки се познати и како Ритерови предлози, и меѓудругото вклучуваат:

- воведување на дополнителен пензиски столб врз задолжително и целосно финансирање од страна на работниците со придонеси кои достигнуваат до 2,5 % од бруто платата.
- воведување на даночно финансирана минимална заштита во рамките на задолжителното пензиско осигурување
- создавање на независен пензиски фонд за мажени жени
- реформа на инвалидските пензии.

Овие предлози за нецела година биле дополнети со други како што е кратење во пензиите за вдовици на возраст под 40 години, што како предлог во 2000 година предизвикал драстични намалувања на нивото на пензиски привилегии. Оваа идеја била наречена offset factor (Ausgleichsfaktor) и во суштина требало да придонесе за јавниот столб во пензиското осигурување да стане зависен од способноста на секоја возрасна група да ги намести старосните пензиски мерки врз приватна основа.

Од друга страна, пак помладите возрасни групи, способни да одржуваат приватни пензиски придонеси за старосна пензија би прифатиле пониска стапка во пензијата која доаѓа од јавните шеми и фондови. Што значело дека предвидувањата за следните 50 години оделе во насоки дека, пензионерите во 2050 година би примале 54% наместо 70% стандардна пензија од јавните фондови.

Концептот за дополнителен пензиски столб, бил прва од многуте мети на јавната критика до пензиската политика на црвено-зелената коалиција. Освен опозиционерските демохристијани и синдикатите, дел од овие реформи била под удар и на партнерот во владата – зелените, кои целата оваа политика ја нарекле патерналистичка социјална политика (*bevormundende Sozialpolitik*). Исто така постоела и нејаснотија околу компетентноста на федералната држава врз приватниот пензиски столб (Dünn and Fasshauer 2001).

Соочени со сериозни јавни критики и пораз на локалните избори, социјалдемократите станале свесни дека овој курс води кон неколку поразувачки трендови како што е растот на сивата економија и поткопување на процесот на прифаќање на еквивалентноста меѓу придонесите и привилегиите. Овие погубни резултати биле забележани од неколку аналитичари (Ruland 1999; Bönker and Wollmann 2001; Dünn and Fasshauer 2001).

Но, во Мај 2001 година, кабинетот на Шредер добил зелено светло за овие реформи. Успехот на оваа законодавна иницијатива се должела на помошта што канцеларот ја ветил на два најпогодени региони во Германија локалната власт во Берлин и Бранденбург со невработеноста, и како последица биле формирани нови агенции за администрирање на државната помош кон приватните старосни пензиски шеми, лоцирани во овие два града и кои отвориле нови 1000 работни места. Кон демохристијаните, владата на Шредер предвидела отстапка во поглед на кратењата на пензиите за вдовиците, иако овој предлог не поминал во законодавниот дом.

Конечната пензиска легислатива во 2001 драстично се разликувала од изворната, и тоа по неколку основи:

- Прво, опсегот на кратења бил значително помал од иницијалната замисла.
- Второ, столбот за целосно финансирање на фондот за пензии ќе биде врз доброволна а не задолжителна основа
- Трето, нема да има минимум стандард за основни потреби за повозрасните во рамките на задолжителното пензиско осигурување (Schuldi, 2005).

5. Сличности и разлики на социјалните држави на Обединетото Кралство и Германија

Од досегашните излагања на позначајните елементи и моменти од креирањето на социјалните политики во двете земји може да се забележат значајни разлики но и помали сличности.

Во поглед на заокружен систем и обид за целосна грижа околу прашањето за социјалната сигурност од страна на државата Германија односно Бизмарковата традиција на социјална држава е нешто постара од она во Обединетото Кралство. Како што беше посочено на иницијатива на Вилхем Први идејата за сеопфатна социјална заштита во Германија (односно тогашна Прусија) започнува од 1881 година. Значаен поттик во имплементацијата на ова идеја дава канцеларот Ото Фон Бизмарк во 1889 година со воведувањето на првиот систем на осигурување на стари лица. За разлика од Германија во Британија иницијалниот момент според кој би можело да се смета дека започнуваат обидите за отелотворување на систем за заштита на пензионираните работници се смета дури во 1908 година. Три години подоцна државата по сериозно се соопфаќа со грижата за сигурноста на ова категорија на население. Она што може да се посочи како карактеристика на Британскиот модел на социјална заштита од самите почетоци е етапното воведување и дооформување на програмите и пакетите за заштита пред се на пензионираните а потоа и на работниците кои што се во активен работен однос.

Првата посериозна разлика кој што може да се воочи при историскиот преглед на креирањето на социјалните политики во овие две земји е далеку по стегната, како по динамична агенда за регулирањето на правата и обврските на вработените и невработените работници во Германија. И додека во Обединетото Кралство се до почетокот на втората светска војна постепено се оформуваат и рекомпонираат политиките за заштита на работниците во Германија ви 1927 година веќе е воведена социјална заштита и за невработените лица.

Втора посериозна разлика помеѓу овие две предвоени политики е тоа што постариот Бизмарков систем во својата основа ја има маскулизираната претстава за постанокот и разбојот на семејството каде грижата на државата е сосредоточена пред се врз мажот или таткото како хранител на семејството. Универзалноста како една од карактеристиките на Британскиот модел на социјална политика, според некој автори датира уште од 1934 година и е поврзано со името на Елизабет Макадан. Подоцна во текот и особено по завршување на втората светска војна ова одлика на универзалност на социјалната политика во потполн сјај ја развива Вилијам Бевериџ.

Од друга страна пак иако постои извесна разлика во самиот пат на формирањето на социјалните политики постојат одредени историски околности кои што подеднакво влијаеја врз зародишот на државата на благосостојба и во двете земји во прв ред тоа е предвоената или меѓу воената атмосфера во Европа придружена со процесот на индустријализација фордизмот економската депресија и слично.

При описот на историските околности кои што условиле ваков развој на социјалните политики во двете земји не смее да се изостави превагивањето кон Кензлијанската економска филозофија во Велика Британија која Вилијам Беверидџ ја имплементира и оживотворил во редица полиња како што е вработувањето образованието семејните дотации и слично.

5.1. Сличности и разлики во политиките на вработување во Обединетото Кралство и Германија

Првичната разлика која што може да се воочи во поглед на политиките на вработување во овие две земји е тоа што за разлика од Германија каде во повоениот период до 70-те години постои успешно справување со овој предизвик, политиката на вработување во Британија никогаш не била силна страна на владините политики.⁵⁹ Генерално гледано, анализата на политиките на вработување покажува значително влијание на идеолошката детерминираност на владините кабинети анализата покажа дека во Велика Британија под власта на конзервативците до 1986 година, која и се нарекува т.н. прва фаза постои намалување на одредени бенефиции за невработените. Слична состојба преку воведувањето на порестриктивен модел за евиденција на невработеноста била забележана и во втората фаза после 1986 година каде преку програмата „активно барање работа“, во Британија се воведува помалку патерналистички облик од страна на државата при изнаоѓање работа за невработените лица.

Сосема е поинаква ситуацијата во третата фаза кога владиниот кабинет го сочинувале лабуристите на Тони Блер и кои изработиле серија мерки познати под името новиот договор со што е подобрена состојбата на одредени ранливи категории на населението.

Во Германија и во областа на вработувањето како и во некој други области на социјалната политика постојат извесни сличности со состојбата во Британија. Ставајќи го акцентот на 80-те години Германија соочена со сличен предизвик како

⁵⁹ Вреди да се повтори дека нивото на вработеност до 1960 години во Британија не е достигнато никогаш повеќе.

и Велика Британија се обидува да се справи со невработеноста. Слично како и во Британија и тука државата прави одредени резони на бенефициите за невработените. Конкретно може да се каже дека во овој дел не се пресликува принципот на придонес – како карактеристика на Бизмарковиот модел туку времетраењето на осигурувањето на лицата кои го изгубиле работата или се привремено невработени се врзува со претходните придонеси. За разлика од Британија каде со мерките на лабуристите на Блер и поготово новиот договор биле креирани редица служби (како што е советникот за прашање околу насочувањата за работните места)⁶⁰ и каде државата со еден про-активен пристап ги држи во „кондиција“, невработените, во Германија голем дел од невработените биле трансформирани во категоријата уживатели на социјална помош. Малку поинаков пристап кон проблемот на невработените Германија воведува на преодот на вековите кога се интензивира соработката со локалната власт околу справувањето со невработеноста.

Забележително е тоа што во Велика Британија лабуристите преку мерките од новиот договор се обидувале да се справат со проблемот на невработеноста, додека во Германија со увидот за неуспех на централно водена политика за вработување се диспензираат дел од надлежностите на локалната власт. И додека Велика Британија се обидувала во духот на третиот пат и новиот договор да ги анимира особено

⁶⁰ Британската влада преку ова служба се обидувала да го заштити невработениот од чувство на летаргија и безперспективност на неколку начини. 1) корисникот на привилегиите за невработени според новиот договор (new deal) мора еднаш во неделата да има разговор околу 5 минути со советник. 2) на секој 6 месеци мора да доставува акционен план (за пишување на некој курс или слично). 3) само 13 недели по аплицирањето во центарот за работа има право да бара работно место како последното на кој бил а по овој период се очекува да прифати секаква работа. 4) корисникот нема право на помош од советникот во период од +6 месеци доколку без оправдание ја загуби работата и 5) ова помош била адресирана за лица под 25 години во времетраење од 10 месеци а 21 месец за лица над 25.

младите невработени лица во делот на прво вработување или дообразование (овие мерки биле успешни особено кај лицата под 25 годишна возраст). Во Германија постои слична иницијатива наречена *воведна обука за млади* каде меѓу другото е предвиден своевиден неповратен кредит од државата за работодавците кои ќе изнајмат или вработат неквалификувани вработени.

Во глобала клучната разлика во политиките за вработување помеѓу Обединетото Кралство и Германија е превагнувањето кон своевидно финансиско инјектирање од страна на државата за потребите на невработените.

Може да се заклучи исто така дека про-активните мерки предвидени со новиот договор во Велика Британија имале забележителен ефект врз намалувањето на невработеноста особено ако се земе предвид посветеноста не само кон изнаоѓање на работа за невработените туку и плаќање на придобивки за работно способните.

Со ова второво владата се погрижила работниците да бидат соодветно исплатувани за својот труд, состојба која е видно подобрена и со воведувањето на институтот минимална плата.

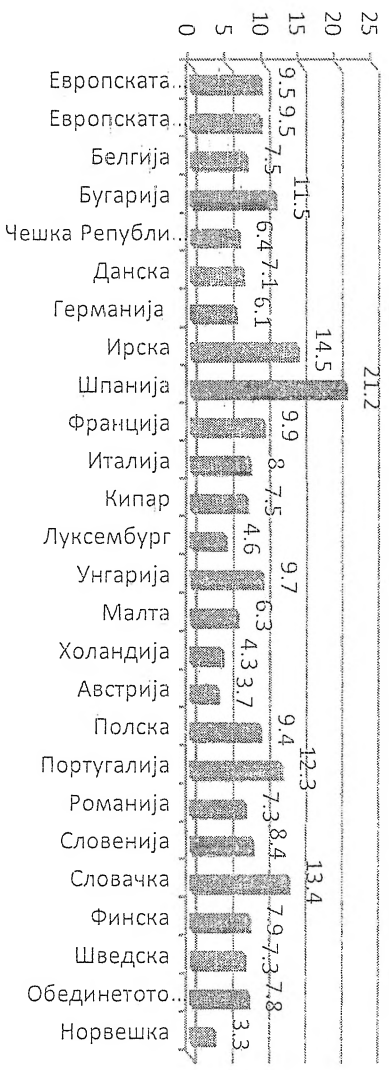
Анализирајќи го периодот од последните три децении во областа на политиките на вработување во овие две земји се покажа дека поактивниот однос на Британската влада за партнерство со работодавците околу превенирањето и санирањето на состојбата со невработеноста имала подобри резултати од патерналистичката поставеност во Германија. Ваквиот однос на Велика Британија во полето на справувањето со проблемот на невработеноста добива континуитет и во првата деценија на 21 – тиот век кога преку програмата наречена *Flexibility* (флексибилност и безбедност) се имплементирани принципите на лисабонската

⁶¹ Во останатите Делови во Обединетото Кралство воведени се слични програми како што е на пример Дополнителната работна сила од 2006 година во Шкотска и проектот Сакам Втора работа од 2005 во Белг.

Декларација за подобрување на работните места и можност за вработување на сите.
 Во овој случај забележително е ангажирањата на државата во развивањето на
 вештините кај работниците.⁶¹

Илустрација 1 Процент на невработеност во Европските земји

Процент на невработеноста во Европските земји

Илустрација 2 Процент од БДР наменета за политики за вработува

Податоците земени од еуростат за 2008 год

5.2. Сличности и разлики во социјалната заштита во Обединетото Кралство и Германија

Кога станува збор за разликите во поглед на социјалната заштита во Обединетото Кралство и Германија прво што е воочливо е дека во Германија тоа е поделено на две позначајни категории (законски регулирано осигурување за задолжителна долгорочна нега и законски регулирано осигурување од несреќи) додека единствениот систем за социјална заштита во Велика Британија, кој води потекло од размислувањата на Вилијам Бевериџ (40 –ти години од минатиот век), се темели врз принципи и тоа универзалност униформност и единство. Во основа системот за социјална заштита во Обединетото Кралство ги имплементира преку системот на трите У размислите на Британските социјалисти од Фабијанското друштво од 19-тиот век. Со увидот во делот мерките за социјалната заштита во Германија и Обединетото Кралство во периодот од последните три децении беше утврдено дека системот за социјална заштита во Германија како задолжителен е еден од најдарежливите во светот. Но и покрај тоа во овој систем се соочи со *дополнителни потешкотии во периодот на обединувањето на двете Германи*. Еден од најголемите предизвици со кои требаше да се соочи овој систем беше унифицирањето на возраста за стекнување на право на пензија. Релаксирана од вакви проблеми, социјалната политика во Обединетото Кралство имаш поголеми можности да се посвети на муниципозното третирање на посебни аспекти како што се олеснувањата на сиромашните, промовирање општествена солидарност, намалување на нееднаквоста и слично.

Дополнителен проблем во Германија беше и трендот на стареење на населението, подеталниот акцент на реформата на пензискиот систем во Германија од 1992 година покажа дека и во овој случај Германија прибегна кон мерки на кредитирање односно финансирање на делот од придонесите за социјалната заштита, со цел да се намалат отпуштањата предизвикани од економската криза. Последните податоци покажуваат дека оваа филозофија на кредитирање или финансирање на социјалната заштита за одредени категории население од страната на државата покажуваат сериозни финансиски проблеми. Пример за вакво нешто е здравственото осигурување каде загубите за 2010 година изнесуваат над 14 милијарди долари. За разлика од Германија, Велика Британија трите Бевериџови принципи подразбираа формирање на неколку служби со цел потполно остварување на шесте столба на шемата за социјална заштита (сеопфатност, класи на осигуреници, паушал придонеси, паушал привилегии, соодветност и единствена администрација). Можеби најзначајното својство на системот за социјална заштита во Велика Британија е неговата разгранетост која со низа закони во периодот 1989 – 2000 година настојувала да ја зголеми мотивираноста за работење да иницира отворање нови работни места и да го олесни менаџирањето со придонесите кои ги исплаќа работодавецот. Идеја водилка на ваквото разгранување е убедувањето дека на ваков начин Британија ќе успее до 21 век потполно да ја укине сиромаштијата и да обезбеди сеопфатна социјална заштита.

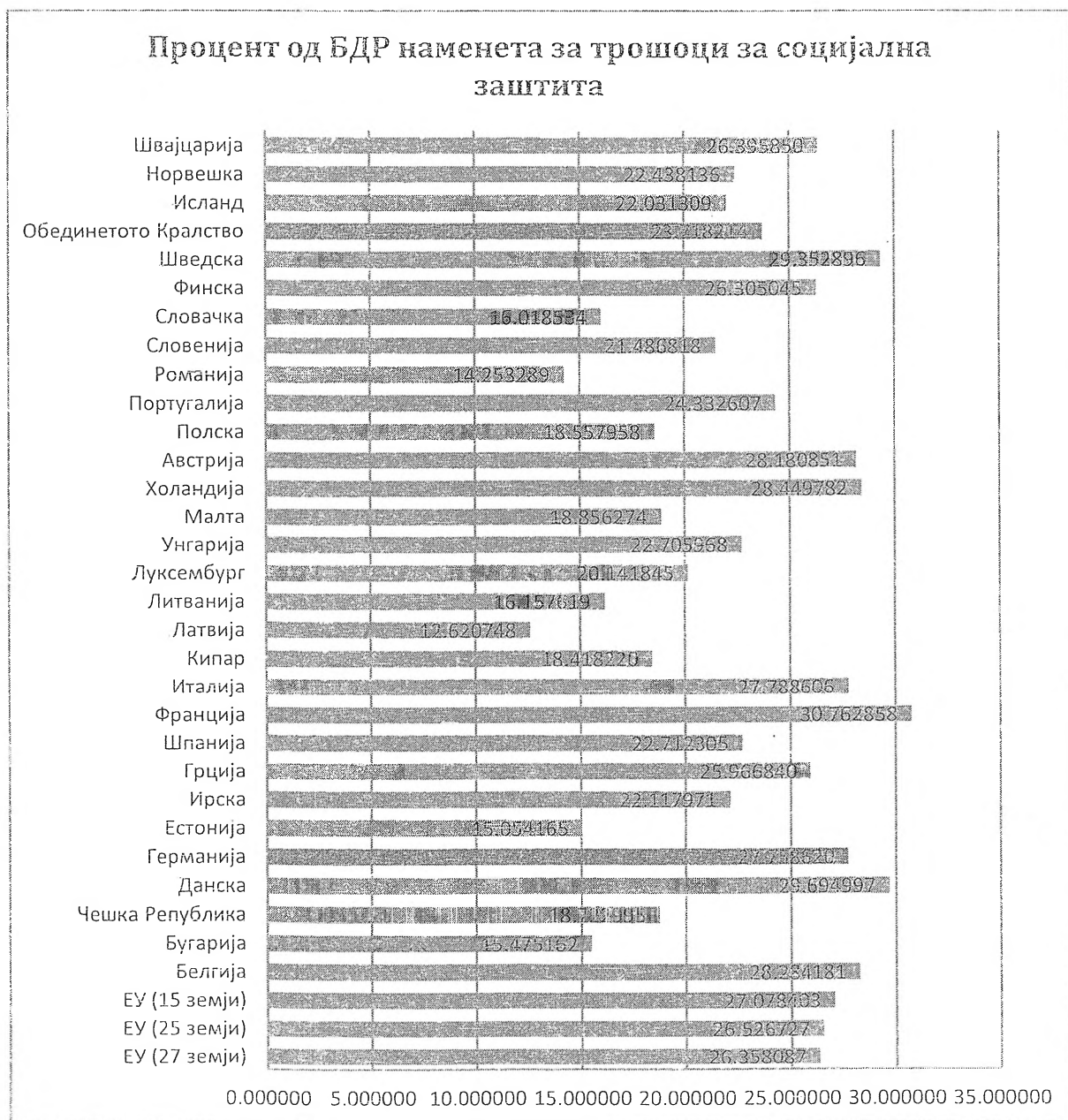
Анализата во овој дел повеќе се сконцентрира на акциите мерките и програмите што беа превземани во Велика Британија во последните три децении. Иако во овој период беше одбележан со менување на идеолошко различни владини

кабинети една од константите на политиките на социјалната заштита беше афирмацијата на логиката на пазарната економија, поттикнување на конкурентноста и анимирање на пазарот на трудот. Она што можеби го доближува британскиот модел на социјална заштита со она во Германија беше мерката промовирање општествена солидарност преку примерот со детскиот додаток во Британија кој е финансирање од даноците најрелјефно може да се отслика меѓу генерацииската солидарност . со ова Британскиот владин кабинет се обидува да изнајде начини за помош на одредени категории население о одреден период од нивниот живот.

Исто така една од позначајните разлики кој ги диференцираат пристапите или политиките за социјална заштита во овие две земји е релативната релаксираност на Британските планери од трендот на стареење на населението. Се чини дека инволвирањето на демографските трендови во креирањето на социјалната заштита во Германија значително ја обременува иницијативноста и детализираното креирање политики. За разлика од Германија политиката на социјална заштита по Велика Британија предвидува финансиска помош само во исклучителни случаи и најчесто тоа го поврзува со целокупната државна стратегија за намалување на сиромаштијата. Вреди да се нагласи дека про-активната поставеност на Британската влада во поглед на социјалната заштита директно задираше и во урамнотежување на нереално високите заработувачки и недостоинствено ниските приходи. На овој начин државата директно влијаеше врз намалување на нееднаквоста. Иновативноста на Британскиот модел забележливо е и во овозможувањето на повеќе начини како да се собираат или одржуваат паричните

надоместоци неопходни за одржување на системот на социјална заштита. Можноста од партнерски однос на приватниот сектор и државата одвара простор за најразличен вид на субвенции бенефиции и мерки за оданочување кои би имале влијание врз висината на приход, што не е сосема случај и со Германија.

Илустрација 3 Процент од БДР наменета за трошоци за социјална заштита

Податоците земени од еуростат за 2008 год

5.3. Сличности и разлики во здравствената заштита во Обединетото Кралство и Германија

При описот на политиките за здравствена заштита во Обединетото Кралство со централен акцент на Велика Британија и Германија беше утврдено дека постојат значајни разлики една од најважните е тоа што политиката за здравствена заштита во Велика Британија припаѓа на т.н. *Национални здравствени системи* додека Германија спаѓа во групата на системи за здравствено осигурување. Тоа меѓу другото значи дека Германија има еден од најцентрализираните системи за здравствена заштита во Европа.

За системот на здравствена заштита на Велика Британија карактеристично е што по воениот период обично од аналитичарите е анализиран во рамките на четири поголеми фази. Интересно е што во првиот период на изразена централизирана контрола кој траел од 1945 до 1989 државата ја превзема водечката улога во обезбедувањето на здравствената заштита за работниците. Ова е посебно забележливо преку намалувањето на одделот на доброволните здруженија и организации со што се стремело кон постигнување сеопфатна бесплатна здравствена заштита.

Во Германија пак здравствената заштита се втемели врз статусот работно место додека придонесите се кофинансирани од работодавецот и работникот. Во тој поглед уште една од позначајните разлики меѓу овие два модела на здравствена заштита е полу јавната структура на администрацијата во Германија. Системот на национална здравствена заштита. Каков што беше посочено го сочинувале три позначајни сегменти болничката нега, извршните совети и локалните здравствени

служби. Кон крајот на 60-тите воведен е четвртиот сегмент во националниот систем за здравствена заштита на Велика Британија а тоа се хоспитациите. Хоспитациите довеле до сериозни идејни конфликти кај креаторите на здравствената заштита во Велика Британија при што се појавила потреба од реформи. Од друга страна пак ваквата иновативност со отворањето на нови агенции и служби не е забележано во Германија каде во истиот период (70 – те години)на појавениот проблем околу зголемувањето на трошоците за здравствена заштита се одговара со зголемување на придонесите во фондовите за здравствено осигурување што довело до сериозна криза на државата на благосостојба. Во Велика Британија долгата борба за признавање на хоспитациите како подеднакво важен сегмент на здравствената заштита била заокружена во 1980 година и на еден начин го најавила периодот на маркетингизација од 1989 година. Овие новини во Британскиот национален систем за здравствена заштита предизвикале одредени потешкотии во правец на сериозна потреба од редизајн на функционирањето и редистрибуцијата на целокупните средства одредени за социјалната заштита.

Наспроти ова ситуација во Германија 80- тите години на полето на здравствената заштита се одбележани со преговорите помеѓу фондовите за болни и синдикатите на лекарите. Од горе наведеново може да се забележи дека и во двете држави во поглед на здравствената заштита се прават напори да се анимира партнерскиот однос меѓутоа помеѓу различни чинители. Генерално гледано овие услуги во 80-тите години на минатиот век и во двете држави не вродиле со успех. Во случајот на Германија тоа е најевидентно со неуспехот на мерките за ренумерирање на лекарите, редистрибуцијата на пратките од фондовите за болни кон синдикатите

на лекарите како и недоволната осмисленост на здравствената реформа на Блум во 1989 година во областа на фармакологијата. Тоа значело огромен дефицит во системот за здравствено осигурување во Германија на крајот на 80-тите и почетокот на 90-тите години.

Една година подоцна (1989) и Велика Британија се обидува законски да направи реформа на системот за здравствена заштита. Во суштина реформите биле насочени кон националната здравствена служба каде биле изделени агенциите за прибирање средства од агенциите за давање услуги била подобрена примарната заштита и надополнет начинот на финансирање на семејните лекари. Без друго основата на сите реформи и измени во системот за здравствена заштита на Велика Британија лежи настојувањето на конзервативната влада неуспешниот партнерски образец да биде заменет со вградување на механизмот на пазарната логика. Во 90-тите години тоа значело своевидно трансформирање на пациентите во консумери. Од таму не зачудува што постоеле обиди за развивање на модел на преговарање во сите можни подрачја на здравствената заштита во Велика Британија. Мора да се напомени дека овие измени и пренасочувана на курсот не го ублажиле се поголемиот јаз помеѓу двата столба на системот – националната здравствена служба и хоспитациите.

Сличен конфликт помеѓу чинителите на здравствената заштита во овој период постоел и во Германија со тоа што таму државата меѓу другото се обврзала да преземе поголема контрола врз работата на фондовите на болните и синдикатите на лекарите, дури и да наложи одредени дејствија на локалната самоуправа доколку овие две институции не ги спроведуваат нивните законски обврски. Дополнителен

проблем, кои што во ова анализа веќе добива константен призивок е унификацијата на двете Германи. Дополнителна потешкотија на системот на здравствена заштита во Германија покрај унификацијата преставувало и со образованието со финансиските обврски кои произлегувале од договорот од Мастрих. Како што веќе видовме ова е веќе исклучително сложена состојба на полето на здравствената заштита во Германија била дополнително обременета и со политичките несогласувања и тешкото постигнување компромис околу неопходните законски измени.⁶²

Кога станува збор за сличностите во системите на здравствена заштита во Велика Британија и Германија се чини дека тие се највидливи во идеолошката измена на носителите на владините кабинети. Тука во прв ред се мисли на симултаното стапување на власт на социјалдемократите во 1977 година, во Обединетото кралство како што покажа анализата во рамките на политиката на третиот пат се направени драстични реформи наречени нов здравствен систем. Тоа меѓу другото значело зајакнување на улогата на државата во националната здравствена служба; предавање на здравствената грижа на локалните власти и развој на партнерства со нив, редуцирање на бирократијата и зголемување на ефикасноста со цел на зголемување на довербата на јавноста во ова служба. Од друга страна пак во Германија пристапот на социјалдемократите во поглед на здравствената заштита има за цел да ја намали дистинкцијата помеѓу јавното и приватното здравствено осигурување. Тенденцијата кон унифицирање на стапката за придонес кон здравствениот систем (во висина до 200 евра месечно)

⁶² Како пример беа посочени забелешките на социјалдемократите за централизацијата и јакнењето на фондовите за болниците.

социјалдемократите во Германија се обиделе да ја искористат за ограничување на прогресивното оданочување на приходите.

Ефектите од лабуристичките реформи во здравствениот сектор придонел за укинување на секоја форма на пазарна поставеност во рамките на здравството, додека фондовите на семејните лекари биле згаснати.

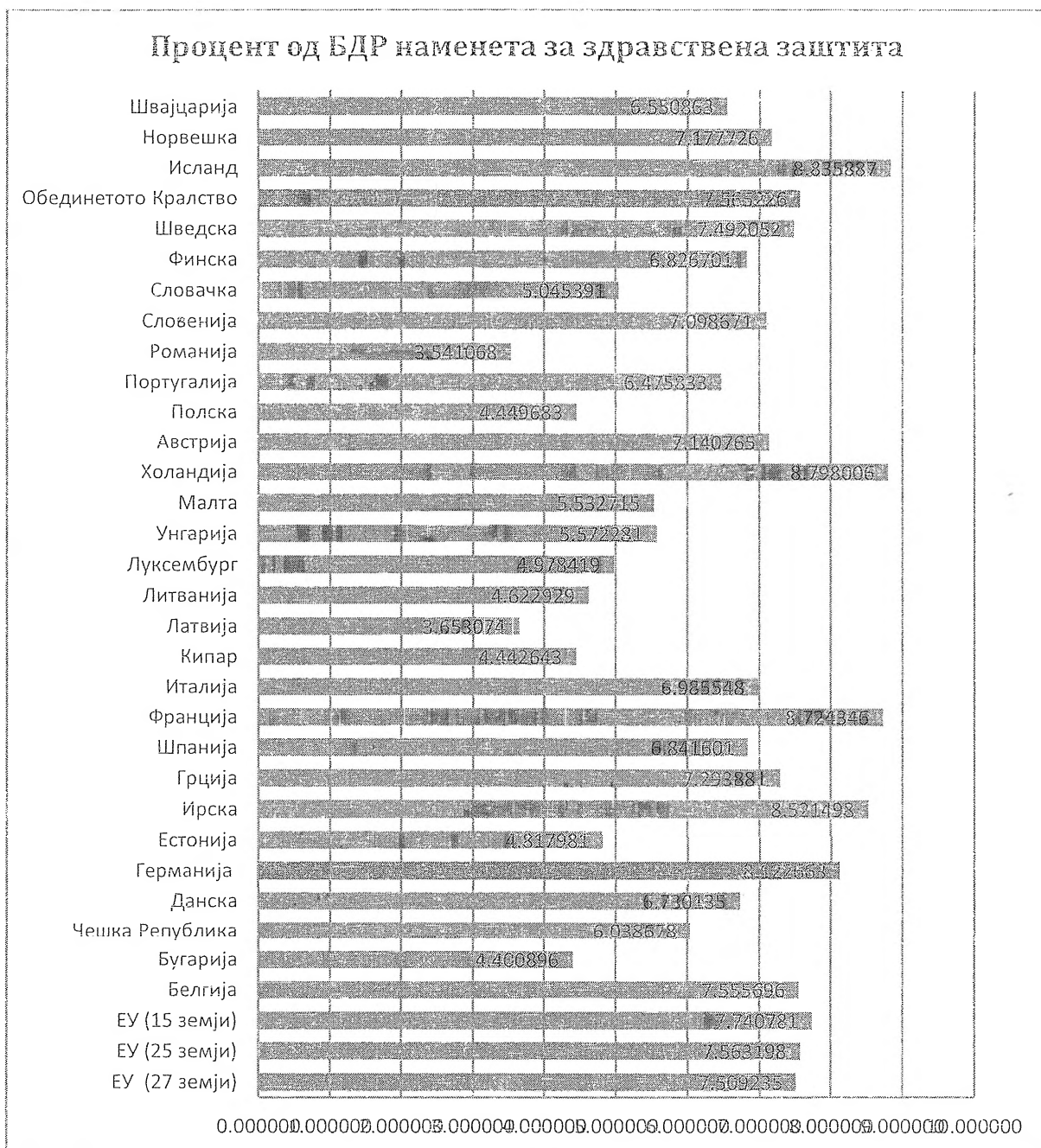
Во поглед на анализата на најновиот период во областа на здравствената заштита во двете земји, анализата ги акцентираше следниве трендови:

Во Германија од 2007 година со новиот закон за здравствено осигурување биле воведени три новини формирање на фонд за здравство униформирана паушална премија кај фондовите за болни и измена на изворите за финансирање за детски додаток.

Во Велика Британија во овој период клучен катализатор во измените на политиката и курсот на здравствена заштита ја превзема т.н. Извршно тело за здравство и безбедност (ИТЗГ). Тоа значи повторно промовирање и зацврстување на соработката со локалните власти. Делокругот на ова тело е низ цела Британија и неговото функционирање е хармонизирано со европското право. Работата на ова тело произлегува од следењето на принципите на добро раководење кои ги има освоено владата на Обединетото Кралство (транспарентност, одговорност, членасоченост, конзистентност и пропорционалност).

И овој период во областа на социјалната заштита на овие две земји бележи разлики во нивниот пристап при што се повторуваат случувањата на Германската држава за поголемо инволвирање во овој домен во периоди со кризи и предизвици додека во Велика Британија повторно се промовира концептот на партнерство.

Илустрација 4 Процент од БДР наменета за здравствена заштита

Податоците земен од еуростат за 2008 год

5.4. Сличности и разлики во детската заштита во Обединетото Кралство и Германија

Кога станува збор за споредувањето на политиките за детска заштита во Обединетото Кралство и Германија, уште еднаш треба да се посочи фактот дека со нашата анализа воглавно беше третиран периодот по 1997 година. Состојбата на ова поле во Велика Британија дека со реформите на лабуристите ова земја се придвижува кон Скандинавскиот универзален модел на претшколска детска заштита.⁶³

Значајно е што во Велика Британија измените на политиките за детска заштита се под директно влијание на научниците. Тоа значеше изработка на своевидна методолошка рамка со која челна група беше кохортата на возраст од 1 до 4 години. Меѓу повеќето елементи на ова рамка беше и афирмирање на филозофијата на социјална заштита за сиромашните од богатите. Или по прецизно експертите по социјална политика во Велика Британија се обиделе да ги пресметаат финансиските издатоци за т.н. одземање од родителите за иднината на децата.

Поставувајќи ја временската граница од 65 години во иднина како период за проекција оваа методолошка рамка и анализа на експертите беше на удар на критиките пред се во поглед на неубедливоста за сузбивање на детската сиромаштија на сите облици и проблемот со вработувањето на младите жени мајки. Дополнителен проблем се појавува околу вистинската финансиска конструкција и издвојување од јавниот буџет за ова намена. Во Германија, слично како и во делот на анализите на политиките за вработување и политиките за грижа за старите лица

⁶³ Есенција на овој модел е да се зголеми вработеноста на жените подобрување на економскиот раст и намалување или искоренување на детската заштита. Ова се трите таргет полиња и на реформите.

сите планови и проекции за детската заштита тргнуваа од состојбата со наталитетот. Вреди да се нагласи дека целокупната политика за детска заштита во Германија освен што водела сметка за демографскиот тренд ги инкорпорирала и областите за домување и станбени прашања. Една од практичните мерки превземени на почетокот на овој век во Германија беше реформата за шемата на родителска оставина со што се подобриле можностите за парт тајм вработување и враќање на мајките на пазарот на трудот. Како куриозитет треба да се одбележи дека во периодот кој што е анализиран состојбите со детската заштита биле значително поразлични во двете Германи со што Источна Германија предничела. Анализата покажа дека всушност на ова поле нема некој позначителни подобрување до 2005-та година. По овој период воведени се некој измени во детската заштита во Германија од кој најзначајни се оние кои ги афирмирале правата и привилегиите на брачните двојки. Сосема разбирливо во прв план на ова политика било поттикнувањето оформување на семејства. Во овој период се формирал и т.н. сојуз за семејството (кој бил под закрила на министерството за семејство) и кој се разгранил низ целата земја преку т.н. локални сојузи за семејството. Иницирајќи нај различен вид на активности од типот на советување и работилници Германската држава преку оваа иницијатива ја развива кооперативната димензија на детската заштита. Особена иновативнос во овој партнерски однос, покрај државата (министерството) локалните власти доброволните здруженија и граѓани се појавила и научната заедница. Овие сојузи во рамките на нивното функционирање отворале теми со кои што се настојувало (а делумно имало и успех) да се разгледаат можностите за: организирање јавна детска заштита, отворени часови за администрација,

модифицирање на работното време на јавниот транспорт и слично. Интересно е да се напомене што оваа иницијатива била оценета како делотворна и од политичките опоненти и била продолжена и по смената на власта.

Од досега напишаното можеме да потврдиме дека барем во делот на детската заштита и во двете земји се развиваат модели кои инкорпорираат најразлични социјални чинители од кои неизоставен дел станува научната заедница. Тоа само говори во прилог на потребата од уважување на демографските трендови и проценки при креирањето на политиката за детската заштита како своевиден Европски стандард.

Илустрација 5 Процент од БДР наменета за политики за детска заштита

Податоците земен од еуростат за 2008 год

5.5. Сличности и разлики во заштитата на стари лица и пензиски систем во Обединетото Кралство и Германија

Ако во претходните споредби можеше да се најде на разлика во ползувањето на демографските трендови при креирањето на политиките, случајот со заштитата на старите лица и пензиските системи во Велика Британија и Германија покажува дека изтите исклучително тргнуваат токму од движењата за стареење на населението. Од наведеното во претходното поглавје се покажа дека овие проекции се прават дури и до 65 години во иднина сепак кога станува збор за особините што ги разликуваат пензиските системи во Велика Британија и Германија треба да се нагласи дека пензискиот надоместок во Обединетото Кралство најчесто се обезбедува од 3 извори од кои едниот е основната државна пензија која е сеопфатна и задолжителна (остафштина на Бевериџ) а другите два столба се дополнителната пензија и професионалните односно лични пензии. Карактеристично е тоа што во последниве две децении во Велика Британија дојде до менување на учеството на државните и приватните средства при оформувањето на пензискиот надоместок. Односно, претходниот сооднос од 60% државен влог наспроти 40% од приватните фондови беше заменет со 40% наспрема 60%.⁶⁴ Од друга страна пензискиот систем во Германија втемелен врз меѓу генерациските трансфери диференцира неколку вида на пензионери таквата подела на пример може да се каже дека пензионираните работници во својот надоместок го добивале исклучиво од државниот фонд биле поделени на мануелни и не-мануелни работници а одредени категории на службеници биле задолжително членови на посебни шеми креирани со колективни

⁶⁴ Најдобра илустрација за ваквата потреба е фактот што обединетото Кралство има најмала зголемена насива од БДП во Европа и таа изнесува 24%.

договори. Само - вработените најчесто членувале во приватни пензиски фондови. Вреди да се нагласи дека пензискиот систем на Германија на корисниците на старосни пензии до над 35 години придонеси им овозможувал избор од колку години ќе почнат да ја примаат пензијата (60 во случај на хендикепираност или 63 години). Во случајот со Германија се смета за клучна реформата на пензискиот систем од 1992 година кога меѓудругото биле усвоени следниве измени преминување од бруто кон нето индексирање на плати, постепено зголемување на возраста за пензионирање раст на федералните субвенции и слично. Овие реформи биле мета на сериозна критика во јавноста. Една од посериозните пречки за оживотворување на овие измени повторно било обединувањето на двете Германи. Како дополнителни потешкотии се појавиле растот на невработеноста и сивата економија во источна Германија со што се намалиле придонесите во задолжителните пензиски фондови а стапката за пензиско осигурување се зголемило. Во обидот да се надмине дискрепанцата помеѓу состојбата во источна и западна Германија била мерката зголемување на возрасната граница за пензионирање. Владините планери дополнително се соочиле и со реакциите од страна на синдикатот.

Од друга страна пак анализата на реформите на пензискиот систем во Велика Британија не покажаа слична социјална завриеност. Наместо тоа беа анализирани придонесите на научната заедница о справувањето со предизвиците пред кои стои пензискиот систем во следните 20 до 30 години. Од позначајните прашања биле разгледувани тензиите помеѓу пензијата и инфлацијата, помеѓу средствата од проверените бенефиции и сеопфатната државна пензија, проблемот со тоа дали

нееднаквоста во изворите на приход ќе резултира со поголема нееднаквост во пензиите, како да се обезбеди поголем избор и флексибилност при избирањето на фондот, како да се обезбеди раст во личните пензии попатено со намалено учество во професионалните шеми, дилемата дали вторите пензиски столбови треба да станат задолжителни, проблемот со отворањето на пазарот за лични и приватни пензии во Европа.

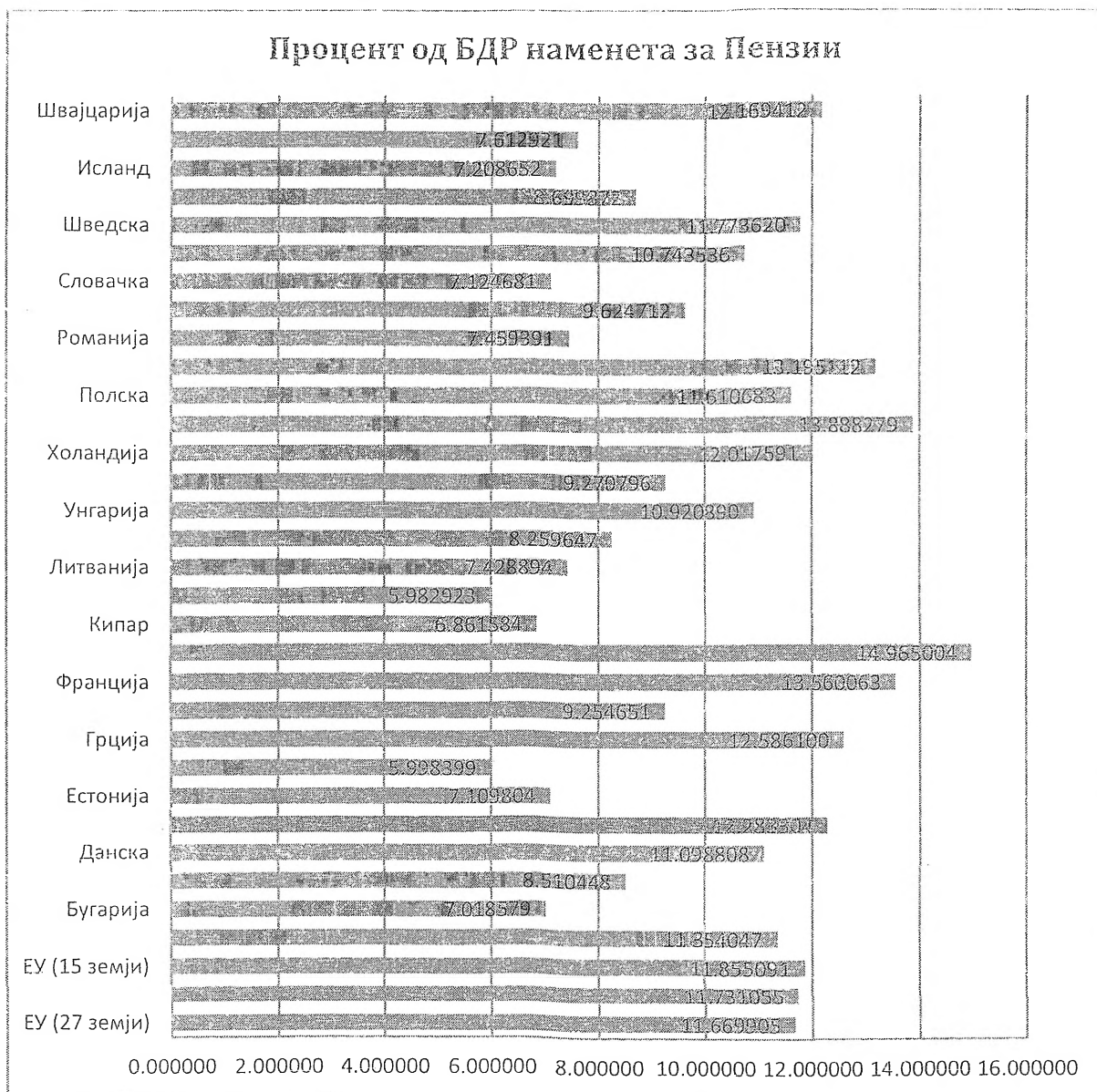
Очигледно е дека и Обединетото Кралство се соочува со проблемот на обезбедување одржлив пензиски систем но тро-столбниот фундамент на пензискиот надоместок се чини како добра основа која би можела да надмине поголем дел од проблемите и предизвиците кои што стојат во иднина.

Од претходната претстава за состојбите со пензиските системи во овие две земји неодминлив е впечатокот дека во Германија јавноста не дозволува ова прашање да биде водено и решавано само од политичките и научните структури. Беше напоменато дека демографскиот фактор игра значајна улога во пензиската политика на Германија меѓутоа и другите аспекти од реформите во пензискиот систем како што е намалувањето на пензиите или заострување на критериумите за инвалидска пензија наишле на сериозен отпор во јавноста. И во овој случај посериозен знак на прашање се ставаат мерките на социјалдемократски ориентирана влада, која како и во некој други области на социјалната политика прибегнуваа кон финансиско инјектирање како решение на проблемот. Тоа значи испитување на мерката за зголемување на федералниот придонес во пензискиот систем.

Анализите на сличностите и разликите во неколку подрачја на социјалната политика во Обединетото Кралство (со посебен акцент на Велика Британија) и

Германија покажуваат дека во соочувањето со посериозните проблеми двете земји имаат различни пристапи. Како особина на Германскиот модел и практика се издвојува искористувањето на финансиските инјектирање од државата како решение за скоро сите проблеми, додека Велика Британија се претпочита партнерскиот однос со редица социјални чинители, иницирање про-активен однос на корисниците и почесто ползување на предностите на придонесот на научната заедница.

Илустрација 6 Процент од БДР наменета за Пензии

Податоците земени од еуростат за 2008 год

Заклучок

Од досегашното истражување произлезе и очекуваното: дека е тешко да се дефинира само со единствена дефиниција проблематиката на држава на благосостојба од фактот дека нема унифициран модел на овие држави и дека тоа е различна во сите држави и слободно може да се каже дека секоја држава има сопствен уникатен систем на социјална политика и заштита која малку или многу различни од другите држави и дека секоја држава преставува “*sui generis*” држава на благосостојба која како таква е производ на историски, политички, културен и пред се економски фактор кои што дејствувале вклучувано во креирањето и оформувањето на државите на благосостојба.

Од истражувањето исто така произлегува фактот дека различни социјални теории имаат различно толкување за тоа што претставува и какви функции има социјалната држава. Според едни автори централната идеја на концептот “држава на благосостојба” е дека таа го познава одговорноста на општеството во делот на планирање и дополнување на главните потреби на населението, употребувајќи ги сите можни средства и човечки ресурси. Други пак укажуваат на главната цел на државата на благосостојба кои преставуваат социјални програми за заштита или помош за сиромашните, како клучна цел, со која е проследена со трансфер на пензии, надомест за невработени, инвалидска грижа, детски додатоци и др каде што редистрибуцијата не е само прашање на трансфер на средства од богатите кон сиромашните туку тоа преставува многу посложен процес.

Постојат разлики и во толкувањата на поимот на држава на благосостојба помеѓу таканаречените Континентално- Европски автори и Англо -Скандинавски автори. Ова диверзација подобро го појаснува Боноли, така на пример, забележува Боноли во голем дел од литературата на Англо-Саксонската традиција вниманието при класифицирањето на социјалните политики е насочено кон „квантитетот“ на мерките на благосостојба, односно димензијата која одговара на прашањето „Колку?“, додека кај континентално - европските автори (пред се Французи) вниманието се концентрира врз различните модели на мерките на благосостојба, димензијата која одговара на прашањето „Какви?“, и во исто време го занемарува квантитетот на мерките кои ги овозможуваат различните системи.

Имајќи ги во предвид модерните концепти како и дефинирањето што ги спомнавме погоре може да се доаѓа до заклучок за две особини или карактеристики на социјалната држава. Првата карактеристика е дека вклучува поширок степен на интервенција од страна на владата или државата во сферата на економскиот и социјалниот живот, и на тој начин социјалната благосостојба е составен дел на државата кое што функционира како општествена одговорност на владите. Ова функција на социјалната држава е потенцирано од страна на голем број еминентни автори во нивниот напор за да се дефинираат базичните критериуми за дефинирање на тоа дали државата е „Држава на благосостојба“, или е „држава заштитник“, врз ова тие разликуваат два критериума:

Првиот критериум е историска трансформација на функциите на либералната држава, кога на своите функции како што се одржување на редот и мирот, спроведување на законите поврзани со гарантираните права на поединците,

одбрана на државата од надворешните закани, им се додава и една економска функција со кое повеќето од дневните административни активности се предмет на социјалните потреби и услуги. И вториот критериум е институционализација на оваа функција во многу поголеми размери во административни насоки, и преземање на одговорност во континуирана и универзална форма.

Од истражувањето произлезе дека формирањето на "држава на благосостојба" може да се перцептира како еден долг историски процес на "преструктурирање" во сферата на социјалната заштита. Европскиот изум што подоцна се нарече "држава на благосостојба" се појави како резултат на бавниот процес на експериментирање на политиките, кој започна со "либералната мисла" со поддршка на конзервативците околу средината на XIX век и заврши со основање на социјалната безбедност во многу држави во втората декада на XX век. Социјалната заштита беше еден голем напредок на европските држави. Претходно, управувањето со социјалните ризици беа сведени на доброволна иницијатива и тоа најчесто организирано од страна на институции закотвени на локално ниво. Овие услуги функционираа преку соодветни интервенции и се сметаа како добротворни цели кои општеството доброволно им помага, односно им прави услуга. Така корисниците беа стигматизирани, често губеа од нивните граѓански и политички права. Крајната дистрибуцијата на помош зазема различна форма на организирање кога социјалните услуги од локално ниво станаа национални тс еднакви за сите граѓани. Веќе цел на социјално осигурување беше да се обезбедат стандардни бенефиции, на непристрасен начин, преку автоматска форма, базирана на правата и прецизните обврски, според однапред утврдените процедури и во рамките на националните хоризонти каде што сите поединци

односно државјани на таа држава биле предмет на овие нови правила. Современите програми на социјална благосостојба датираат од 1930 до 1940 година, кога за првпат во САД, Обединетото кралство и во другите западно Европски земји беа имплементирани сеопфатни политики за социјално вклучување и политики против сиромаштијата. Според одредени теории ваквите програми ги имаа следните карактеристики: тие обезбедуваат „последна надеж“, за луѓето кои немаат извори на поддршка, секој граѓанин има законско право на надомест кои се одредуваат со посебни законски акти, месечната плата треба да гарантира еден нормален живот и треба да бидат доволни за трошоците за живот.

Следејќи ја еволуцијата на државата на благосостојба неизбежен е и придонесот на политичките партии и нивните идеологии во креирањето и развивањето на овие држави, каде што освен лево ориентираните политички партии или движења и либерализмот кои што имаат неспорни заслуги во развојот на социјалните држави, голема улога во креирањето на државите на благосостојба играле и десно ориентираните политички парти особено после втората светска војна кога и тие го сфатија потребата за воведување на социјални елементи или мерки во уредувањето на државата, но секогаш овие мерки ги поврзуваа со поголемата ефикасност што економијата би ги имала ако постојат овие социјални мерки. Така на пример, првите чекори до државата на благосостојба се превземени од управувачки конзервативни класи и либералните демократи, кои се сметаат како првите вистински архитекти на модерните држави на благосостојба во светски рамки. Бизмарк сметаше дека „ Sozialstaat,“ или преведено социјална држава е вистинскиот „рецепт“, против марксистичкиот социјализам, и начин за да се добие довербата на

пролетаријатот спрема Рајхот на Вилхем. Многу други значајни автори при анализа на државите на благосостојба се задржуваат на улогата која ја играат работничките класи преку работничкото движење и влијанието на партиите од левиот и десниот спектрум на партискиот систем, во изградбата на државата на благосостојба. Според ова видување, нивото на социјална заштита кое го обезбедува државата на благосостојба зависи од капацитетот за мобилизација на работничката класа. Во најголем број случаи, интересите на работничката класа ги застапуваат левите партии (лабуристичка, социјалдемократска и сл.) кои кога ја имаат власта во свои раце, се во состојба да усвојат „дарежливи“ универзалистички социјални политики, и на тој начин да ги демодификуваат оние кои примаат плати. Од друга страна пак конзервативните партии, социјалните политики ги поврзува со нејзините економски политики, но како политики од социјална сфера сепак постојат. Тие сметаат дека државата не треба да им помага на луѓето кои доаѓаат од пониските класи на општеството, особено доколку не сакаат да учествуваат во пазарот на работна сила и доколку не придонесуваат за државата. Го поддржуваат тој концепт бидејќи на тој начин се губи врската меѓу иницијативноста, трудољубивоста, способноста и општествениот успех и на сметка на даночните обврзници се промовираат негативни општествени вредности како индиферентност, мрзеливост и неспособност.

Што повеќе влегуваме во анализата на државите на благосостојба, што повеќе се анализираат и пристаите на значајните мислителите кои пишуваат за ова проблематика и што повеќе се анализираат државите во делот дали тие се класични држави чувари или држави на благосостојба, доаѓаме до интересен и изазивачки

заклучок кој ќе отвори и понатамошни дебати па можеби и несогласности со нашата теза дека веќе во светото не постојат класични држави чувари и дека секоја држава во себе има социјален елемент било тоа во делот на социјалната политика или во социјалната заштита. Овој заклучок произлегува од истражувањето што беше направено во оваа дисертација каде што добар дел на автори се согласуваат со тврдењето дека социјалната заштита може да ги задоволи основните потреби за преживувањето на луѓето, со тоа што за сите поединци, семејства и групи се предвидени основните социјални и економски потреби. Во исто време, тоа може да има пошироко влијание врз квалитетот на животот на поединците и групите преку развивање и ослободување човечки потенцијал, олеснување на структурни промени, зголемената стабилност, унапредување на социјалната правда и кохезија и промовирање на економскиот динамизам. Концептот на заштита од страна на државата се однесува на суштинскиот дел од организираниот социјален живот, чија цел е да се задоволат основните потреби: храна, засолниште, облека, вработување, здравствена заштита. Овие потреби се од суштинско значење и се едни од главните основи на човечкиот живот. За оние општества кои нема да ги земаат предвид исполнувањето на овие потреби, тие општества се неорганизирани односно нефункционални. За потребата за социјална заштита на поединците, историски се развиле различни институции на социјална солидарност. Тие почнуваат со семејството, роднините, пријателите, добротворни организации кои работат на поделба на институциите за социјална заштита основани од државата, како што се социјално осигурување, социјална помош и заштита и др. Во поширока смисла, политиката за социјална заштита вклучува цели за поддршка на поединци/групи на

општеството кои имаат потреба, како и инструментите кои се користат за постигнување на овие цели, како што се јавните институции за социјална заштита.

Поаѓајќи од заклучокот на антропологот Петар Кропткин дека: Видовите кои преживуваат не мора секогаш да се помоќни, но битно е да бидат блиску еден до друг. Па затоа многу е тешко или невозможно да поединецот расте, развива и обезбедува услови за живот без поддршка на општеството па и државата, ова тврдење на Кропткин укажува на огромната улога што државата ја игра врз животот на луѓето и неизбежната потреба од државата особено државата на благосостојба во секојдневниот живот на граѓаните која што е поврзано со следниот наш заклучок што произлезе од ова истражување а тоа е придонесот на различните пристапи во креирање на социјалната држава. Основите на создавање на социјална држава може да ги најдеме во атинското општество. Атичкото општество ја поддржуваше индивидуалната слобода; активното учество во јавниот сектор и владата. Истовремено, таа ги прифати разликите помеѓу богатите и сиромашните; улогата на владата во економските и социјалните прашања; исто така тие веруваа во добрината на многу работи кои покасно станаа дел од државата.

Тешко е да се одредат специфични датуми за раѓањето на идеологиите или теориите. Тие се создавале во минатото и постепено се применувале со текот на време. Придонесот на Хобс во дебатите за материјална благосостојба се состои од основниот теоретски аргумент, во тоа дека нема едно „општество“ со колективен интерес туку повеќе индивидуи егоисти кои имаат заеднички интереси. Џон Лок имаше либерални гледишта. Тој го критикуваше диктаторијалниот, апсолутниот систем која владееше во тоа време и се бореше за примат на правото, законот,

религиозната толерантност и сл во општеството. За помошта кон сиромашните тој имаше директен став а тоа беше зајакнување на легислативата за помагање на сиромашните. Џон Лок имаше либерални гледишта. Тој го критикуваше диктаторијалниот, апсолутниот систем која владееше во тоа време и се бореше за примат на правото, законот, религиозната толерантност и сл во општеството. За помошта кон сиромашните тој имаше директен став а тоа беше зајакнување на легислативата за помагање на сиромашните. Во групата на лица кои придонесоа за социјалната благосостојба треба да се наведе и Жан Жак Русо. Тој настојуваше да држи цврста позиција во врска со неговото работење во врска со нееднаквоста и сиромаштијата. Русо веруваше дека луѓето се родени со тенденции за само згрижување и помагање на другите доколку тоа е потребно, тој веруваше дека индивидуализмот и алтруизмот можат да соживеат и да влијаат позитивно. Томас Пеин беше една од главните фигури кој го потврди сеопфатниот систем на социјалната благосостојба преку придобивките од социјалното осигурување, како и превенција и олеснување на сиромаштијата. Тој ја поврзуваше програмата на социјално осигурување со неговиот политички демократски систем и веруваше дека во еден демократски систем оваа програма може да се реализира. Главната разлика помеѓу конзервативното и либералното гледиште во врска со социјалната благосостојба е во однос на улогата на владата во обезбедувањето на помошта. Претставниците на либералната теорија веруваат дека владата може и треба директно да им помогне на граѓаните. Конзервативците се скептични во однос на способноста на владата да им помогне на оние што навистина имаат потреба од тоа и дека владините програми се повеќе штетни отколку корисни за нив. Што се

однесува до државата на благосостојба и социјалните политики, голем удел и пристапот на Рикард Титмус (1974). Титмус - која е инспирирана од онаа на Виленски, постојат три вида на социјална политика и тоа резидуална, индустриска и институционално-редистрибутивна. Застареноста на ваквата класификација на системите на социјална држава се должи на фактот што е конструирана врз претпоставката за т.н. *органско-механичка устројба на општеството*, која е карактеристична за раниот развој на социјалната политика на Запад. Првиот вид на социјална политика - *резидуалната* се темели на претпоставката дека постојат два природни канали со кои се задоволуваат индивидуалните потреби: приватниот пазар и семејството. Вториот вид или *индустрискиот* модел на социјална политика се темели на постигнувањето и трудот, а вклучува голем спектар на социјални институции - особено образовните, јавноздравствените како и институциите за социјално осигурување како додаток на економијата.

Паралелно со рецентните усилби за унифицирање и стандардизирање на единствена социјална политика во областите на социјалната држава и државата на благосостојба во рамките на Европската унија, Улогата на Обединетото Кралство и Германија е огромна, имајќи го во предвид традицијата и успехот во полето на социјалните политики што ги спроведуваат и храбро ги реформираат во согласност со предизвиците кои ги вметнува современиот поредок на живеење, овие факти се огромна општествена и научна актуелност, кои се подразбираат самите по себе.

При анализата на политиките на вработување во Обединетото Кралство произлезе дека во Обединетото Кралство никогаш немало добри политики за вработување и затоа многумина автори ја дефинираат Велика Британија како

држава со најлоша стапка на невработеност во Западна. Се смета дека односот или политиката кон необработеноста во Велика Британија во овој период би можела да се подели на три фази. Првата фаза која завршува во 1986 и ја одбележува цврстото конзервативно владеење со државата, се карактеризира со извесно прогресивно ослободување од „потребата за работење“ како предуслов за да се уживаат државните бенефиции како невработено лице. Ова ослободување е резултат на поделбата на дотогаш единствената канцеларија за евидентирање на невработените во две посебни канцеларии (служби) што го направило секое аплицирање за работа многу посложено. Дотолку повеќе што во периодот 1982-86 примателите на социјалниот надомест како невработени немале ни обврска да се пријават за евентуално отворените работни места.

Во втората фаза со почеток од 1986, државата воведува многу порестриктивен модел на евиденција на невработеноста, што се забележува во интервјуата насочени кон изнаоѓање работа (т.н. Restart interviews), задолжително воведени на секои шест месеци за невработените. Во оваа фаза, претходното „прогресивно ослободување од потрагата по работно место“ е заменета со „активно барање работа“. Двете служби (за додатоци на невработените и центарот за вработување) се обединети, а десет години од почетокот на оваа фаза, воведена е институцијата личен советник за прашања околу насочувањата на барателот на работа.

Третата фаза е периодот на владеење на лабуристите на Тони Блер (по 1997) и во поглед на државните политики за вработување неа ја одбележуваат значителни издвојувања на буџетски средства за намалување на невработеноста. Овие мерки на буџетско трошење биле придружени со поцврсти обврзувања на невработените

кон државата. Сетот на мерки кој е спроведуван со цел намалување на невработеност во периодот на Тони Блер е дел од политиката на Третиот Пат (за татко на оваа политика е сметан економиологот Ентони Гиденс) и е познат под името **Новиот Договор** (New Deal).

При анализа на социјалната заштита во Обединетото Кралство особеноста на системот на социјална заштита во Обединетото Кралство, наспроти другите европски земји, се состои во тоа што, истиот е воведен релативно подоцна – по втората светска војна. Иако нацртот и содржината на социјалната заштита ја имал подготвено Бевериџ уште во 1942 г. Во основа, системот на социјална заштита поврзан со името на Вилијам Бевериџ од 40тите години на минатиот век е постулиран врз три принципи или столбови: универзалност, униформност и единство (universality, uniformity unity – на англиски јазик попознат како доктрината на Трите У).

Дел од позначајните слабости на овој модел се: несоодветноста и слабо покривање на придобивките, што значи дека други бенефиции мора да се пополнети, а овие системи беа под различни правила од страна на различни агенции.

И покрај недостатоците, Национално осигурување уште води сметки за повеќе од половина од трошоците за социјално осигурување во Велика Британија. Но, неуспехот на планот за покривање на населението доведе до зголемување на зависноста на средствата тестираните бенефиции, а особено основната придобивка - Национална помош, подоцна преименувана како Дополнителни корист, а потоа како поддршка на приходите.

Во делот на анализата на здравствената заштита во Обединетото Кралство она што карактеристично е улогата на извршното тело за здравје и безбедност ИТЗБ (Health and Safety Executive). Ова тело се состои од Управен одбор кој го сочинуваат 12 директори кои немаат извршна функција и околу 3500 вработени. Членовите на Управниот одбор ги именува на државниот секретар за вработување и пензии по консултации со организациите кои ги претставуваат работодавците, вработените, локалните власти и другите. Во персонал на ИТЗБ се вклучени инспектори, советници за политика, технолози, како и научни и медицински експерти.

Во функционирањето на ова тело, значајна улога има и соработката што ја развива со локалните власти. Локалните власти заедно со ИТЗБ формираат партнерски тимови (се состојат од членови на ИТЗБ и персонал на локалната власт) и за спроведување на нивната политика, која најчесто се однесува на дистрибуција на средства, сместувачки сектор одмор и слично, имаат формирано офицер за мрежна врска помеѓу регионалните канцеларии. Овие канцеларии, пружаат совети и поддршка. Службата е реконструирана во 2006 година, и обезбедува стратешки надзор над партнерството, со цел да ја зголеми нејзината ефикасност во подобрувањето на здравјето и безбедноста - вклучувајќи и примена на приоритети за локалните власти. Бордот на локалната самоуправа, кој се состои од советници во локалната власт, и бил основан во 2006 година, редовно има средби со извршниот одбор на ИТЗБ. Одржуваат стратешки дијалог за прашања на локално и Централно ниво, на тој начин, владата делегира дел од овластувањата поврзани со и безбедноста.

Во делот на анализата на политиката за заштита на најмладите во Обединетото Кралство, поисцрпен фокус ќе биде ставен врз периодот 1997-2005, од причина што, со реформите усвоени во овој период, детската заштита во Велика Британија се придвижува кон т.н. скандинавски универзален модел на претшколска детска заштита. Суштината на овие реформи, е зголемување на степенот на вработеност на жените, подобрување на економскиот раст и сузбивање на детската сиромаштија.

Во рамките на анализата на можните резултати од ваквата реформа, тим од економисти и експерти по социјална политика изработиле Методолошка рамка, во кои се анализираат придобивките и издатоците на ваквата реформа. Критичната кохорта за која се прават анализите за користа и чинењето на оваа анализа се сите деца во Обединетото Кралство на возраст од 1 до 4 години.

Втората позначајна димензија коа е анализирана со оваа методолошка рамка е нето влијанието врз јавните финансии, односно претпоставката дека ваквите мерки за детска заштита ќе бидат обезбедени од зголемени даночни приходи на профитот. И во овој случај се забележува филозофијата на социјалната заштита на сиромашните од страна на побогатите. Таа филозофија е препознатлива по максимата одземање од родителите на краток рок за вложување во децата долгорочно.

Од анализата на заштитата на старите лица и пензискиот систем во Обединетото Кралство може да се издвои сериозноста на анализата за иднината на пензискиот систем во Обединетото Кралство, тргнуваат од проекциите за демографските промени за неколку децении однапред. Со оглед на тоа дека

пензискиот надоместок во Обединетото Кралство се обезбедува поретко од два, но најчесто од три извори или столбови, од кои едниот е државната шема за пензиски надоместоци (Basic State Pensions), попознат и како систем на тековно финансирано пензиско осигурување (исплатен си како што заминуваш pay as you go - PAYG) вториот, или попознат како втора дополнителна пензија (State Second Pensions), додека третиот столб го сочинуваат професионални (occupational) и личните (personal) пензии, се чини дека, токму дизајнот на државната шема придонесува оваа земја да има значително различна состојба во поглед на европските.

Во делот на анализата на политиките на вработување во Германија може да се издвои Кејнзовата логика на регулирање на пазарот на трудот, редица земји во Европа, меѓу нив и Германија се свртеа кон мерки како што се подобрувањето на меѓународната конкурентност, раст и нова генерација на работни места кои ги ограничија даночните и регулаторни ограничувања на аранжманите на социјалната заштита. Тука неизоставен дел беше и заштитата на невработените. Сето ова беше наложено на субјектите во стопанството, со цел да се добијат задоволителни показатели околу движењето на невработеноста. Клучниот проблем кој тогаш се појавуваше беше моделот со кој ќе бидат проактивно интегрирани или реинтегрирани во системот на работни места и кариера, оние кои немаа постојано работно место. Се појавуваше колизија помеѓу новите проактивни мерки за поголема вработеност и старите шеми на социјална заштита на невработените. Исто така како пречка се појавуваше и растечката флексибилност на пазарот на трудот, која се очекуваше да се здружи или ги апсорбира неколкуте политики за невработените кои се темелеа на правата на оваа категорија граѓани и оние кои беа

во полза само на одреден круг невработени. За Разлика од Обединетото Кралство, во Германија политиката на вработување ја спроведува единствена институција. Позната е под името Федерална агенција за вработување (*Bundesagentur für Arbeit*) Она што е карактеристично за системот на вработување во оваа земја во овој период е префрлањето на грижата за финансирањето на целиот проект од федерално на локално ниво и обратно.

Системот на социјална заштита во Германија, одредени аналитичари го делат во две позначајни категории и тоа: *законски регулирано осигурување за задолжителна долгорочна нега (gesetzliche Pflegeversicherung)* во која како корисници се јавуваат сите личности кои се членови на фондот за задолжително осигурување од болест а ги покрива ризиците од долгорочна нега (оние кои не се дел од оваа шема или фонд, имаат обврска да склучат договор со приватни фондови за долгорочна нега) и *законски регулирана осигурување од несреќи (gesetzliche Unfallversicherung)* каде носечки институции за покривање на овој вид осигурување се институции од приватниот сектор, земјоделието и институции за осигурување од несреќи во јавниот сектор (своевидни државни фондови за осигурување од несреќи) кои ги опфаќаат вработените, самовработените, учениците и студентите децата во целодневните центри за грижа, лицата на рехабилитација и други. Со оглед на тоа дека германскиот систем на социјална заштита е еден од најдарежливите во светот, тогаш воопшто не изненадува висината на средствата што федералната влада ги користи за оваа намена. Според одредени пресметки, Германија во 1993 година потрошила 10,3 % од БДП за оваа намена. Во 2010 година, Федералната влада на Германија реши да вложи дополнителни 22,5 милијарди долари за заштита на

системот за социјална заштита, како одговор на економската криза од претходната година.

Во делот на анализа на здравственото осигурување во Германија може да се потенцира фактот што Германија спаѓа во групата на системи за здравствено осигурување, заедно со Франција, Австрија, Белгија Луксембург и др. Системот на здравствена заштита во Германија е еден од најцентрализираните по Европа според својата структурна и организациска поставеност. Генерално гледано, надоместокот за здравствена заштита делумно приватен (се однесува пред се на амбулантната нега, дел од болниците и клиники) а делумно јавен (одредени болнички услуги). Ова ми дозволува на пациентот избор на матичен лекар. Трошоците се подмираат од различни фондови. Една од општите карактеристика на германскиот систем на здравствено осигурување е тоа што од задолжителното здравствено осигурување, се до 2007 година биле ослободени најбогатите германци, за да од оваа година тоа биде потполно задолжително за сите.

Основно обележје на политиката за заштита на најмалите во Германија е дека таа долго време беше детерминирана од доминантниот модел на татко-хранител во семејството. Според овој модел, мажот има обврска да се погрижи за благосостојбата на сите членови на семејството, додека жената или мајка е задолжена за децата, што подразбира потполно или времено оддалечување од пазарот на трудот. Подоцнежниот односно релативно рецентен развој на политиката на детска заштита во Германија, е одбележан од партиските коалиции во владата и нивите програми во областа на домувањето, децата и стамбените прашања. Во голем дел овие политики се условени од непобитните демографски трендови, како што е ниската стапка на

новородени. Така, во периодот на т.н. црвено-зелена коалиција во владата (1998-2002), владата ги зголемила монетарните придобивки за семејствата со нови членови. Една од конкретните мерки кои се преземени од оваа коалиција е реформата на шемата за родителска оставнина (parental leave scheme) во 2001 година, која ги подобрила солуциите за родителите за комбинирање со part-time работните места и обезбедените поттици за поскоро враќање на мајките на пазарот на трудот⁶⁵. Исто така, општото право на part-time вработување било зацврстено со Законот, донесен во 2001, со што сега одреден дел од родителите западно-германци се соочиле со проблемот или потребата од расположлива и флексибилна јавна детска заштита. Предвиденото право на грижа од страна на медицински сестри за деца на возраст над 3 години, не ја заменува целодневната грижа за најмалите.

Пензискиот систем во Германија се темели на меѓугенерациските трансфери и попознат е преку изразот (плаќаш како што излегуваш – pay as you go) што значи дека сегашната генерација на работоспособни луѓе го обезбедува пензискиот надоместок за пензионираните лица. Во основата, германскиот пензиски систем од крајот на 80тите (во Западна Германија), обезбедувал пензиски надоместок за старосни пензии, инвалиднина и за оние што преживуваат. Мора да се напомене дека постоела изразена разлика во пензиските шеми за мануалните и немануелните работници (или популарно наречени сини и бели јаки), но со многу слични мерки. Чиновниците својата пензија ја добивале од шемата која е финансирана од даноци кон службите (*Beamtenversorgung*). Тоа значело дека износот бил 75% од последната плата, по навршени 35 години служба, а со самото тоа и членство во пензискиот

⁶⁵ Како дополнене на ова, може да се наведе фактот за симултаноста со големата реформа во пензискиот систем од 2001, која ја вградилa во системот и можноста за пензиски надоместок и за мајките со part-time работни места.

систем преку месечни вложувања. Одредени вработени во јавните служби, биле задолжително членови на посебна дополнителна шема, која се темелела на колективните договори помеѓу работодавецот и вработениот, дизајнирани со цел да се постигнат слични привилегии со оние на државните службеници. Во деведесеттите во Западна Германија може да се каже дека на полето на пензиското осигурување ги одбележале редица реформи поврзани со демографските трендови на стареење на населението. Согласно со овие реформи, очекувањата за порастот на придонесите, предвидени со законот од 1992 година, од 18.7 % од БДП до 36 % во 2030 година, нема да се исполнат. Состојбата со резервите во фондот во средината на првата деценија од овој век, укажуваат дека очекувања не треба да ја надминат границата од 22% од БДП до 2030 година, а можеби и помалку. На следнава табела се дадени одредени очекувања на некои автори, поврзани со законот за реформа на пензискиот систем од 1992 и 1999 година. Во прв ред, очекувањата од оваа реформа биле дека ќе донесе значајни заштеди. Потоа, оценките биле во насока дека без оваа реформа стапката на придонеси до 2030 година би требало да се покачи на 36%, додека со оваа реформа таа ќе изнесува само 27 % од БДП.

Во деведесеттите години на минатиот век доаѓа до значајни измени во системот за пензиско осигурување во Германија. Пред се, постигнатиот консензус не заживеал меѓу другото и поради обединувањето на двете Германиии. Наместо тоа, реформите кои се постигнале ги ставиле јавниот пензиски систем под сериозни даночни натезања. Со обединувањето, пензискиот систем на Западна Германија морало да претрпи неколкукратно зголемување, поради инкорпорирањето на пензионерите од Источна Германија, но и поради фактот за поголема застапеност на

жените на пазарот на трудот во Источна Германија. Не треба да се пренебрегне и фактот дека во периодот 1991 – 1997 година, фондот за пензиско осигурување во Источна Германија, претрпел загуби во висина од 75 милијарди марки или 38 милијарди евра дефицит.

Како заокружување на резултатите од истражувањето, може да се забележи дека и покрај се помасивните и галопирачки реформи на поедини делови или аспекти на социјалната политика (пензиски систем, здравствена заштита, заштита за стари луѓе и детска заштита и сл.) а кои се прават во правец на постулирање на една сериозна и истрајна глобална социјална политика, влијанието на Обединетото Кралство и Германија во креирање и реформирање на социјална политика е огромно, при што ниту социо-економските услови, културните традиции или политичките вредности во конкретните европски држави не можат да го намалат ваквото влијание. Овие меѓусебни разлики на европските држави на благосостојба не се доволни за да условат некое посериозно подвојување или престојување на веќе традиционално позиционирани или групирани земји кои припаѓаат на една од двете фундаментални традиции во социјалната политика - оние на Обединетото Кралство и Германија.

Библиографија

- A guide to health and safety regulation in Great Britain 2009. The Office of Public Sector Information, Information Policy Team, Kew, Richmond.
- A. Bonilla Garcia & J.V. Gruat 2003. *Social protection*, Geneva.
- Abrahamson, P. 1991. "Welfare and poverty in the Europe of the 1990s: social progress or social dumping?", *International Journal of Health Services*, 21: 2, 237–64. цитирано во Bonoli G (1997)
- Abrahamson, P. 2000. *Proizvodnja modela socijalne politike*, Revija za socijalnu politiku, Svezak 7, Br. 1
- Alber, J. 1987. "Germany". *Growth to Limits: The Western European Welfare States since World War II*. Vol. 4. Appendix P. Flora. Berlin: Walter de Gruyter, 247-353. Наведено во Schludi, M. 2005.
- Alcock, P. 1987. *Poverty and State Support*, London and New York: Longman. наведено во McKay, A. 2005.
- Annesley, C. 2002. "Reconfiguring women's social citizenship in Germany: The Right to Social life, the responsibility to work", *German Politics*, II, I: 81–96.
- Anthony Barnes, A. 1999. *The economic consequences of rolling back the welfare state, USA*: Massachusetts institute of technology,
- Arbeiterkammer Bremen 2000. *Sozialpolitische Chronik. Die wesentlichen Änderungen im Bereich der Arbeitslosenversicherung, Rentenversicherung, Krankenversicherung, Pflegeversicherung und Sozialhilfe (hlu) in den vergangenen Jahren*. Наведено во Schludi, M. 2005.
- Atkinson, A.B. 1989b. *Poverty and Social Security*, London and New York: Harvester Wheatsheaf. наведено во McKay, A. 2005.
- Baldwin, P. 1990. *The politics of Social Solidarity*, Cambridge University Press, Cambridge. цитирано во Bonoli, G.(1997)
- Barr, N and Whynes, D. 1993. *Current issues in the economics of welfare*, Macmillan, Basingstoke,
- Berghman, J. 1997. Can the idea of benchmarking be applied to social protection?, *Bulletin Luxembourggeois des Questions Sociales* 4:119-129. цитирано во Abrahamson (2000)

- Bislev, S. and Hansen, H. 1990. The Nordic welfare states and the European single market, in: Lyck, L. (ed.) *The Nordic Countries in the Internal market of the EC*. Copenhagen: Handelshojskolens Forlag.
- Blake D. 1997. *The Pensions Risk: The Long-Term Risks facing Pension Schemes and Pension Funds in Europe*. London: The Adam Smith Institute.
- Blau, J. and Abramovitz, M. 2003. *The dynamic of social welfare policy*, Oxford university press,.
- Bönker, F. and Wollmann, H. 2001. "Stumbling Towards Reform. The German Welfare State in the 1990s". *Welfare States under Pressure*. P. Taylor-Gooby (ed.). London: Sage, 75-99.
- Bonoli, G. & Palier, B. 2006. *Comparing old age insurance reforms in Bismarckian welfare Systems*, Текст подготвен за презентација на работилницата "Долго збогување со Бизмарк? Политиките на реформите на државата на благосостојба во Континентална Европа" ("A Long Goodbye to Bismarck? The Politics of Welfare Reforms in Continental Europe) Mindade de Gunzburg Centre for European Studies, Harvard University 16/17 June
- Bonoli, G. 1997. *Classifying Welfare States: a Two-dimension Approach*, Journal of Social Policy 26, 3 p. 351 - 372 Cambridge University Press, Cambridge
- Bonoli, G. and Palier, B. 2000. "How do welfare states change? Institutions and their impact on the politics of welfare state reform", *European Review*, 8, 2: 333-52.
- Borsch-Supan, Axel, and Peter Schmidt. 1999. "Early retirement in East and West Germany". In *Employment policy in the transition to free enterprise: German integration and its lessons for Europe*, ed. R. Riphahn, D. Snower, and K. Zimmermann. Heidelberg: Springer.
- Borsch-Supan, Axel. 1992. Population aging, social security design, and early retirement. *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 148:533-57.
- Brown, M. and Payne, S. 1994. *Introduction to Social Administration in Britain*, London and New York: Routledge. Наведено во McKay, A. 2005.
- Castles, F. 1982. *The Impact of Parties*, Sage, London. цитирано во Bonoli (1997)
- Civici, A. 2009: *Globalizimi*, Tiranë.
- Clark D, Seymour J, and Wright M. 2002. *Policy factors shaping palliative care in the UK* Academic Palliative Medicine Unit, University of Sheffield Sheffield, UK
- Clasen, J. 2005. *Reforming European Welfare States: Germany and the United Kingdom Compared*, Oxford: Oxford University Press.

- Clasen, J. and Taylor-Gooby, P. 2000. *Unemployment and Unemployment Policies in the UK*, Work in progress via Internet
- Clasen, J., Davidson, J., Ganssmann, H. and Mauer, A. 2006. Non-employment and the welfare state: the United Kingdom and Germany compared, *Journal of European Social Policy*, 16, 2: 134 – 54. Цитирано во Clegg, D. 2008.
- Clegg, D. 2008. `` Continental Drift: On Unemployment Policy Change in Bismarckian Welfare States`` in Palier, B. and Martin C, (ed.) 2008. *Reforming the Bismarckian Welfare Systems*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd p. 62 – 81.
- Cochrane, A. 1993. 'Comparative approaches and social policy', in A. Cochrane and J. Clarke (eds.), *Comparing Welfare States. Britain in International Context*, Sage/Open University, London/Milton Keynes.
- Commision on social justice*, UK labour party, The justice gap, London, 1993.
- Craig Jenkins, J. and Klandermans, B. 2005. The politics of social protest: comparative perspectives on states and social movements, University College London,.
- Crepaz, M.L. 2008. *Trust beyond borders: immigration, the welfare state, and identity in modern societies*, USA: University of Michigan press,
- Daly, M. 2001, ``Globalization and the Bismarckian welfare states``. In R. Sykes, B. Palier and P. Prior (eds), *Globalization and the European Welfare States: Challenges and Change*, London: Macmillan Press, pp. 79–102.
- de Koning, J. Layard, R. Nickell S. and Westergaard-Nielsen N. 2004. *Policies for Full Employment*, London: Published with permission of the Department for Work and Pensions on behalf of the Controller of Her Majesty's Stationary Office.
- Deacon, A. 1995. 'Spending More to Achieve Less? Social Security Since 1945', in Gladstone, D.(ed.) *British Social Welfare: Past, Present and Future*, London: UCL Press Limited.
- Deacon, B. 1998. Globalism and Social Policy: The Research and Policy Agenda, paper presented at the first GASPP, Seminar on Global Social Policy, Kellokoski, Finland цитирано во Геровска (2001).
- Dean, H. 1991. *Social Security and Social Control*, London: Routledge.
- Dünn, S. and S. Fasshauer 2001. "Die Rentenreform 2000/2001 – Ein Rückblick". *Deutsche Rentenversicherung* 5: 266-275. Наведено во Schludi, M. 2005
- Esping-Andersen, G. 2006. *Socijalna država za XXI stoljeće?* 29 - 60 во Zrinščak S. ur.(2006)
- Esping-Andersen, G. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Cambridge: Polity Press.

- Esping-Andersen, G. 1996. *Welfare States in Transition: National Adaptations in Global Economies*. London: Sage.
- Ferrera, M. 1993. *Modelli di solidarietà, Il Mulino*, Bologna. наведено во Bonoli G (1997)
- Fillo, Ll. 2006. *Historia për shtetin e mirëqenies sociale*, Tiranë.
- Flora P., Alber J., Eichenberg R., Kohl J., Kraus F., Pfenning W. dhe Seebohm, K. 1987. *State, Economy and Society in Western Europe*, Frankfurt, St. James Press, vol I,
- Geissler, H. 1998. *Zeit, das Visier zu öffnen*. Cologne: Kiepenheuer & Witsch. Наведено во Schludi, M. 2005
- Gelissen, J. 2002. Worlds of welfare, worlds of consent?: Public opinion on the welfare state, Netherland,
- George, V. 2010. *Major thinkers in welfare: contemporary issues in historical perspective*, Great Britain,
- George, V. and Wilding, P. 1994. *Welfare and ideology*, Great Britain,
- Giddens, A. 1999. *The Third Way*. London: Polity Press.
- Goodin, R. 1999. *The real worlds of welfare capitalism*, Cambridge University Press,
- Grabow, K. 2005. "Fighting with Goliath: the reform of the public health care insurance scheme in Germany, its potential to increase employment and alternative models of reform", *German Politics*, 14, 1: 51-73.
- Gruber, J. and Wise, D A. (eds). 1999. *Social Security and Retirement around the World*, Chicago: University of Chicago Press
- Hantrais, L. 1995. *Social Policy in the European Union*, Macmillan Press, London. цитирано во Геровска М (2001)
- Hassenteufel, P. and Palier, B. 2008. "Towards Neo-Bismarckian Health Care States? Comparing Health Insurance Reforms in Bismarckian Welfare Systems", in Palier, B. and Martin C, (ed.) 2008. *Reforming the Bismarckian Welfare Systems*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd. pp. 40-61.
- Hill, M. 1990. *Social Security Policy in Britain*, Aldershot: Edward Elgar.
- Hinrichs, K. 1998. Reforming the Public Pension Scheme in Germany: *The End of the Traditional Consensus?*, ZeS Arbeitspapier Nov. 1998, Bremen . Наведено во Schludi, M. 2005

- Hinrichs, K. 2005. New century new paradigm: pensions reform in Germany. *Ageing and pension reform around the world. Evidence from eleven countries*. G. Bonoli and T. Shinkawa. Cheltenham, Edward Elgar: pp. 47-73.
- Johnsen, E. C. 1998. *Structures and processes of solidarity an initial formalization*, Amsterdam,
- Klammer, U. and Letablier M.T. 2008. "Family Policies in Germany and France: The Role of Enterprises and Social Partners" in Palier, B. and Martin C, (ed.) 2008. *Reforming the Bismarckian Welfare Systems*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd pp. 136 – 154
- Kolberg, E 1996. *Politika sociale*, Instituti i punës dhe çështjeve sociale,
- Kosanović, R. 2010. *Sindikalni Leksikon*. Beograd, Fredrich Erbert Stiftung (<http://www.fes.rs/pubs/2010/pdf/24.Sindikalni%20leksikon.pdf>)
- Langan, M. and Ostner I. 1991. 'Gender and welfare. Towards a comparative framework', во Graham Room (ed.), 'Towards a European Welfare State, School for Advanced Urban Studies, Bristol. цитирано во Bonoli G (1997)
- Langmore, J. 1998. *Strengthening Global Social Policy*, address at the Woodrow Wilson School
- Leibfried, S. 1992. 'Towards a European welfare state? On integrating poverty regimes into the European Community', in Z. Ferge and J. Kolberg (eds.), *Social Policy in a Changing Europe*, Campus, Vienna. цитирано во Bonoli-G. (1997)
- Leisering, L. 1996. Les limites de l'Etat d'assurance sociale? Les mutations sociales ou le défi des garanties de revenu publiques. In MIRE (ed.), *Comparer les systèmes de protection sociale en Europe*, vol. 2, Paris: MIRE, pp. 403 – 37. Цитирано во Clegg, D. 2008.
- Leo Strauss, L. and Cropsey, J. 1987. *History of political philosophy*, Chicago: Rand McNally,
- Lester, Th.C. 1996. *The Future of Capitalism*. Sydney,
- Lewis, J. 1999. The Voluntary Sector in the Mixed Economy of Welfare во (Gladstone Ded.) *Before Beveridge: Welfare Before the Welfare State*, London
- Ludwig-Mayerhofer, W. 2005. Activating Germany. In "T. Bredgard and F. Larsen (eds), *Employment Policy from Different Angles*, Copenhagen: DJOF, pp. 95 – 112. Цитирано во Clegg, D. 2008.
- Lunt, B. 1985. "Terminal cancer care services: recent changes in regional inequalities in Great Britain", in *Social Science and Medicine*, 20.

- Macht, M. and Quam, J. 1986. *Social work: an introduction*, Merril publisher company,.
- Mayhew, L. 2001. *A Comparative Analysis of the UK Pension System Including the Views of Ten Pension Experts*, Public Participation and the Pension Policy Process: The Citizen and Pension Reform (PEN-REF Project). SEERL - Birkbeck College, University of London
- McKay, A. 2005. *The Future of Social Security Policy: Women, work and a Citizens' Basic Income*, London: Routledge.
- Meinhardt, V. 1997. Vereinigungsfolgen belasten Sozialversicherung, DIW Wochenbericht 40/97. Наведено во Schludi, M. 2005
- Mejdani, R. 2009. *Mbi qeverisjen*, Tiranë.
- Miličić V. 1998. *Socijalna država, država blagostanja*, во Revija za socijalnu politiku, Svezak 5, Br. 4 Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu
- Müller, K. 2001. *Politička ekonomija mirovinske reforme u Latinskoj Americi*, Izvorni znanstveni članak UDK: 330:368.914(8)
- Neil Gilbert, N. 1992. Harry Specht Paul Terrel, *Dimensions of social welfare policy*, Prentice Hall,.
- Ney, S. 2001. *Pension Reform in Germany*. Vienna: Interdisciplinary Centre for Comparative Research in the Social Sciences (<ftp://ftp.iccr.co.at/penref/d2-germany.pdf>).
- Niemeyer, W. 1990. "Die politisch wichtigen Stationen". *Bündesarbeitsblatt* 1:21-24. Наведено во Schludi, M. 2005
- Niemeyer, W. 1998. "Die Rentenreform 1999". *Neue Zeitschrift für Sozialrecht*, Heft 3: 103-109. Наведено во Schludi, M. 2005
- Nullmeier, F. 1996. "Der Rentenkonsens- Eine Stütze des Sozialstaates in Gefahr?" *Gegenwartskunde* 45 (3): 337-350. Наведено во Schludi, M. 2005
- Nullmeier, F. and Rüb F. W. 1993. *Die Transformation der Sozialpolitik: Vom Sozialstaat zum Sicherungsstaat*. Frankfurt am Main: Campus Verlag. Наведено во Schludi, M. 2005.
- O'brein, M and Penna, S. : *Theorising welfare: of Public Policy and International Affairs*, Princeton University Press, Princeton цитирано во Геровска М (2001)
- Palier, B. and Martin C 2008. "From 'a Frozen Landscape' to Structural Reforms: The Sequential Transformation of Bismarckian Welfare Systems" p 1 – 20 in Palier and Martin (ed.) 2008

- Palier, B. and Martin C, (ed.) 2008. *Reforming the Bismarckian Welfare Systems*, Oxford: Blackwell Publishing Ltd
- Pajaziti, A. 2009. Fjalor i sociologjisë. Shkup: Logos-A
- Pierson, Ch. and Castles, F. 2006. *The welfare state reader*,
- Pierson, P. 1994. *Dismantling the welfare state?*, Reagan, Thatcher, and the politics of retrenchment, Cambridge,
- Pierson, P. 2001. Coping with permanent austerity: *welfare state restructuring in affluent democracies*, in P. Pierson (ed) (2001) *The New Politics of the Welfare State*, Oxford: Oxford University Press
- Piven, F.F. and Cloward, R. 1993. *Regulating the Poor: The Functions of Public Welfare* New York: Vintage. наведено во McKay, A. 2005.
- Pochet, P. and Goetschy, J. 2000. "La politique européenne de l'emploi: réflexions sur les nouveautés de 1999 et leur impact pour la Belgique", *Revue belge de sécurité sociale*, No.1, March 2000, pp.69-86. цитирано во Pochet Ph. (2006)
- Ravnić, A. 1996. Socijalna država i država blagostanja, во *Revija za Socijalnu Politiku* Br. 3-4, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu str. 239 - 250
- Robert B. Denhardt & Joseph. W. Grubbs: *Administrimi publik: Orientim për veprim*, Прев. Blerta Selenica, Tiranë, (2007).
- Ruggie, J. G.1982. Internatioanl regimes, transactions and change: *embedded liberalism in the post war era*, International organization,
- Ruland, F. 1999. "Contra: Bedürftigkeitsorientierte Mindestsicherung". *Deutsche Rentenversicherung* 8-9: 480-493. Наведено во Schludi, M. 2005
- Scharpf, F. W. and Schmidt, V. A. (eds) 2000, *From Vulnerability to Competitiveness: Welfare and Work in the Open Economy*, 2 vols, Oxford: Oxford University Press.
- Schäuble, W. 2001. *Mitten im Leben*. Gengenbach/Berlin: Goldmann. Наведено во Schludi, M. 2005
- Schludi, M. 2005. *The Reform of Bismarckian Pension Systems: A Comparison of Pension Politics in Austria, France, Germany, Italy and Sweden*, Amsterdam: Amsterdam University Press
- Schratzenstaller, M. 2002 "Familienpolitik – wozu und für wen? Die aktuelle familienpolitische Reformdebatte", *WSI-Mitteilungen*, 3: 127–32. Наведено во Klammer, U. and Letablier M.T. 2008.

- Silburn, R. 1995. Beveridge, во V. George and R. Page (eds.), *Modern Thinkers on welfare*, Prentice Hall/Harvester Wheatsheaf, Hemel Hempstead.
- Spicker, P. 1993. *Poverty and Social Security: Concepts and Principles*, London: Routledge
2011. How social security works: an introduction to benefits in Britain, London: Policy Press
- Standfest, E. 1999. "Zur aktuellen Lage der Rentenversicherung". *Deutsche Rentenversicherung*, Heft 6-7: 325-334. Наведено во Schludi, M. 2005
- Taylor, G.P. 1985. Attitudes to welfare, *Journal of social policy* 14,
- Taylor-Gooby P. 1991. 'Welfare state regimes and citizenship', *European Journal of Social Policy*, 1: 2, 93-105. цитирано во Bonoli G (1997)
- Thornton, S. 2009. Richard Grosman and the *Welfare State: Pioneer of Welfare Provision and Labour Politics in Post-war Britain*, London: I.B.Tauris & Co Ltd
- Titmuss, R. 1987. *The Philosophy of Welfare. Selected Writings*, ed. S. M. Miller. London: Allen and Unwin наведено во Abrahamson (2000)
- Trampusch, C. 2005. "From interest groups to parties: the change in the career patterns of the legislative elite in German social policy", *German Politics*, 14, 1: 14-32. Universität Kassel 2002. Bilanz der Europawahl und der Landtagswahlen 1999 (<http://www.unikassel.de/lb5/politikwissenschaft/Demokratietheorie/wahlen99.html>). Цитирано во Schludi M. 2005.
- Universal childcare provision in the UK – towards a cost-benefit analysis*, 2003. Discussion paper by PricewaterhouseCoopers
- Voges, W., Jacobs, H. and Trickey, H. 2001. Uneven development: local authorities and workfare in Germany. In I. Lødemel and H. Trickey (eds), *An Offer You Can't Refuse: Workfare in International Perspective*, Bristol: Policy Press, pp. 71 –103.
- Wanlass, C.L 1953. *History of political thought*, London,.
- Wilensky, H. and Lebaux, C. 1958.. *Industrial Society and Social Welfare*. New York: Russell Sage Foundation цитирано во Abrahamson (2000)
- Xhumari, M. 2003. *Procesi dhe institucionet e politikës sociale*, Tiranë,.
- Zrinščak S 2006. Socijalna politika u procjepima globalizacije i europeizacije str. 1 - 27 во Zrinščak S. ed *Socijalna država u 21 stoljeću - Prived ili stvarnost?* Pravni fakultet Sveučilište, Zagreb
- Бек У. 2003. *Што е глобализација?* Прев. Неда Бакевска, Тера Магика, Скопје

- Вучев, З. 2011. *Стареењето и реформите во системите*, Скопје: Фондација Фридрих Еберт.
- Геровска, М. 2001. *Улогата и придонесот на меѓународните организации во креирањето на Социјалната политика во Македонија*, магистерски труд Универзитет Св. Кирил и Методиј, Филозофски Скопје, „
- Јанев, И. 1996. *Право и политика на специјализираните агенции на Обединетите Нации*, Александрија, Скопје. цитирано во Геровска М (2001).
- Ружин, Н. 1994. *Социјална Политика*, Македонско радио Радио Култура, Скопје
- Ружин, Н. 2006. *Современи системи за социјална заштита*, Скопје: Филозофски Факултет.
- Рустеми, А. 2008. *Влијанието на Бизмарковиот и Беверицовиот пристап во креирањето и реформирањето на социјалните држави во Европа*, необјавен магистерски труд, Скопје: Филозофски Факултет
- Хантек, Ф. 2010. *Синдикатите во XXI век*, Скопје, Fredrich Erbert Stiftung (<http://www.fes.org.mk/pdf/SIndikatite%20vo%2021%20vek.%20priracnik.pdf>)
- Шарламанов, К. 2010. *Политиките на десницата и нивните општествени последици: Економските и националните политики на конзервативните и демо-христианските партии после втората светска војна*, необјавена докторска дисертација, Скопје: Филозофски Факултет,